

โครงการวิจัย การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร และคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะวิจัย

หัวหน้าโครงการ

อาจารย์ ดร. ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์^{(1), (3)}

หัวหน้าโครงการร่วม

รศ. ดร. อารี วิบูลย์พงศ์^{(2), (3)}

นักวิจัย

ผศ. พรทิพย์ เขียวธีรวิทย์⁽¹⁾

ประทานทิพย์ กระมล⁽³⁾

อาจารย์นันทมน ชีระกุล^{(1), (3)}

ผู้ช่วยนักวิจัย

มงคล แก้วนา⁽³⁾

(1) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(2) ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(3) ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำนำ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ชีดความสามารถในการแข่งขัน และความเข้มแข็งทางด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดองค์กรของผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน อันจะส่งผลต่อการยกระดับรายได้ของหน่วยประกอบการและการจ้างงานในท้องถิ่น

รายงานฉบับนี้มุ่งศึกษาในระดับจุลภาค คือ ระดับผู้ประกอบการ หรือกลุ่มประกอบการ โดยทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของ กลุ่มทอผ้าบ้านวังขอนแดง ทั้งนี้เพื่อให้ได้บทเรียนจากความสำเร็จ หรือปัญหาอุปสรรคของหน่วยประกอบการ อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางปรับปรุงธุรกิจของหน่วยประกอบการเป็นสำคัญ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณประธานกลุ่ม คณะกรรมการ และสมาชิกทุกท่าน ที่ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และตอบข้อสัมภาษณ์ด้วยความเต็มใจ รายงานฉบับนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยปราศจากความร่วมมือของท่าน ตลอดจนการอนุญาตให้เสนอรายงานได้ตามความเป็นจริง

คณะวิจัย

มีนาคม 2546

สารบัญ

	หน้า
คณะวิจัย	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	1
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	2
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	2
1.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	2
1.4.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่ศึกษา	2
1.4.3 วิธีวิเคราะห์	5
1.5 นิยามศัพท์	10
1.6 ทบทวนเอกสาร	12
1.6.1 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน	12
1.6.2 ผ้าทอและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ	14
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน	30
2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์	30
2.1.1 สภาพทางกายภาพ	30
2.1.2 สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก	30
2.2 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน	31
2.3 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	31
2.3.1 สภาพทางสังคม	31
2.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ	33
2.4 ทู่นทางสังคมและภูมิปัญญาชาวบ้านของประชากรในหมู่บ้าน	34
2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	35
2.6 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านและสภาพปัญหา	36
2.6.1 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน	36
2.6.2 สภาพปัญหาและการแก้ไข	36
2.7 ศักยภาพการพัฒนาของหมู่บ้าน	37

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มฯ	38
3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มฯ	38
3.1.1 ชื่อสถานประกอบการ	38
3.1.2 สถานที่ตั้ง	38
3.1.3 ผู้นำคนสำคัญของกลุ่มฯ	39
3.2 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่มฯ	39
3.3 บทบาทของกลุ่มฯ ต่อชุมชน	39
3.4 การจัดการองค์กรและการบริหารงานของกลุ่มฯ	40
3.4.1 การบริหารและจัดการองค์กรของกลุ่มฯ	40
3.4.2 ปัญหาการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ	41
3.5 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ	41
3.6 ศักยภาพการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ	41
บทที่ 4 การผลิตและเทคโนโลยีการผลิต	44
4.1 ผลิตภัณฑ์	44
4.2 การบริหารการผลิต และการวางแผนการผลิต	44
4.2.1 การบริหารการผลิต	44
4.2.2 การวางแผนการผลิต	45
4.3 การจัดหาปัจจัยการผลิต	45
4.3.1 วัตถุดิบ	45
4.3.2 เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต	46
4.3.3 การตรวจสอบคุณภาพและการเก็บรักษาปัจจัยการผลิต	46
4.4 แรงงานและการจ้างงาน	46
4.4.1 การใช้แรงงานในการผลิต	46
4.4.2 การจ้างงาน	47
4.5 ต้นทุนและผลตอบแทน	47
4.5.1 ต้นทุนและผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯ ผลิตในปี พ.ศ.2543	47
4.5.2 ต้นทุนและผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯ ผลิตในปี พ.ศ.2545	48
4.6 กรรมวิธีการผลิต	50
4.7 การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต	51
4.8 สภาพและผังของสถานที่ผลิต	51
4.9 การจัดการของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต	51
4.10 การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.11 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต	52
4.11.1 ปัญหาด้านการผลิต	52
4.11.2 ความต้องการทางการผลิตของกลุ่มฯ	53
4.12 ศักยภาพการผลิต	53
4.12.1 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์	53
4.12.2 ศักยภาพของปัจจัยการผลิต	53
4.12.3 ศักยภาพของกระบวนการผลิต	54
บทที่ 5 การตลาด	55
5.1 การบริหารการตลาดและการวางแผนการตลาด	55
5.1.1 การบริหารการตลาด	55
5.1.2 การวางแผนการตลาด	55
5.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์	55
5.3 ช่องทางการจัดจำหน่าย	55
5.3.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ	55
5.3.2 ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์	56
5.4 ราคาและการตั้งราคา	57
5.5 การส่งเสริมการขาย	58
5.5.1 วิธีการรักษาลูกค้าเก่า	58
5.5.2 วิธีการหาลูกค้าใหม่	58
5.6 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการตลาด	58
5.6.1 ปัญหาด้านการตลาด	58
5.6.2 ความต้องการทางการตลาดของกลุ่มฯ	58
5.7 ศักยภาพทางการตลาด	58
บทที่ 6 การเงิน	59
6.1 การบริหารการเงินและการวางแผนการเงิน	59
6.1.1 การบริหารการเงิน	59
6.1.2 การวางแผนการเงิน	59
6.2 แหล่งเงินทุน	59
6.3 ผลการดำเนินงานและสถานภาพทางการเงิน	60
6.3.1 ผลการดำเนินงาน	60
6.3.2 สถานภาพทางการเงิน	61
6.4 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.4.1 ปัญหาด้านการเงิน	63
6.4.2 ความต้องการทางการเงินของกลุ่มฯ	63
6.5 ศักยภาพทางการเงิน	63
บทที่ 7 SWOT Analysis ของกลุ่มฯ	64
7.1 จุดแข็ง	64
7.1.1 การจัดการองค์กร	64
7.1.2 การผลิต	64
7.1.3 การตลาด	64
7.1.4 การเงิน	64
7.2 จุดอ่อน	65
7.2.1 การจัดการองค์กร	65
7.2.2 การผลิต	65
7.2.3 การตลาด	65
7.2.4 การเงิน	65
7.3 โอกาส	65
7.4 ข้อจำกัด	66
บทที่ 8 บทสรุป	67
8.1 สรุปผลการศึกษา	67
8.1.1 การจัดการองค์กร	67
8.1.2 การผลิต	67
8.1.3 การตลาด	69
8.1.4 การเงิน	69
8.2 ศักยภาพการพัฒนา	70
8.3 ข้อเสนอแนะการปรับปรุง	71
8.3.1 การจัดการองค์กร	71
8.3.2 การผลิต	71
8.3.3 การตลาด	71
8.3.4 การเงิน	71
เอกสารอ้างอิง	72
ภาคผนวก ก. รูปภาพ	
ภาคผนวก ข. การคำนวณต้นทุนการผลิต	
ภาคผนวก ค. ต้นทุนการผลิต	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 จำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน	4
1.2 จำนวนตัวอย่างในการศึกษา แยกตามรายผลิตภัณฑ์	4
1.3 พื้นที่ศึกษาหัตถกรรมแต่ละประเภท แยกตามรายจังหวัด	5
1.4 แหล่งผลิตผ้าทอ	20
2.1 จำนวนประชากรบ้านวังขอนแดงจำแนกตามช่วงอายุ	32
2.2 ระดับการศึกษาของประชากรบ้านวังขอนแดง	32
2.3 กลุ่มในหมู่บ้านวังขอนแดง	33
2.4 การประกอบอาชีพของประชากรบ้านวังขอนแดง	34
2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	36
3.1 โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มฯ	42
3.2 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ	43
4.1 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านวังขอนแดง	44
4.2 ปริมาณการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ	45
5.1 ราคาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ	57
6.1 แหล่งเงินทุนของกลุ่มฯ	60

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1.1 โครงสร้างและกลไกการตลาดผ้าทอพื้นเมืองระดับประเทศ	26
3.1 ที่ตั้งของสถานประกอบการ	38
3.2 โครงสร้างองค์กร	40
4.1 ผังการไหลแสดงกรรมวิธีการผลิต	52
5.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ	56
5.2 ช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าขาวม้า	56
5.3 ช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าถุง	57

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

หัตถกรรมนับเป็นการผลิตนอกการเกษตรที่มีความสำคัญของไทย เนื่องจากสามารถรองรับแรงงานได้ถึง 5.24 ล้านคน ในปี 2543 (สำรวจรอบที่ 1 (ก.พ.) โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ) หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 28.59 ของแรงงานนอกภาคเกษตรทั้งหมด และการจ้างงานในสาขาหัตถกรรมได้เพิ่มขึ้นจากปี 2541 ร้อยละ 14.46 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสาขาการผลิตดังกล่าวเป็นที่พึ่งพิงของกำลังแรงงานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้สินค้าหัตถกรรมยังเป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศและทำรายได้ให้แก่ประเทศอย่างมาก และการพัฒนาอุตสาหกรรมหัตถกรรมในระดับชุมชนยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาชนบทซึ่งเน้นหนักในเรื่องของธุรกิจชุมชน เพื่อยกระดับรายได้และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน นอกจากนี้การส่งเสริมอุตสาหกรรมหัตถกรรมในชุมชนจะมีส่วนช่วยอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ

แม้อุตสาหกรรมหัตถกรรมในภาพรวมจะมีการเติบโตค่อนข้างดีในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา แต่ในระดับจุลภาควิธีการดำเนินงานหัตถกรรมในแต่ละชุมชนค่อนข้างแตกต่างกันทั้งในด้านการประกอบการเชิงธุรกิจ อันนำมาซึ่งรายได้ของผู้ประกอบการ หรือกลุ่มประกอบการ ตลอดจนคุณภาพของงานฝีมือและการใช้เทคโนโลยี ดังจะเห็นได้จากการคัดเลือกผลิตภัณฑ์เข้าสู่โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งปรากฏว่า ผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันมีคุณภาพแตกต่างกันอย่างมาก และแม้แต่ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับคัดเลือกเข้าสู่โครงการแล้วยังมีศักยภาพที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปได้อีกมาก จากการสำรวจเบื้องต้นได้พบว่า แม้งานหัตถกรรมทุกประเภทได้เกี่ยวเนื่องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมแล้วก็ตาม แต่ผู้ผลิตงานหัตถกรรมยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน อาทิเช่น ปัญหาด้านวัตถุดิบในงานปั้น เทคโนโลยีเตาเผาของเครื่องปั้นดินเผา การย้อมสีในผ้าฝ้าย การกำหนดราคาในงานผลิตภัณฑ์กระดาษสา และการจัดการองค์กรของกลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

สำหรับรายงานฉบับนี้ มุ่งศึกษาในระดับจุลภาค คือ ระดับผู้ประกอบการ หรือกลุ่มประกอบการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้บทเรียนจากความสำเร็จ หรือปัญหาอุปสรรคของหน่วยประกอบการ อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางปรับปรุงธุรกิจของแต่ละหน่วยประกอบการเป็นสำคัญ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ชีตความสามารถในการแข่งขัน และความเข้มแข็งทางด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดองค์กรของผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน อันจะส่งผลต่อการยกระดับรายได้ของหน่วยประกอบการและการจ้างงานในท้องถิ่น

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เฉพาะกล่าวคือ

1. เพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบันและพัฒนาการของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะลึกถึงผู้ประกอบการแต่ละราย (รายเดี่ยวหรือรายกลุ่ม) ในประเด็นต่าง ๆ อาทิ โครงสร้างการผลิต โครงสร้างการตลาด โครงสร้างทางการเงิน การระดมทุน ลักษณะการประกอบการหรือการดำเนินธุรกิจ รูปแบบการจัดองค์กร เทคโนโลยีการผลิต/แปรรูป การเงิน และศักยภาพในการขยายธุรกิจและขยายตลาด รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งหมายรวมถึงเทคโนโลยีที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย
2. เพื่อทำแผนการปรับปรุงโครงสร้างการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดองค์กรที่เหมาะสมให้แก่ผู้ประกอบการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน
3. เพื่อจัดทำ Website สำหรับใช้ในการส่งเสริมการขายให้แก่ผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน และเพื่อเป็นฐานข้อมูลให้กับผู้ประกอบการในด้านเทคโนโลยี สถาบันการเงิน และการตลาด

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาการปรับปรุงโครงสร้างธุรกิจหัตถกรรมพื้นบ้านในรายงานนี้ เป็นการศึกษาแบบเจาะลึกเป็นรายผู้ประกอบการและรายผลิตภัณฑ์ในลักษณะกรณีศึกษา ทั้งนี้เพื่อทราบสภาพการผลิตและการตลาด รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริงและชัดเจนของผู้ประกอบการแต่ละราย และผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

1.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้จะมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นสำคัญ ซึ่งจะได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้าน ประกอบกับวิธีการสังเกตการณ์ โดยเยี่ยมสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหลายครั้ง (multiple visits)

1.4.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่ศึกษา (ของโครงการหลัก)

พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ที่เลือกทำการศึกษา ได้แก่ จังหวัดในภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีจำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมรวมทั้งสิ้นถึง 1,403 ราย (ตารางที่ 1.1)

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน

เลือกผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านที่จะศึกษาโดยพิจารณาจากพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น และยึดรูปแบบการจัดประเภทตามแบบของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ทั้งสิ้น 5 ประเภท ได้แก่ :

- (1) เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค (2) ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า (3) กระดาษสาและผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา (4) ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช และ (5) ไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์จากไม้

จำนวนตัวอย่างของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทจะถูกกำหนดให้มีทั้งรายกลุ่มและรายเดี่ยว โดยจะให้น้ำหนักกับจำนวนของผู้ประกอบการรายกลุ่มมากกว่าโดยเปรียบเทียบ ทั้งนี้เพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ต้องการศึกษาธุรกิจชุมชน (ตารางที่ 1.2) สำหรับธุรกิจเชรามิคและเครื่องปั้นดินเผา และธุรกิจไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์จากไม้นั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายเดี่ยวซึ่งมีขนาดใหญ่ (ระดับโรงงาน) ดังนั้นสัดส่วนจำนวนตัวอย่างที่เลือกทำการศึกษาต่อจำนวนผู้ผลิตทั้งหมด จึงน้อยกว่าผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น ๆ

ผู้ประกอบการ

ตัวอย่างผู้ประกอบการที่ถูกเลือกเพื่อศึกษาในเชิงกรณีศึกษานั้น มีทั้งสิ้น 40 ราย (ทั้งผู้ประกอบการรายกลุ่มและรายเดี่ยว) ซึ่งจะเน้นถึงผู้ประกอบการธุรกิจระดับชุมชนประเภทกลุ่มเป็นสำคัญ โดยตัวอย่างผู้ประกอบการรายกลุ่มมีจำนวน 35 ราย (ร้อยละ 87.5 ของตัวอย่างทั้งหมด) ส่วนตัวอย่างผู้ประกอบการรายเดี่ยวมีทั้งสิ้น 5 ราย (ตารางที่ 1.3) โดยมุ่งเน้นไปที่ธุรกิจชุมชนที่สามารถเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้

สำหรับการคัดเลือกตัวอย่างจะพิจารณาจาก

1. กรณีผู้ประกอบการรายกลุ่ม

-: ผู้ประกอบการต้องผ่านเกณฑ์การพิจารณาต่อไปนี้ อย่างน้อย 1 ข้อ

1. เป็นผู้ประกอบการที่มีชื่อเสียง หรือได้รับรางวัลหมู่บ้านอุตสาหกรรมดีเด่น
2. เป็นผู้ประกอบการที่อยู่ในโครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรม
3. เป็นผู้ประกอบการที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 หรือศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผา ให้คำแนะนำว่ามีศักยภาพทั้งทางด้านการผลิตและการตลาด และมีลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ตลาดให้ความสนใจ
4. กิจกรรมของผู้ประกอบการตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ
5. กิจกรรมของผู้ประกอบการ มีความต้องการความช่วยเหลือในการปรับปรุงโครงสร้างของกิจการ

2. กรณีผู้ประกอบการรายเดี่ยว

-: ผู้ประกอบการต้องผ่านเกณฑ์การพิจารณาต่อไปนี้ อย่างน้อย 1 ข้อ

1. เป็นผู้ประกอบการที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 ให้คำแนะนำว่ามีศักยภาพ และมีลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ตลาดให้ความสนใจ
2. กิจกรรมของผู้ประกอบการตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ

ทั้งนี้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าธุรกิจดังกล่าวมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ (ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น)

ตารางที่ 1.1 จำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน

ประเภทผลิตภัณฑ์	จำนวนผู้ผลิตในภาคเหนือตอนบน (ราย)									
	แม่ฮ่องสอน	เชียงราย	เชียงใหม่	ลำพูน	ลำปาง	พะเยา	แพร่	น่าน	ตาก	รวม
เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค	-	9	82	1	163	7	1	2	1	266
ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	18	55	212	67	18	25	65	32	6	498
กระดาสา และผลิตภัณฑ์จากกระดาสา	5	9	83	8	21	2	13	7	-	148
ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช	11	8	35	18	18	28	16	30	9	173
อัญมณี	2	16	41	1	-	1	-	7	1	69
ไม้แกะสลัก และผลิตภัณฑ์จากไม้	-	3	103	22	5	1	15	2	-	151
เครื่องเงิน	-	-	22	-	-	-	-	-	-	22
อื่น ๆ	2	4	42	1	15	-	11	-	1	76
รวมรายจังหวัด (ราย)	38	104	620	118	240	64	121	80	18	1,403

ที่มา : สรุปจากข้อมูลของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1, 2542

ตารางที่ 1.2 จำนวนตัวอย่างในการศึกษา แยกตามรายผลิตภัณฑ์

ประเภท	จำนวนผู้ผลิต (ราย)	จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
		กลุ่ม	รายเดี่ยว	รวม
เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค	266	3	1	4
ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	498	14	2	16
กระดาสาและผลิตภัณฑ์จากกระดาสา	148	5	1	6
ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช	173	11	1	12
ไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์จากไม้	151	2	0	2
รวม	1,236	35	5	40

ตารางที่ 1.3 พื้นที่ศึกษาหัตถกรรมแต่ละประเภท แยกตามรายจังหวัด

ประเภทผลิตภัณฑ์	จังหวัด	จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
		กลุ่ม	รายเดี่ยว	รวม
เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค	ลำปาง	1	-	1
	เชียงราย	2	-	2
	เชียงใหม่	-	1	1
	รวม	3	1	4
ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	เชียงราย	1	-	1
	พะเยา	2	-	2
	แพร่	2	-	2
	น่าน	2	-	2
	เชียงใหม่	5	2	7
	ลำพูน	2	-	2
	รวม	14	2	16
กระดาสา และผลิตภัณฑ์จากกระดาสา	ลำปาง	3	-	3
	เชียงใหม่	2	1	3
	รวม	5	1	6
ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช	เชียงใหม่	2	1	3
	ลำปาง	1	-	1
	ตาก	2	-	2
	พะเยา	6	-	6
	รวม	11	1	12
ไม้แกะสลัก และผลิตภัณฑ์จากไม้	เชียงใหม่	2	0	2
รวมทั้งหมด		35	5	40

1.4.3 วิเคราะห์

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบนนี้ ครอบคลุมทั้งในส่วนของผู้ประกอบการ และผู้ซื้อ โดยทางด้านผู้ประกอบการนั้นจะประกอบด้วยการศึกษาโครงสร้างการจัดองค์กรและการบริหารงานของผู้ประกอบการทั้งรายเดี่ยวและรายกลุ่ม โครงสร้างการผลิต โครงสร้างการตลาด และโครงสร้างทางการเงิน

ในการศึกษาโครงสร้างแต่ละด้านของผู้ประกอบการ มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

โครงสร้างการจัดองค์กรและการบริหารงาน

การศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการจัดองค์กรและการบริหารงาน จะใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการแต่ละรายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกิจการ วัตถุประสงค์การจัดตั้ง และลักษณะของธุรกิจ (รายกลุ่ม หรือรายเดี่ยว) และสำหรับธุรกิจประเภทกลุ่ม การศึกษาครอบคลุมรูปแบบการจัดองค์กร ขนาดของธุรกิจโดยพิจารณาจากจำนวนสมาชิก ลักษณะการกระจายการถือหุ้น และความสอดคล้องกันระหว่างหน้าที่ตามตำแหน่งงานกับงานที่ปฏิบัติจริง

โครงสร้างการผลิต

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการผลิตนั้น จะประกอบด้วยความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การคัดคุณภาพของวัตถุดิบ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยีการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต และความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต รวมถึงศักยภาพของผลิตภัณฑ์ อันประกอบด้วย ศักยภาพในการทำกำไรต่อหน่วย ศักยภาพทางด้านยอดขาย และศักยภาพทางด้านยอดขายรวมและกำไรรวม

1. ชนิดและสัดส่วนของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เพื่อแสดงถึงความหลากหลายของผลิตภัณฑ์
2. การคัดคุณภาพของวัตถุดิบ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีการผลิต จะศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จากผู้ประกอบการแต่ละราย ว่ามีวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร และนำมาประมวลผลร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจน

3. ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต

การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตจะใช้วิธีการคำนวณดังนี้

- 3.1 ต้นทุนรวมต่อการผลิต

$$\text{ต้นทุนรวมต่อครั้ง} = \text{ต้นทุนผันแปรต่อครั้ง} + \text{ต้นทุนคงที่ต่อครั้ง}$$

- 3.2 ต้นทุนต่อหน่วย

$$\text{ต้นทุนต่อหน่วย} = \text{ต้นทุนรวมต่อครั้ง} / \text{ปริมาณการผลิตต่อครั้ง}$$

- 3.3 ผลตอบแทนสุทธิต่อการผลิต

$$\text{ผลตอบแทนสุทธิต่อการผลิต} = \text{รายได้รวมต่อครั้ง} - \text{ต้นทุนรวมต่อครั้ง}$$

- 3.4 ผลตอบแทนสุทธิต่อหน่วย

$$\text{ผลตอบแทนสุทธิต่อหน่วย} = \text{ผลตอบแทนสุทธิต่อครั้ง} / \text{ปริมาณการผลิตต่อครั้ง}$$

- 3.5 ผลตอบแทนเหนือต้นทุนผันแปรต่อครั้ง

$$\text{ผลตอบแทนเหนือต้นทุนผันแปรต่อครั้ง} = \text{รายได้รวมต่อครั้ง} - \text{ต้นทุนผันแปรต่อครั้ง}$$

4. ความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต จะศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์

ผู้ประกอบการแต่ละราย และนำมาประมวลผลร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปที่แน่ชัดในระดับอุตสาหกรรม

5. ศักยภาพในการทำกำไรต่อหน่วย

การศึกษากำไรต่อหน่วย ประกอบด้วย อัตรากำไรต่อราคาขาย และอัตรากำไรต่อต้นทุน

5.1 อัตรากำไรต่อราคาขาย

$$\text{อัตรากำไรต่อราคาขาย} = (\text{กำไรต่อหน่วย} / \text{ราคาขายต่อหน่วย}) \times 100$$

5.2 อัตรากำไรต่อต้นทุน

$$\text{อัตรากำไรต่อต้นทุน} = (\text{กำไรต่อหน่วย} / \text{ต้นทุนต่อหน่วย}) \times 100$$

6. ศักยภาพทางด้านยอดขาย

การศึกษาศักยภาพทางด้านยอดขายนั้น พิจารณาจากยอดขายเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายเฉลี่ยต่อรายต่อปี} = \text{ยอดขายรวมตลอดปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ}$$

7. ศักยภาพทางด้านยอดขายรวมและกำไรรวม

การศึกษาศักยภาพทางด้านยอดขายรวมและกำไรรวมประกอบด้วย ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักเฉลี่ยต่อรายต่อปี อัตรายอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวม อัตรากำไรจากหัตถกรรมต่อยอดขายทั้งหมดของกิจการ ยอดขายรวมเฉลี่ยต่อรายต่อปี และยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมเฉลี่ยต่อรายต่อปี ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์หลัก หมายถึงผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีศักยภาพมากที่สุดของผู้ประกอบการ และมีการผลิตเป็นระยะเวลานานพอสมควร

7.1 ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักเฉลี่ยต่อรายต่อปี}$$

$$= \text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักตลอดปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ}$$

7.2 อัตรายอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวม

$$\text{อัตรายอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวม}$$

$$= (\text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อปี} / \text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวมต่อปี}) \times 100$$

7.3 อัตรากำไรจากหัตถกรรมต่อยอดขายทั้งหมดของกิจการ

$$\text{อัตรากำไรจากหัตถกรรมต่อยอดขายทั้งหมดของกิจการ}$$

$$= (\text{กำไรจากหัตถกรรมต่อปี} / \text{ยอดขายทั้งหมดของกิจการต่อปี}) \times 100$$

7.4 ยอดขายรวมเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายรวมเฉลี่ยต่อรายต่อปี} = (\text{ยอดขายรวมทั้งปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ})$$

7.5 ยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมเฉลี่ยต่อรายต่อปี}$$

$$= \text{ยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมรวมทั้งปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ}$$

โครงสร้างทางการเงิน

การศึกษาถึงโครงสร้างการเงินนั้น ประกอบด้วยการศึกษาเกี่ยวกับ การตัดสินใจในด้านการบริหารการเงิน การจัดทำบัญชี การกู้ยืมเงิน การวางแผนการใช้จ่ายเงิน และศักยภาพทางการเงิน

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ การตัดสินใจในด้านการบริหารการเงิน การจัดทำบัญชี การกู้ยืมเงิน และการวางแผนการใช้จ่ายเงินนั้น จะใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ประกอบการแต่ละราย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และสรุปเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้พิจารณาประกอบกับข้อมูลด้านศักยภาพทางการเงิน

การศึกษาศักยภาพทางการเงินนั้น จะมีการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน ดังนี้

1. อัตราส่วนแสดงสภาพคล่อง (Liquidity Ratio) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงสภาพคล่องระยะสั้นของธุรกิจ ประกอบด้วยอัตราส่วนดังต่อไปนี้

- 1.1 อัตราส่วนหมุนเวียน (หรืออัตราส่วนเดินสะพัด)

$$= \text{สินทรัพย์หมุนเวียน} / \text{หนี้สินหมุนเวียน (current ratio)}$$

$$= CA / CL \quad (\text{เท่า})$$
- 1.2 อัตราส่วนสภาพคล่องระยะสั้น (หรืออัตราส่วนหมุนเวียน หรืออัตราส่วนฉับพลัน) (Acid Test Ratio หรือ Quick Ratio)

$$= (\text{สินทรัพย์หมุนเวียน} - \text{สินค้าคงคลัง}) / CL = \text{สินทรัพย์สภาพคล่อง} / CL \quad (\text{เท่า})$$
- 1.3 อัตราส่วนสภาพคล่องของกระแสเงินสด (Cash Flow Liquidity Ratio)

$$= (\text{เงินสด} + \text{หลักทรัพย์} + \text{กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน}) / CL \quad (\text{เท่า})$$
- 1.4 ทุนหมุนเวียนสุทธิ (Working Capital) = CA – CL (บาท)

2. อัตราส่วนแสดงประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Activity / efficiency Ratio)

อัตราส่วนต่อไปนี้ชี้ให้เห็นประสิทธิภาพและสภาพคล่องระยะยาวของธุรกิจ ซึ่งประกอบด้วย:

- 2.1 อัตราการหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า (Accounts Receivable Turnover Ratio)

$$= \text{ยอดขายเชื่อ} / \text{ลูกหนี้การค้าถัวเฉลี่ย} \quad (\text{ครั้ง หรือ รอบ})$$
- 2.2 ระยะเวลาเฉลี่ยในการเก็บหนี้ (Average Collection Period)

$$= 365 \text{ วัน} / \text{อัตราการหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า} \quad (\text{วัน})$$
- 2.3 อัตราการหมุนเวียนเจ้าหนี้การค้า

$$= \text{ยอดซื้อเชื่อ} / \text{เจ้าหนี้การค้าถัวเฉลี่ย} \quad (\text{ครั้ง หรือ รอบ})$$
- 2.4 ระยะเวลาเฉลี่ยในการชำระหนี้

$$= 365 / \text{อัตราการหมุนเวียนเจ้าหนี้การค้า} \quad (\text{วัน})$$
- 2.5 อัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงคลัง (Inventory Turnover Ratio)

$$= \text{ต้นทุนสินค้าขาย} / \text{สินค้าคงคลังเฉลี่ย} \quad (\text{ครั้ง หรือ รอบ})$$
- 2.6 อายุสินค้า หรือระยะเวลาที่เก็บสินค้าไว้ก่อนขาย (Inventory Turnover in days)

$$= 365 \text{ วัน} / \text{อัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงคลัง} \quad (\text{วัน})$$
- 2.7 1 รอบธุรกิจ (Operating Cycle)

$$= \text{ระยะเวลาเฉลี่ยในการเก็บหนี้} + \text{อายุสินค้า} \quad (\text{วัน})$$

2.8 อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ทั้งหมด (Total Asset Turnover Ratio)

$$= \text{ยอดขาย} / \text{สินทรัพย์ทั้งหมด} \quad (\text{ครั้ง หรือ เท่า})$$

$$= S / \text{Total Asset หรือ } S / (CA+FA)$$

2.9 อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (Fixed Assets Turnover Ratio)

$$= \text{ยอดขาย} / \text{สินทรัพย์ถาวรสุทธิ} \quad (\text{ครั้ง หรือ เท่า})$$

$$= S / FA$$

3. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการกู้ยืม หรือความเสี่ยงในการกู้ยืม

(Debt Ratio or Leverage Ratio)

3.1 อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ทั้งหมด (Debt Ratio)

$$= (\text{หนี้สินทั้งหมด} / \text{สินทรัพย์ทั้งหมด}) \times 100\%$$

3.2 หนี้สินต่อส่วนของเจ้าของ (D/E)

$$= \text{หนี้สิน} / \text{ส่วนของเจ้าของ} \quad (\text{เท่า})$$

3.3 อัตราส่วนหนี้ระยะยาวต่อเงินลงทุนรวม (Long - Term Debt/Total Capitalization)

$$= \text{หนี้ระยะยาว} / (\text{หนี้ระยะยาว} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}) \quad (\text{เท่า})$$

3.4 อัตราส่วนแสดงความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย (Times Interest Earning or Interest Coverage Ratio)

$$= \text{กำไรจากการดำเนินงาน} / \text{ดอกเบี้ยจ่าย} = EBIT / I \quad (\text{เท่า})$$

3.5 อัตราส่วนแสดงความสามารถในการจ่ายค่าใช้จ่ายประจำ

$$(\text{Fix Charge Coverage Ratio})$$

$$= (EBIT + \text{ค่าเช่า}) / (I + \text{ค่าเช่า}) \quad (\text{เท่า})$$

3.6 Degree of Financial Leverage

$$= EBIT / (EBIT - I) = EBIT / EBT \quad (\text{เท่า})$$

4. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไร (Profitability Ratio)

4.1 อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อยอดขาย (Net Profit Margin)

$$= (\text{กำไรสุทธิหลังหักภาษี} / \text{ยอดขาย}) \times 100\%$$

$$= (EAT / S) \times 100\%$$

4.2 อัตราส่วนกำไรเบื้องต้นต่อยอดขาย (Gross Profit Margin)

$$= (GP / S) \times 100\%$$

4.3 อัตราการจ่ายเงินปันผล (Dividend Payout Ratio)

$$= (\text{เงินปันผลต่อหุ้น} / \text{กำไรสุทธิต่อหุ้น}) \times 100\%$$

5. อัตราส่วนทางการเงินที่แสดงถึง อัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไร (Profitability Ratio) และผลตอบแทนแก่ผู้ลงทุน (Return to Investors)

5.1 อัตราผลตอบแทนต่อการลงทุน (Return on Investment : ROI)

$$= (\text{กำไรสุทธิหลังหักภาษี} / \text{สินทรัพย์รวม}) \times 100\%$$

$$= (\text{EAT} / \text{Total Assets}) \times 100\%$$

$$= ((\text{EAT}/\text{S}) \times (\text{S}/\text{TA})) \times 100\%$$

5.2 อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Total Assets : ROA)

$$= (\text{กำไรจากการดำเนินงาน} / \text{สินทรัพย์รวม}) \times 100\%$$

$$= (\text{EBIT} / \text{Total Assets}) \times 100\%$$

5.3 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity : ROE)

$$= (\text{กำไรสุทธิหลังหักภาษี} / \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}) \times 100\%$$

$$= (\text{EAT} / \text{Equity}) \times 100\%$$

5.4 กำไรต่อหุ้น (Earning per Share)

$$= \text{ผลตอบแทนแก่หุ้นสามัญ} / \text{จำนวนหุ้นสามัญทั้งหมด} \quad (\text{บาท/หุ้น})$$

5.5 ราคาตลาดต่อหุ้นต่อกำไรต่อหุ้น หรืออัตราส่วนราคาหุ้นต่อผลกำไร

(Price to Earning Ratio)

$$= \text{ราคาตลาดต่อหุ้น} / \text{กำไรสุทธิต่อหุ้น} \quad (\text{เท่า})$$

5.6 อัตราผลตอบแทนของเงินปันผล (Dividend Yield)

$$= (\text{เงินปันผลต่อหุ้น} / \text{ราคาตลาดต่อหุ้น}) \times 100\%$$

โครงสร้างทางการตลาดของผู้ประกอบการ

การศึกษาโครงสร้างการตลาดของผู้ประกอบการ เป็นการศึกษาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และยอดขายโดยเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดในแต่ละช่องทางตลาด โดยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการถึงกระบวนการตลาดของผลิตภัณฑ์ทุกชนิดที่ผู้ประกอบการทำการผลิต ข้อมูลส่วนนี้สามารถนำมาประมวลเพื่อสรุปเป็นแนวทางการขยายตลาดของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดต่อไป

1.5 นิยามศัพท์

เครื่องกรอด้าย (ชนิดที่ 1) : อุปกรณ์ที่ใช้กรอฝ้ายที่เป็นลักษณะไจ เพื่อให้เส้นฝ้ายเรียงไปมาวนที่เครื่องกรอด้าย (ชนิดที่ 2) ซึ่งมีคำที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ระวงกรอฝ้าย กุ้ง กว้าง ตงกว้าง ก้วง กัง และโก่งกว้าง

เครื่องกรอผ้า (ชนิดที่ 2) :	อุปกรณ์ที่ใช้กรอผ้าจากเครื่องกรอผ้า (ชนิดที่ 1) และม้วนผ้าใส่หลอดพีวีซี หรือกระป๋อง โดยในปัจจุบันมีการดัดแปลงนามอเตอร์มาใช้ ซึ่งมีค่าที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ จักรกรอผ้า เย็บนอก เย็บใน เครื่องกรอผ้าใส่หลอด เย็บนอก เย็บใน จักรปั่นผ้าและกรอผ้า และเครื่องปั่นผ้า
อุปกรณ์เรียงเส้นยืน (ชนิดที่ใช้กับกี่เมือง) :	อุปกรณ์ที่ใช้เรียงผ้าเส้นยืน เพื่อให้มีขนาดความกว้างและยาวตามขนาดผ้าที่ต้องการ ซึ่งมีค่าที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ที่เรียงผ้าเส้นยืน ผะอ ผะอ ผะอ ห้วน ก้าง และหลักเข็นด้าย
ที่รวมผ้าเส้นพุ่ง :	อุปกรณ์ที่ใช้ม้วนผ้าเส้นพุ่ง ตั้งแต่ 2 เส้นถึง 9 เส้น ซึ่งมีค่าที่ใช้เหมือนกัน ได้แก่ เป็บัด
อุปกรณ์เรียงเส้นยืน (ชนิดที่ใช้กับกี่กระดูก) :	อุปกรณ์ที่ใช้เรียงผ้าเส้นยืน เพื่อให้มีขนาดความกว้างและยาวตามขนาดผ้าที่ต้องการ ซึ่งมีค่าที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ค้างเรียงผ้าเส้นยืน ก้างค้างขึ้นเครือ และที่เรียงด้ายเส้นยืน
อุปกรณ์ม้วนผ้าก่อนขึ้นกี่ :	อุปกรณ์ม้วนผ้าเส้นยืนที่ใช้งานกับกี่กระดูก ก่อนที่จะนำผ้าขึ้นกี่ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ม้วนหนีบด้าย ที่หนีบผ้า และม้ากอบบี
อุปกรณ์ม้วนผ้าบนกี่ :	อุปกรณ์ม้วนผ้าเส้นยืนที่ใช้งานกับกี่กระดูก มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ม้วนม้วนผ้า และค้างม้วน
ไม้ชิงหน้าผ้า :	อุปกรณ์ที่ใช้ชิงหน้าผ้าให้ตั้งใช้ระหว่างการทอผ้าบนกี่ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้ชนิดแบน ไม้ผ้าหูก และไม้ผัง
อุปกรณ์ยกเส้นยืน :	อุปกรณ์ที่ยกเส้นยืนให้แยกจากกันและสอดด้ายเส้นพุ่ง ใช้ระหว่างการทอผ้าบนกี่ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ เขาสัน ไม้เก็บเขา ไม้ชนิดกลม และเขาลึก
ไม้ประกอบอุปกรณ์ยกเส้นยืน :	ไม้ที่ใช้ยกเส้นยืนให้แยกจากกันและสอดด้ายเส้นพุ่ง ใช้ระหว่างการทอผ้าบนกี่ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้เขาสัน และไม้หาบเขา
ไม้สอดเส้นยืน :	ไม้ที่ใช้สอดเส้นยืนให้แยกจากกันและสอดด้ายเส้นพุ่ง ใช้ระหว่างการทอผ้าบนกี่ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้ดาบ ไม้หلاب และไม้เผ่ายกดอก
ไม้เก็บลาย :	ไม้ที่ใช้เก็บลายหรือดอก ในการขั้นตอนการเก็บลายหรือดอก มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้เก็บดอก ไม้เขายาว ไม้เขาดอก และไม้มุก
ไม้สอดเชือกในล่อน :	ไม้ที่ใช้สอดเชือกในล่อนให้แยกจากกันและขั้นตอนการเก็บลาย มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้เต่า ไม้คัดดอก และไม้กวักดอก
พันหวี :	อุปกรณ์ร้อยด้ายเส้นยืนและใช้กระทบผ้าเวลาทอ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันคือ พืม

ขอบพื้นหวี : อุปกรณ์ที่สวมขอบพื้นหวีทั้งด้านบนและล่าง มีคำอื่นที่ใช้เหมือนกัน คือ จะขัด และจะคัด

1.6 ทบทวนเอกสาร

1.6.1 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

สมถวิล เจริญทรัพย์ (2539) และวิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) ได้ให้ความหมายของ “ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ไว้ว่า หมายถึง ศิลปหัตถกรรมที่เกิดขึ้นจากฝีมือของช่างในท้องถิ่น การประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นไปตามเทคนิควิธี และรูปแบบที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยมีการเรียนรู้เฉพาะภายในครอบครัว มิได้มีการถ่ายทอดให้บุคคลอื่น เพราะทำขึ้นใช้ภายในครอบครัวเป็นหลัก และการเรียนรู้จะถ่ายทอดในช่วงเวลาที่ว่างจากการเกษตร ซึ่งแต่ละครอบครัวมีเวลาวางไม่ตรงกัน จึงทำให้ไม่มีการถ่ายทอดให้ครอบครัวอื่น

การกำเนิดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

สมถวิล เจริญทรัพย์ (2539) วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) และไทยล้านนา (2541) ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านว่ามี 3 ประการ คือ

1. เกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน
2. เกิดจากสภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
3. เกิดจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และการนับถือศาสนาของคนในชุมชน

ลักษณะเฉพาะของศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน

ศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะตามที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย
2. สร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก
3. ต้องมีราคาที่เหมาะสม
4. ต้องมีลักษณะเฉพาะถิ่น
5. เป็นผลผลิตของช่างฝีมือ (craftsman) ธรรมดา มิใช่จากฝีมือศิลปินชั้นเยี่ยม

ประเภทของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแบ่งออกได้เป็น 10 ประเภท (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2527) ได้แก่

1. เครื่องเคลือบดินเผา (Ceramics)

เครื่องเคลือบดินเผามีอยู่เกือบทุกภาคของประเทศ ซึ่งจะมีกรรมวิธีการผลิตและเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป เช่น การปั้นโอ่ง อ่าง กระถางเคลือบลายมังกร ของ จ.ราชบุรี เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา และเครื่องปั้นดินเผาของ จ.เชียงใหม่ เป็นต้น

2. การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย (Textile and Embroidery)

การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย ได้แก่ การทอผ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น การทอผ้าไหมของภาคเหนือ และภาคอีสาน การทอผ้าเกาะยอ ของ จ.สงขลา การทอผ้าพุมเรียง อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี รวมถึงการเย็บ ปัก ถัก ร้อย เพื่อการตกแต่ง เช่น การทอยกดอก การทอจก และการประดับตกแต่งด้วยลูกปัดและกระຈก รวมถึงการทอธง หรือตุ่ง ของภาคเหนือ และภาคอีสาน

3. การแกะสลัก (Carving)

งานหัตถกรรมประเภทแกะสลัก ได้แก่ การแกะสลักเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น การทำครกหิน ที่อ่างศิลา จ.ชลบุรี การแกะสลักไม้สำหรับทำเครื่องเรือน เครื่องตกแต่งอาคารของภาคเหนือ การแกะสลักไม้เป็นรูปเคารพของภาคอีสาน การแกะสลักตัวหนังสือของภาคใต้ เป็นต้น

4. หัตถกรรมโลหะ (Metal Works)

งานหัตถกรรมโลหะ ได้แก่ การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยเหล็ก เช่น จอบ เสียม มีด พร้า อารู และการบินหล่อรูปเคารพ การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยทองเหลือง ทองแดง สำริด ตะกั่ว รวมถึงการทำเครื่องประดับตกแต่งด้วย เงิน ทอง เป็นต้น การทำหัตถกรรมโลหะในปัจจุบันมีอยู่ทั่วไป เช่น การทำมีดอรัญญิกของ จ.อยุธยา การทำบาตร ที่บ้านบาตร กรุงเทพฯ และการทำเครื่องเงิน ของ จ.เชียงใหม่

5. เครื่องจักสาน (Basketry หรือ Mat)

เครื่องจักสาน ได้แก่ การสานและการถักภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ ด้วย ไม้ไผ่ หวาย กก เชือก ป่าน ปอ กระจุต ใบลาน ใบลำเจียก ใบเตย ย่านลิเภา ฯลฯ การทำเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมที่ทำกันอย่างแพร่หลายที่สุด และกระจายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ

6. การก่อสร้าง (Architectures)

การก่อสร้าง ได้แก่ งานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านทั่วไป เช่น เรือนเครื่องสับ หรือเรือนไทยของภาคกลาง เรือนกาแลของภาคเหนือ เรือนเสาลอยของภาคใต้ และเรือนพื้นบ้านของภาคอีสาน เป็นต้น รวมถึงที่พักอาศัยชั่วคราว เช่น เพิง กระต๊อบ กระโจม เถิงนา ของภาคเหนือ เถียงไร่เถียงนาของภาคอีสาน และหน้าของภาคใต้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานศิลปกรรมทางพุทธศาสนา เช่น โบสถ์ หรือ สิม ของภาคอีสาน ซึ่งมีลักษณะของท้องถิ่นเด่นชัด

7. ภาพเขียน (Painting & Drawing)

หัตถกรรมประเภทภาพเขียน ได้แก่ งานจิตรกรรมหรือภาพเขียนระบายสี และภาพลายเส้นซึ่งมักเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เช่น การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังตามโบสถ์และอุโบสถต่างๆ ที่แสดงให้เห็นลักษณะของฝีมือช่างพื้นบ้านอย่างเด่นชัด (เช่น ภาพเขียนภายนอกสิม หรือ โบสถ์ วัดไชยศรี อ.เมือง จ.ขอนแก่น) นอกจากนี้งานจิตรกรรมที่ถือว่าเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน คือ การตกแต่งเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวชนบท เช่น การตกแต่งเกวียน หรือ กระจัง ของภาคเหนือ

8. การปั้นรูปและลวดลายประดับ (Sculpture and Decorating motive)

การปั้นรูปและลวดลายประดับ ได้แก่ งานประติมากรรมทั้งหลาย เช่น การปั้นพระพุทธรูป การปั้นรูปเคารพ และปั้นตุ๊กตาต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตาเสียบบาล เป็นต้น งานปั้นจะเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการปั้นลวดลายประดับที่นอกเหนือจากการตกแต่งอาคารทางพุทธศาสนานั้นไม่ค่อยปรากฏ

9. การทำเครื่องกระดาด

การทำเครื่องกระดาดพื้นบ้าน เช่น การทำกระดาดสาของภาคเหนือ การทำกระดาดข่อยของภาคกลาง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการทำกระดาดสำหรับใช้ตกแต่งในงานเทศกาล หรืองานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ซึ่งมักตัดเป็นริ้วธง และรูปพวงมาลัยดอกไม้ นานาชนิด รวมถึงการทำร่ม ว่าว หวีชน และหน้ากาก

10. ประเพณีเบ็ดเตล็ด

เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่แพร่หลาย และไม่สามารถจัดเข้าประเภทใดได้แน่นอน เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก การทำหุ่นกระดาด การทำเครื่องดนตรี การทำยานพาหนะ เช่น เกวียน ล้อ เลื่อน ระตะ เป็นต้น

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ

งานศิลปหัตถกรรมของภาคเหนือที่เกิดขึ้นตามลักษณะภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นที่เห็นได้ชัด (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2527) ได้แก่

1. แกะสลัก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อุดมด้วยป่าไม้ ชาวเหนือจึงนิยมทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยไม้
2. จักสาน เนื่องจากการบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่น ทำให้เกิดเครื่องมือเครื่องใช้ในการหุงหรือนึ่งข้าวเหนียว ได้แก่ หวดนึ่งข้าว ก่องข้าว และแอบข้าว นอกจากนี้เนื่องจากตามบ้านเรือนในภาคเหนือจะมีบ่อน้ำสำหรับใช้และดื่ม เป็นบ่อน้ำที่ขุดลึกลงไปใต้ดิน จึงต้องใช้น้ำทุ้ง หรือน้ำถุ้ง ผูกเชือกหย่อนลงไปใบบ่อเพื่อ打水
3. เครื่องปั้นดินเผา เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมการบริโภค เช่น หม้อนึ่ง หม้อน้ำ เป็นต้น

1.6.2 ผ้าทอและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ

การทอผ้าเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านของภาคเหนือที่มีมาช้านานอีกชนิดหนึ่ง และยังแพร่หลายในปัจจุบัน มีทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติและสีเคมี สำหรับผ้าทอที่ยังคงอนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิมมีการผลิตอยู่ที่ จ.แพร่ และสุโขทัย ซึ่งผลิตผ้าทอที่มีลวดลายยกดอกตรงเชิง ผ้าลายน้ำไหล ผ้าทอลวดลายแบบไทลื้อที่ จ.น่าน และผ้าไหมยกดอก ที่ จ.ลำพูน ซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่ทำมานาน และปัจจุบันยังมีการผลิตอยู่ (ปริวรรต แวกเพ็ง, 2542)

พัฒนาการผ้าทอในเอเชีย

ผ้าทอมีความผูกพันและเกี่ยวโยงกับพิธีกรรมทางศาสนาและวิถีชีวิตของคนเอเชียมานานนับศตวรรษ การทอ การเตรียมเส้นใย และการย้อมสี หรือแม้แต่วางลายผ้าทอแบบดั้งเดิม ล้วนเป็นกิจกรรมของสตรี และเปรียบเสมือนเป็นบันทึกร่องราวของสังคมผ่านสายตาของสตรีผู้ทอ

ความจำกัดในด้านเทคนิควิธีทำให้ผ้าทอจากประเทศต่างๆ ในเอเชียมีลวดลายและโครงสร้างคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสีและชนิดของเส้นใยใกล้เคียงกันมากในทุกประเทศ การใช้สีถูกกำหนดโดยสารที่มีอยู่ในธรรมชาติและโดยลักษณะธรรมชาติของเส้นใยที่จะย้อม เช่น ใยฝ้ายจะย้อมสีคราม สีดำ สีครีม และสีน้ำตาลแดงได้ดี ส่วนสีแดง สีเขียว และสีเหลือง เหมาะสำหรับย้อมใยไหม ซึ่งย้อมได้ดีเมื่อผสมสารที่มีกรด

อย่างไรก็ตามในปลายศตวรรษที่ 19 ระบบสีของผ้าทอเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อพ่อค้าเริ่มนำเข้าสีเคมี เช่น สีชมพู สีม่วง สีน้ำเงิน และสีฟ้า ดังนั้นผืนผ้าซึ่งเดิมเคยย้อมสีธรรมชาติล้วน ๆ จึงเริ่มมีสีเคมีเข้ามาปะปนแลดูไม่กลมกลืนในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 (ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน แนนหนา, 2536)

อิทธิพลวัฒนธรรมข้ามแดนก็มีส่วนทำให้ผ้าทอเอเชียมีความคล้ายคลึงกันในด้านลวดลายและโครงสร้าง โดยเฉพาะอิทธิพลของวัฒนธรรมกลองสำริดของชน ซึ่งเฟื่องฟูอยู่ในเวียดนามราว 500 ปี ก่อนคริสตกาล ถึง ปี ค.ศ. 100 ได้มีผลกระทบต่อการออกแบบลวดลายบนผ้าทอในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เกิดการใช้สัญลักษณ์ที่แสดงอำนาจ ซึ่งต่อมาถูกตีความแตกต่างกันไปตามกลุ่มชนต่าง ๆ และแปรเปลี่ยนรูปลักษณะหลากหลายบนผืนผ้า แต่เค้าโครงพื้นฐานก็ยังอาจเห็นได้ อาทิ รูปลายขอแหลม ลายขอ ลายก้นหอย ลายดาวแปดแฉก ลายเกลียวคลื่น รูปสามเหลี่ยม เว้า ข้าง นก และคน

อิทธิพลสำคัญต่อผ้าทอเอเชียอีกส่วนคือ โครงสร้างสำหรับป่าโตลาใหม่ ซึ่งถือกำเนิดที่รัฐจากรัฐในประเทศอินเดียและกลายเป็นสินค้าเข้าสู่อาณาจักรต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 พบว่ามีการเลียนแบบโครงสร้าง สีและลายในกลุ่มชนพื้นเมืองหลายกลุ่มแม้ที่อยู่ในดินแดนอันห่างไกล โครงสร้างดังกล่าวได้แก่ ผืนผ้ายาวถึง 4 เมตร มีลายประดับเชิงตลอดสองริมผ้าตรงปลายผ้ามีกรวยเชิงเป็นลายสามเหลี่ยมกลางผืนผ้ามีลายต่าง ๆ ประดับ ลายที่นิยมที่สุดเรียกกันว่า "ลายดาว" สีเด่น คือ สีแดง สีเหลือง และสีเขียว ภายหลังเมื่อมีการค้นพบและค้าเส้นใยโลหะก็นิยมตกแต่งผ้าทอด้วยด้ายเงิน ด้ายทอง ทำให้เกิดการใช้ผ้าทออันหรูหราในหมู่ชนชั้นสูง ราชสำนักในเอเชียนำเข้าทั้งเส้นใยและผ้าจากอินเดีย และเริ่มทอผ้าอันหรูหราแวววาวในลักษณะนี้ ส่วนสามัญชนจะใช้ดินคุณภาพต่ำหรือไหมสีเหลืองเลียนแบบดินทอง (ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน แนนหนา, 2536)

การทอผ้ามีความสัมพันธ์ต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีต ถือเป็นมรดกทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาในอดีต และมีการถ่ายทอดฝีมือสืบทอดกันมานานจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน การทอผ้าแต่ละผืนใช้ระยะเวลายาวนาน เริ่มตั้งแต่ปั่นฝ้ายหรือรังไหมต้องนำมาสาวเป็นเส้นใยหรือเส้นด้าย การย้อมสีผ้าตามกรรมวิธีของแต่ละท้องถิ่น นำมาสู่กระบวนการทอเป็นลวดลายต่าง ๆ จวบจนเป็นผ้าผืน ซึ่งมักเป็นกิจกรรมยามว่างของสตรี ซึ่งมักทอไว้ใช้ในครัวเรือน หรือทอผ้าเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้แก่ครัวเรือน และในบางแหล่งก็มีการทอผ้าเป็นอาชีพหลักด้วย ลักษณะของผ้าทอก็จะมีความแตกต่างตามแต่ละชุมชน ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น

มัดหมี่

มัดหมี่ คือ การมัดเส้นใยเพื่อสร้างลวดลายก่อนย้อมสีและทอ เวลาย้อมส่วนที่ถูกมัดไว้จะไม่ติดสีจึงทำให้เกิดเป็นลวดลาย ถ้าต้องการหลายสีก็ต้องมัดและย้อมทบหลายครั้ง จนกว่าจะได้สีครบตามต้องการ ถ้าเป็นมัดหมี่ด้ายเส้นยืน จะกำหนดความยาวของผ้าบนหลักหมี่ด้ายเส้นยืน ถ้าเป็นมัดหมี่ด้ายเส้นพุ่งก็จะกำหนดความยาวของผ้าบนหลักหมี่ด้ายเส้นพุ่ง สำหรับการมัดหมี่เส้นพุ่งนั้นทำซ้ำกันไปมาได้หลายครั้ง จึงทำให้สามารถทอผ้าได้ไม่จำกัดความยาว

เชื่อกันว่ามัดหมี่ด้ายเส้นยืนอาจเป็นเทคนิคที่มีมาก่อนมัดหมี่ด้ายเส้นพุ่ง การทอผ้าไหมมัดหมี่ด้ายเส้นพุ่งง่ายกว่าการทอผ้าไหมมัดหมี่ด้ายเส้นยืน การทอในแถบนี้ใช้กี่แบบสีเหลี่ยมมีขาตั้ง พืม และเครื่องมือมัดหมี่ด้ายเส้น

พุงมาเป็นเวลาช้านานแล้ว มัดหมี่ด้ายเส้นยืนพบเฉพาะในลายที่ไม่ซับซ้อนของคนไทยบางกลุ่มในประเทศลาว และประเทศไทย แต่ชาวเขาก็นิยมใช้เทคนิคนี้กับกิ๋นลาว ส่วนมัดหมี่ผสมซึ่งเป็นเทคนิคการผสมผสานมัดหมี่ด้ายเส้นพุงและด้ายเส้นยืนบนผ้าผืนเดียวกัน พบในผ้าทอพื้นเมืองของชาวเขมรสูงทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย กลุ่มชาวไทแดงทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของลาว และมีนังกะเบาในเกาะสุมาตราตะวันตก ประเทศอินโดนีเซีย แต่มัดหมี่ผสมที่มีคุณภาพดีที่สุดมาจากรัฐจาวารัฐ ในประเทศอินเดียและทั้งกานันในเกาะบาหลี

มัดหมี่ด้ายเส้นพุงเหมาะสำหรับการทอฝ้ายหรือเส้นใยจากพืชอื่น ๆ ดังนั้นสิ่งที่ใช้ย้อมจึงมักเป็นสีธรรมชาติที่เหมาะสมกับการย้อมฝ้าย สีที่นิยมมากที่สุด ได้แก่ สีคราม และสีแดงเม็งกูดู (Morinda citrifolia) โดยใช้คู่กับสีฝ้ายธรรมชาติหรือขาว มัดหมี่ด้ายเส้นพุงที่ทำจากไหมนิยมใช้สีเขียว ซึ่งมาจากสีเหลืองขมิ้นผสมสีครามจาก และสีแดงจากครั่ง ส่วนสีส้ม สีเขียว และสีม่วงมาจากการย้อมทับ

จัก

จัก เป็นเทคนิคการเพิ่มด้ายเส้นพุงพิเศษบนพื้นผ้าเรียบ ทำได้โดยยกด้านเส้นยืนและพุงเส้นด้ายเพิ่มพิเศษผ่านด้ายเส้นยืนเป็นช่วง ๆ เพื่อให้เกิดลวดลาย ซึ่งอาจมีสีสันทอดหน้าผ้า เทคนิควิธีนี้บางครั้งเรียกว่า “การปักบนทูก” ในบางท้องถิ่นใช้วิธีกลับเอาด้านหลังของผ้าขึ้นข้างบนขณะทอทำให้สามารถตกแต่งรายละเอียดได้ แต่ในบางแห่งทอจากด้านหน้า ส่วนใหญ่นิยมใช้เส้นไหมเป็นเส้นพุงเพิ่มพิเศษบนพื้นผ้าฝ้ายหรือไหม

การใช้ดินเงินดินทองเป็นเส้นพุงพิเศษเป็นอิทธิพลจากผ้าทอของเปอร์เซีย และอินเดีย ซึ่งเป็นสินค้าประจำราชสำนักในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยหนึ่ง ลวดลายที่นิยมกัน ได้แก่ ลายดวงกลม หรือลายเส้นที่ทำจากดินเงินดินทองบนพื้นผ้าไหม สำหรับสามัญชนจะใช้เส้นไหมสีเหลืองเลียนแบบดินทอง

การทอจักเป็นเทคนิคที่ยากและใช้เวลาช้านาน ในสมัยก่อนการทอจักที่สลับซับซ้อนนับเป็นคุณสมบัติสำคัญของสตรีเอเชีย ปัจจุบันนี้จักเป็นเทคนิคที่กำลังสูญหายไปอย่างรวดเร็วที่สุดในบรรดาเทคนิคการทอทั้งหมด การทอจักสมัยนี้อาจทำได้เร็วขึ้นโดยการเก็บตะกอก แต่ขั้นตอนสุดท้ายก็ยังต้องใช้มือ ในประเทศลาวและประเทศไทยบางท้องถิ่นยังคงมีช่างทอที่มีฝีมือในการทอจักหลงเหลืออยู่ ทุกวันนี้การปักได้เข้ามาแทนที่การทอจัก เพราะขั้นตอนการปักไม่ต้องใช้ทูกและสะดวกกว่า ชาวไทแดงและไทลื้อในประเทศลาวยังคงทอลวดลายโบราณด้วยวิธีนี้ ส่วนในประเทศไทย ไทยวน ไทยพวน และผู้ไทยยังคงทอจักอยู่

ขิด

ขิด เป็นเทคนิคการทอที่เพิ่มด้ายเส้นพุงพิเศษบนผ้าพื้นเพื่อสร้างลวดลายข้ามช่วงด้ายเส้นยืนบนพื้นผ้า ถ้าด้ายเส้นพุงพิเศษที่ใช้เป็นเส้นโลหะ เช่น ดิ้นเงินหรือดินทองจะเรียกว่า “ฝ้ายกดิน” (Brocade) การเพิ่มด้ายเส้นพุงพิเศษอาจทำได้โดยการใส่ตะกอกยกด้ายเส้นยืนขึ้น ทำให้สามารถพุงด้ายพิเศษเพิ่มขึ้นจากเส้นพุงปกติได้ ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีการใส่ตะกอกพิเศษ ช่างทอจะใช้ไม้เก็บขิด ซึ่งทำให้ทอลวดลายได้จำกัดเพียง 2 ครั้งเท่านั้น การใช้ตะกอกพิเศษทำให้ทอลายได้ไม่จำกัดจำนวน

เทคนิคการเพิ่มด้ายเส้นยืนพิเศษและเส้นพุงพิเศษ เคยใช้กันแพร่หลายในดินแดนแถบนี้ก่อนที่จะอิทธิพลของอินเดียจะเริ่มเข้ามา อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนเทคนิควิธีจากการเพิ่มด้ายเส้นยืนเป็นการเพิ่มด้ายเส้น

พุงเกิดขึ้นในช่วงต้นของพันปีแรกของคริสต์ศตวรรษ ซึ่งเป็นระยะเดียวกันกับที่อิทธิพลของอินเดียเริ่มขยายเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การใช้ดินเงินดินทองในระยะต่อมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในงานทอผ้าสำหรับชนชั้นสูง แต่สำหรับบุคคลทั่วไปนิยมใช้ไหมเป็นเส้นพุ่งพิเศษบนพื้นผ้าฝ้ายเพื่อตกแต่งให้ดูหรูหราและมีสีสันสดใสขึ้น

พัฒนาการผ้าทอไทย

การทอผ้ามีมาตั้งแต่โบราณกาล หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบ ได้แก่ เศษผ้าและเส้นใยของฝ้ายไหม และใยกล้วย ตามกำไลสำริด อุปกรณ์การทอผ้า เช่น แวดินเผา หินทุบเปลือกไม้ และลูกกลิ้งดินเผา ซึ่งพบที่บ้านเชียง จ.อุดรธานี และถ้ำผีโน จ.แม่ฮ่องสอน (ปริมรัตน์ แวกเพ็ง, 2542) ซึ่งสันนิษฐานว่าอยู่ในราวสมัย 700 ปีก่อนคริสตกาล แสดงถึงการใช้ผ้ามาตั้งแต่สมัยยุคหิน และมีการพัฒนาต่อมา โดยมีการผสมผสานระหว่างอิทธิพลของชนชาติต่าง ๆ สืบทอดต่อมา นอกจากนี้การได้พบเศษผ้า ด้าย เส้นใยไหม ในแหล่งก่อนประวัติศาสตร์ บ้านนาดี อ.หนองหาน จ.อุดรธานี ยังเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้มีการทอผ้าใช้กันแล้วในยุคนั้นโดยเฉพาะผ้าไหม (สายสุนีย์ สิงห์ทัศน์, 2538)

จากการค้นพบเศษผ้าไหมในที่หลายแห่ง อาจกล่าวได้ว่าแหล่งไหมที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศนั้นอยู่ในดินแดนอีสานและได้สืบทอดเรื่อยมา รวมทั้งมีการทาลวดลายและการคิดลายผ้าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีทั้งการทอผ้าพื้นธรรมดา การทำไหมมัดหมี่ การทำผ้าขิด ผ้าปูมลวดลายต่าง ๆ การทำชิ้นไหมโฮลสุรินทร์ของชาวอีสาน การนำเส้นไหมไปทำเป็นผ้ายกไหม-ไส้ทอง ลายดอกแก้ว ดอกพิกุลของชาวเหนือ การทอผ้าดินเงินดินทองที่หมู่บ้านพุมเรียงของชาวใต้ การทำชิ้นไหมหรือชิ้นไหมตีนต่อด้วยจกในแถบภาคกลาง ล้วนยืนยันให้เห็นถึงความเป็นมาอันยาวนานของไหมไทย (สายสุนีย์ สิงห์ทัศน์, 2538)

สำหรับรูปแบบของกี่ทอผ้าที่เป็นแบบสี่เสาตั้งบนพื้นจะมีพัฒนาการมาอย่างไรมิได้มีหลักฐานบันทึกไว้ (แพทรีเซีย ซีสแมน แน่นหนา และวิที พานิชพันธ์, 2536)

ในสมัยศรีวิชัย เริ่มมีการทอผ้าที่มีลวดลายผสมผสาน เนื่องจากเริ่มมีการติดต่อค้าขายกับอินเดีย จีน และเปอร์เซีย ในสมัยล้านนามีการทอผ้าเพื่อใช้และจำหน่ายเป็นสินค้าออก จนกระทั่งสมัยอยุธยา มีการนำเข้าผ้าจากต่างประเทศ เช่น จีน อินเดีย เขมร เปอร์เซีย และยุโรป เพื่อใช้ในราชสำนักและจำหน่ายให้กับประชาชน ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มมีการติดต่อกันประเทศตะวันตก ทำให้รูปแบบการแต่งกายเป็นแบบผสมผสาน ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงการเลี้ยงไหม ตั้งกรมช่างไหม ในปี 2452 และในปี 2478 มีการตั้งโรงงานทอผ้าเพื่อใช้ในราชการทหาร นอกจากนี้กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้เพิ่มเติมถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและสังคมในช่วงรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีการส่งเสริมผ้าที่ผลิตภายในประเทศ ส่งเสริมการปลูกฝ้าย และชี้ให้เห็นว่าฝ้ายเป็นพืชที่สำคัญจำป็นต่อชาติ ส่งเสริมการปั่นด้ายด้วยเครื่องหีบฝ้าย อบรมการทอผ้าทำให้เกิดแฟชั่นการแต่งกายใหม่ ๆ ขึ้น ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการนำเข้าเครื่องทอผ้ามากขึ้น ความนิยมผ้าทอมือค่อยน้อยลง การทอผ้าเพื่อจำหน่ายลดลงแต่ยังมีการทอผ้าเพื่อใช้เอง จนกระทั่งปัจจุบันความนิยมผ้าทอมือกลับมาอีกครั้ง เพราะได้รับการส่งเสริมทั้งจากหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงเล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านและส่งเสริมรายได้ให้กับราษฎรในชนบท จึงทรงโปรดให้มีการก่อตั้งมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ เพื่อ

ส่งเสริมหัตถกรรมไทยจากทุกภูมิภาค ทำให้มีการทอผ้าเป็นอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โครงการของรัฐบาล “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” ส่งเสริมให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมในท้องถิ่น ส่งเสริมการแต่งกายพื้นบ้าน ส่งเสริมการส่งออกเพื่อขยายตลาด และพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านเพิ่มขึ้น

พัฒนาการผ้าทอในภาคเหนือ

ผ้าทอในยุคหลังของล้านนามีปรากฏหลักฐานคล้ายคลึงกับภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วิหารลายคำ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร และที่วิหารวัดบวรศรีทูลวงใน จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพม่ากับล้านนาในศตวรรษที่ 16 ผ้านุ่งของผู้หญิงล้านนาเป็นผ้าชิ้นลายขวาง ซึ่งต่างจากผ้าชิ้นของอีสานที่เป็นลายทางตั้ง เรียกกันว่า “ชิ้นตามะนาว” นิยมลายขวางสีเหลือง หรือ สีเขียว สำหรับผ้าชิ้นผู้หญิงสูงอายุที่เรียกว่า “ชิ้นก่อนคอคควาย” มีลักษณะสะท้อนถึงอิทธิพลของชิ้นแบบลัวะ คือ เป็นชิ้นสีดำมีลายขวางสีแดง 2 แถวคาดตรงหัวชิ้นและตีนชิ้น สำหรับผ้าชิ้นที่ใช้นุ่งในเวลาว่างจะเป็นชิ้นที่ต่อเชิงด้วยตีนจก ลวดลายตีนจกที่พบมากคือลาย “นกกินน้ำร่วมต้น” และลายสีเหลี่ยมข้าวหลามตัด ซึ่งสีและลวดลายจะบ่งบอกถึงความแตกต่างของตีนจกในแต่ละแห่ง ตีนจกแบบเชียงใหม่นิยมจกด้วยดินบนพื้นผ้าสีดำ ในขณะที่ตีนจกแบบแม่แจ่มมักจะนิยมใช้ฝ้ายหนา สีเหลืองจกลายแน่น ฝ้ายเป็นวัตถุดิบสำคัญในภาคเหนือ ถึงแม้ว่าไหมจะได้รับการส่งเสริมนำเข้าจาก จ.น่านสำหรับราชสำนักเชียงใหม่ก็ตาม (แพทรีเซีย ซีสแมน แนนหนา และวิณี พานิชพันธ์, 2536)

อิทธิพลของผ้าจากราชสำนักไทยภาคกลางปรากฏในภาคเหนือ ใน ค.ศ. 1782 ที่เห็นได้ชัด คือ การใช้ดินแบบอินเดียนและเปอร์เซียบนพื้นผ้าของกลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือและชนชั้นสูง ศูนย์กลางของการผลิตผ้าทอยุคต้นเริ่มที่ลำพูน ปัจจุบันผ้าทอแบบไทยวนยังคงทออยู่ที่ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ และได้มีการฟื้นฟูการย้อมสีธรรมชาติ ที่ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ และมีการทอผ้ามัดหมี่เส้นยืนลวดลายแบบสากล เพื่อตัดเป็นเสื้อผ้าสมัยใหม่และเป็นผ้าสำหรับทำเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ

ลักษณะผ้าชิ้นแบบไทลื้อที่เห็นเด่นชัด คือ การเน้นความสำคัญของการออกแบบและลวดลายตรงส่วนกลางผืนต่อตีนชิ้นด้วยผ้าพื้นสีดำหรือสีคราม/เขียว วิธีการเย็บเป็นแบบชาวไทลื้อกลุ่มย่อยต่าง ๆ จะมีโครงสร้างของผ้าชิ้นเหมือนกัน แต่มีการเพิ่มเทคนิคการทอตกแต่งลวดลายบนตัวชิ้นต่าง ๆ กันไป เช่น ชาวไทลื้อที่ อ.เชียงคำ และ อ.เชียงม่วน จ.พะเยา จะทอลวดลายเล็ก ๆ ด้วยเทคนิคเกาะ ตกแต่งบนตัวชิ้น ผ้าเก่ามักจะใช้เส้นพุ่งเป็นไหม แต่นับตั้งแต่การตัดขาดสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับลาวในปี ค.ศ. 1975 การทอผ้าชิ้นแบบเดิมของชาวไทลื้อที่นี้ก็มีการใช้เส้นใยสังเคราะห์ทอแทน ส่วนชาวไทลื้อที่ อ.เชียงของ จ.เชียงราย มีลวดลายที่ทอด้วยเทคนิคเกาะหรือจก 2-3 แถวบนตัวชิ้น สำหรับชาวไทลื้อที่น่านมีการทอลายมัดหมี่เส้นพุ่งสลับลายขิดเป็นลายขวางบนตัวชิ้น

ผ้าทอของชาวไทลื้อแบบอื่น ๆ คือ ผ้าที่ทอด้วยเทคนิคขิดด้วยด้ายสีแดงและครามผืนผ้าสีขาว ชาวไทลื้อจากเมืองเงินประเทศลาว ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่ในเขต อ.ทุ่งช้าง จ. น่าน จะนิยมเพิ่มสีเหลืองและสีอื่น ๆ ด้วย ลายที่เป็นที่นิยมมากในกลุ่มไทลื้อ คือ ลายนกยูง ม้า และช้าง ถูย้อมแบบไทลื้อจะเป็นสีแดงมีลายทางเล็ก ๆ สีเหลืองสลับ เลื้อยของผู้หญิงไทลื้อเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีดำหรือคราม นิยมตกแต่งสาบเลื้อยด้วยผ้าที่มีลวดลายจกหรือด้วยฝ้ายกดินแบบจีน

วัตถุดิบ

1. ฝ้าย

ปัจจุบันฝ้ายเป็นวัตถุดิบที่สำคัญของอุตสาหกรรมสิ่งทอ แต่ผลผลิตฝ้ายในประเทศไทยยังมีปริมาณน้อย เนื่องจากผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ยังอยู่ในระดับต่ำ เป็นพืชที่มีศัตรูมากจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยาฆ่าแมลง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง อีกทั้งราคาฝ้ายไม่ค่อยแน่นอน ทำให้อุตสาหกรรมสิ่งทอต้องสั่งซื้อฝ้ายจากต่างประเทศปีละเป็นจำนวนมาก ปริมาณความต้องการใช้ฝ้ายเป็นวัตถุดิบปีละเกือบ 300,000 ตัน (ฝ้ายปุย) ในขณะที่ไทยผลิตฝ้ายเองได้เพียง 30,000 ตันต่อปี หรือผลิตได้ประมาณร้อยละ 10 ของความต้องการใช้

การผลิตฝ้ายในปัจจุบันมีปัญหาเกิดขึ้น เนื่องจากการปลูกฝ้ายไม่ค่อยได้ผลดีเท่าที่ควร มีแมลงและศัตรูพืชรบกวนทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ต้นทุนการผลิตสูง ราคาฝ้ายจะสูงตามไปด้วย การผลิตฝ้ายยังมีปริมาณน้อยกว่าความต้องการ ผลผลิตฝ้ายจะออกตามฤดูกาล ทำให้โรงงานหีบฝ้ายทำงานเพียง 4 เดือน คือ ธันวาคม – มีนาคม อีก 8 เดือน เครื่องจักรไม่ได้ทำงานเพราะไม่มีวัตถุดิบ ดังนั้นการที่จะให้มีวัตถุดิบป้อนโรงงานตลอดปีก็ต้องซื้อฝ้ายกักตุนไว้ ซึ่งทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และราคาฝ้ายก็สูงขึ้นด้วย (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

การผลิตฝ้ายกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ แหล่งผลิตในภาคเหนือ ได้แก่ จ.แพร่ น่าน สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก และนครสวรรค์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกือบทุกจังหวัด ภาคกลาง ที่ จ.ลพบุรี และสระบุรี และภาคตะวันตก ได้แก่ จ.กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ พันธุ์ที่ใช้ปลูกกันทั่วไปคือ พันธุ์ศรีสำโรง 2 ศรีสำโรง 60 นครสวรรค์ 1 ตากฟ้า 1 และศรีสำโรง 3

แหล่งนำเข้าฝ้ายที่สำคัญได้แก่ สหรัฐอเมริกา ชูแดน ปากีสถาน และสาธารณรัฐประชาชนจีน รองลงมาได้แก่ บราซิล อินเดีย ออสเตรเลีย และเม็กซิโก

การเก็บฝ้าย ควรเก็บฝ้ายเมื่อสมอฝ้ายแตกพุ่มเต็มที่และแห้งสนิท และไม่ควรให้เศษใด ๆ เข้าไปปะปนกับปุยฝ้าย นำสมอฝ้ายที่แก่และแห้งมาเข้าเครื่องบีบเพื่อเอาเมล็ดออกเรียกว่า “อ้วฝ้าย” แล้วเอาปุยฝ้ายที่อ้วเรียบร้อยแล้วมาติดกับเครื่องดัดฝ้ายที่มีรูปร่างคล้ายกับธนู เพื่อให้ปุยฝ้ายละเอียดเป็นเนื้อเดียว จากนั้นนำฝ้ายมาหมุนเป็นท่อน ๆ เรียก “การกรอฝ้าย” และนำมาเข้าเครื่องปั่นที่เรียกว่า “โน” หรือ “หลา” เพื่อให้ได้เส้นฝ้ายเรียกว่า “การเส้นฝ้าย” (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

2. ไหม

ปัจจุบันจีนเป็นผู้ผลิตเส้นไหมรายใหญ่ของโลก แต่มีนโยบายผลิตไหมเพื่อเป็นสินค้าสำเร็จรูปออกจำหน่ายมากกว่าจำหน่ายในรูปวัตถุดิบ ดังนั้นคาดว่าในอนาคตเส้นไหมอาจขาดแคลน ส่วนญี่ปุ่น เกาหลี และได้หันได้หยุดการผลิตเส้นไหมโดยสิ้นเชิงเพราะค่าใช้จ่ายสูง อินเดียนั้นแม้ว่าจะเป็นผู้ผลิตรายใหญ่อันดับที่ 2 ของโลกก็ไม่สามารถผลิตได้แบบอุตสาหกรรมเพราะขาดเทคโนโลยี (สถาบันวิจัยหม่อนไหม, 2543)

สำหรับประเทศไทย ในปัจจุบันมีผู้ประกอบการโรงงานสาวไหมทั้งสิ้น 6 โรง ซึ่งทุกโรงงานได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของรังไหมและเส้นไหม เพื่อให้ทัดเทียมหรือดีกว่าคุณภาพเส้นไหมนำเข้า รวมทั้งการส่งเสริมตลาดผู้ใช้เส้นไหมในประเทศให้หันมาใช้เส้นไหมที่ผลิตในประเทศ

เกษตรกรที่ประกอบอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีประมาณ 3 แสนครัวเรือน มากกว่าร้อยละ 90 อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรกว่าร้อยละ 80 เป็นเกษตรกรที่ยากจนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม จำหน่ายผลผลิตในรูปเส้นไหมหรือผ้าไหม โดยแรงงานเด็กและสตรีในครัวเรือน (เส้นไหมสาวมือ) และมีเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมเพื่อจำหน่ายรัง (เส้นไหมสาวเครื่อง) ประมาณ 7,000 ราย เลี้ยงไหมพันธุ์ลูกผสมต่างประเทศเกือบทั้งหมดใช้ไหมที่ผลิตจากภาคเอกชนภายในประเทศ ได้แก่ บริษัทจุลไหมไทย บริษัทอุตสาหกรรมไหมไทย และบริษัทไหมเมืองกาญจน์ ส่วนการนำเข้ามีไม่มากนัก

การผลิตเส้นไหมภายในประเทศมี 2 ชนิด คือ เส้นไหมพุ่ง และเส้นไหมยืน ซึ่งประมาณร้อยละ 90 ของเส้นไหมทั้งหมดที่ผลิตได้เป็นเส้นไหมพุ่ง ความต้องการเส้นไหมภายในประเทศมีปริมาณมากขึ้น เกษตรกรจึงหันมาผลิตเส้นไหมเพื่อจำหน่ายมากกว่าการผลิตเพื่อขายรัง แต่การผลิตเส้นไหมของเกษตรกรในชนบทยังมีคุณภาพไม่ดีพอ กล่าวคือ เส้นไหมที่ผลิตได้ไม่มีความสม่ำเสมอ และปริมาณเส้นไหมที่สาวได้ต่อวันต่ำ (สถาบันวิจัยหม่อนไหม, 2543)

แหล่งผลิตผ้าทอไทย

ปัจจุบันการทอผ้าแบบพื้นบ้านกระจายอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นต่างๆ โดยมีลวดลายเอกลักษณ์ที่แสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น (สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 2535) โดยสามารถแยกตามกลุ่มชนเชื้อสายต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. กลุ่มชนที่มีเชื้อสายไทยวน และไทลื้อ ในบริเวณล้านนาหรือภาคเหนือ ทอผ้าด้วยวิธียกดอก และวิธีจัก
2. กลุ่มชนที่มีเชื้อสายลาว ในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทอผ้าด้วยวิธีขิด วิธีจัก และมัดหมี่
3. กลุ่มชนเชื้อสายเขมรในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทอผ้าด้วยวิธีมัดหมี่
4. กลุ่มชนเชื้อสายมลายูทางภาคใต้ ทอผ้าด้วยวิธียกดอก

สิ่งที่สังเกตได้ประการหนึ่ง คือ ไม่พบว่าคนไทยภาคกลางมีการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่ประการใด แต่ปรากฏหลักฐานว่ามีการทอผ้าด้วยวิธีการทอแบบธรรมดา (สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 2535)

ปริมรัตน์ แวกเพ็ง (2542) และกองส่งเสริมหัตถกรรมไทย (2535) ได้กล่าวถึงแหล่งผลิตผ้าทอในประเทศไทยไว้เช่นกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1.4

ตารางที่ 1.4 แหล่งผลิตผ้าทอ

แหล่งผลิต	วิธีการทอ	กลุ่มช่างทอผ้า
ภาคเหนือ	ยกดอก และจัก	เชื้อสายไทยวน ไทยใหญ่ ลื้อ ลัวะ กระเหรี่ยง มอญ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ขิด จัก และมัดหมี่	เชื้อลาว เขมร
ภาคกลาง	จัก และมัดหมี่	เชื้อสายไทยวน ลาวโซ่ง
ภาคใต้	ยกดอก	รับอิทธิพลจากมาเลเซีย อินเดีย

ที่มา : ปริมรัตน์ แวกเพ็ง, 2542 และกองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535

ผ้าทอภาคเหนือ

ในภาคเหนือมีการทอผ้ากระจายในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการทอผ้าฝ้าย เพราะฝ้ายเป็นวัตถุดิบที่หาง่ายในท้องถิ่น โดยลวดลายและวิธีการทอจะมีลักษณะแตกต่างกันไป (ปริมรัตน์ แวกเพ็ง, 2542)

ผ้าฝ้ายทอมือ

ผ้าฝ้ายทอมือ เป็นผ้าที่ทอจากฝ้ายย้อมสีธรรมชาติและสีเคมี เพื่อทำเป็นผ้าผืนหรือผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น จานรองชุดอาหาร หมวก กระเป๋า ผ้าคลุมไหล่ เป็นต้น โดยแหล่งผลิตที่สำคัญได้แก่ บ้านหนองอาบช้าง บ้านไร่ไผ่งาม ต.สบเตี๊ยะ อ.จอมทอง และบ้านนาคอเรือ บ้านตาลใต้ บ้านตาลกลาง บ้านตาลเหนือ ต.บ้านตาล อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีการทอผ้าโดยใช้กี่พื้นเมืองและกี่กระตุก นอกจากนี้ยังมีอยู่ใน อ.สันกำแพง ซึ่งมีทั้งการผลิตเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน และการผลิตเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพื่อจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ส่วนใน จ.ลำพูน การทอผ้าจะเน้นไปทางด้านผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมากกว่าการทอผ้าเป็นผืน นอกจากนี้ จ.แพร่ ก็มีการทอผ้าฝ้าย โดยนำฝ้ายมาย้อมคราม จากต้นครามหรือต้นฮ่อมก่อน แล้วนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

บ้านไร่ไผ่งามเป็นแหล่งผลิตผ้าฝ้ายทอมือพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งใน จ.เชียงใหม่ ตั้งอยู่ใน ต.สบเตี๊ยะ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ขั้นตอนการผลิตเริ่มตั้งแต่การปลูกต้นฝ้ายเพื่อนำเส้นใยจากเมล็ดมาปั่นเป็นเส้นด้ายด้วยอุปกรณ์พื้นบ้าน ซึ่งไม่เสมอมาตลอดเส้น เมื่อนำมาทอเป็นผืนผ้าแล้วจะเกิดพื้นผิวที่น่าสนใจ ฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองมี 2 พันธุ์ คือ ฝ้ายสีขาว และฝ้ายสีดุนหรือสีเนื้อ ซึ่งให้ผลผลิตน้อย แต่มีคุณสมบัตินุ่ม เหนียว และมีผิวสัมผัสที่ดี ดังนั้นทั่ว ๆ ไปจึงมีการนำเส้นใยชนิดอื่นมาผสมกับฝ้ายเพื่อเพิ่มปริมาณและลดค่าใช้จ่าย เช่น ใยนุ่นและใยสังเคราะห์ เป็นต้น แต่ที่บ้านไร่ไผ่งามนี้ใช้ฝ้าย 100% ราคาจึงค่อนข้างสูง กอปรกับกรรมวิธีการย้อมสีธรรมชาติและลักษณะการทำให้เกิดลวดลายโดยวิธีมัดหมี่บนเส้นยืนที่มีลวดลายเฉพาะของที่นี่ ซึ่งต้องใช้เวลาและฝีมือมาก

บ้านหนองอาบช้าง ต.สบเตี๊ยะ อ.จอมทอง มีจำนวนผู้ผลิตประมาณ 30-50 ครัวเรือน มีทั้งการทอผ้าฝ้ายโดยใช้สีธรรมชาติและสีเคมี โดยมีการรวมกลุ่มเพื่อการจำหน่าย มีผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ผ้าฝ้ายทอเป็นผืน เสื้อผ้าสำเร็จรูป ที่รองจาน ของที่ระลึก เป็นต้น

ผ้าทอบ้านไร่ เป็นศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองที่มีชื่อของ จ.อุทัยธานี แหล่งผลิตที่โด่งดัง คือ อ.บ้านไร่ เช่นที่ ต. บ้านบึง อ. บ้านไร่ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จะทอผ้ากันแทบทุกครัวเรือน ผ้าทอบ้านไร่เป็นผ้าฝ้ายทอมือที่มีลักษณะเด่น คือ ใช้สีย้อมธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ และลวดลายมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นลายสัตว์ในวรรณคดี เช่น นาค ครุฑ หรือไม่ก็เป็นการเล่าเรื่องราวในอดีตลงบนผืนผ้า รูปแบบของผ้าทอจะมีทั้งผ้าคลุมเตียง ผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ ผ้านุ่ง และผ้าขาวม้า

บ้านนาคอเรือ มีการตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้าน โดยรวมผู้ผลิตประมาณ 150 ครัวเรือน มีผลิตภัณฑ์ของใช้และของที่ระลึกที่ทำจากผ้าฝ้าย เช่น ผ้าเช็ดมือ กระเป๋า ยาม ที่เสียบจดหมาย สมุด รวมทั้งผ้าฝ้ายทอเป็นผืนด้วย มีทั้งการย้อมสีเคมีและสีธรรมชาติ

บ้านตาลใต้ บ้านตาลกลาง บ้านตาลเหนือ ต.บ้านตาล อ.ฮอด มีการทอผ้ากระจายตามหมู่บ้าน มีทั้งการใช้กี่พื้นเมืองและกี่กระตุก มีทั้งการทอผ้าด้วยฝ้ายและใยประดิษฐ์ แต่เดิมจะผลิตแบบต่างคน

ต่างทำ ต่อมา มีการตั้งกลุ่มเพื่อการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตนอกจากผ้าขึ้นลายมัดหมี่แล้วยังเป็นเครื่องใช้สอยอื่น ๆ เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าทอ ยาม เสื้อสำเร็จรูป ผ้าพันคอ เป็นต้น (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

ผ้าจก

ผ้าจกเป็นผ้าที่ทอด้วยการสอดฝ้ายหรือไหมให้เกิดลวดลายในขณะที่ทอ โดยการใช้ไม้ปลายแหลม หรือขนเม่นดัดขึ้นด้ายยืนขึ้น แล้วใช้ด้ายสีสอดไปตามรอยดัดขึ้นขึ้น (กมล กงสุข, 2536) วิธีการทอจะสลับซับซ้อนกว่าผ้าทอชนิดอื่น ๆ เมื่อทอผ้าจกได้ก็เชื่อกันว่าสามารถทอผ้าชนิดอื่น ๆ ได้ไม่ว่าจะมีกรรมวิธีสลับซับซ้อนอย่างไรก็ตาม (ธนาคารเอเชีย จำกัด, 2535)

การจกผ้านิยมใช้ในการตกแต่งเชิงขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน คือ หัวขึ้นจะเป็นผ้าพื้น ตัวขึ้นจะทอเป็นผ้าพื้นหรือฝ้ายก ส่วนเชิงจะทอเป็นจกซึ่งมีลวดลายต่าง ๆ แหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ อ.ลับแล อ.ตรอน อ.ปากท่า จ.อุตรดิตถ์ และ อ.ลอง จ.แพร่

ผ้าขึ้นตีนจก ที่ผลิตใน ต. หาดเลี้ยว อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย หรือที่มีชื่อเสียงในนาม “ผ้าทอหาดเลี้ยว” มีลวดลายประณีตงดงาม ซึ่งเกิดจากการจกเป็นลวดลายเรขาคณิต สลับสีต่างๆ โดยเน้นไปทางสีแดง อดัม สีส้ม และสีน้ำตาลปนเหลือง มีลายเล็ก ๆ ที่ย่อมุมและสอดได้ในลายใหญ่เป็นสีเหลือง สีเขียว สีม่วง และสีคราม ปัจจุบันมีการนำด้ายไทเรสำเร็จจากโรงงานมาใช้ทอ เพราะสีสดกว่าสีที่ได้จากการย้อมสีธรรมชาติ

ฝ้ายก

การทอฝ้ายกต้องใช้เวลานาน เพราะมีความซับซ้อนให้เกิดลวดลาย มีเทคนิคการทอคล้ายผ้าขิด การคัดลายด้วยไม้เรียวปลายแหลม มีการทอโดยใช้ฝ้ายและไหม มีการใช้ดินเงินดินทองในการทอขยกลายซึ่งมักใช้ในโอกาสพิเศษ แหล่งที่ผลิตมาก คือ จ.ลำพูน

ผ้าลายน้ำไหล

ทอโดยใช้ด้ายเส้นพุ่งหลาย ๆ สี เป็นช่วง ๆ เป็นการทอผ้าฝ้ายลายขวาง โดยการทอกลับด้ายหรือย้อนเส้น การสอดด้ายสีต่าง ๆ ทำให้ดูเหมือนลักษณะการไหลของน้ำ แหล่งผลิตที่สำคัญ ๆ ได้แก่ อ. เชียงของ จ. เชียงราย อ. เชียงม่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา อ. ท่าวัง จ. ลำปาง อ. บัว จ. เชียงกลาง อ. พงษ์ช้าง จ. น่าน

ผ้าทอชาวเขา

มีลักษณะศิลปะตามวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น อีเก้อ กะเหรี่ยง เป็นการทอผ้าฝ้ายหรือด้าย โดยใช้กรรมวิธีง่าย ๆ โดยการทอผูกติดกับตัว มีการตกแต่งโดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ได้แก่ ลูกเดือย มะกล่ำ แหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ จ. เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และตาก

ลักษณะการประกอบอาชีพทอผ้า

การประกอบอาชีพทอผ้าในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ (คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2542) กล่าวคือ

1. การรวมกลุ่มกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อดำเนินการเองโดยไม่มีหน่วยงานสนับสนุน และสมาชิกบางส่วนช่วยด้านเงินทุนตามกำลัง สมาชิกซึ่งมีก็เป็นของตนเองจะทอดผ้าอยู่กับบ้าน แล้วนำผ้ามาส่งให้กลุ่มเพื่อจำหน่าย โดยไม่มีโครงสร้างและการจัดการที่เป็นระบบชัดเจน
2. การรับจ้างทอให้กับธุรกิจเอกชน โดยสมาชิกที่มีก็ทอดผ้าเป็นของตนเอง รับจ้างทอให้กับนายทุน โดยนายทุนกำหนดลวดลาย และเตรียมการบางขั้นตอนให้ หรือจ้างให้ผู้ทอดำเนินการเองทุกขั้นตอน แล้วนำผ้ามาส่งให้นายทุนเพื่อจัดจำหน่าย และได้รับค่าจ้างตามข้อตกลง
3. การดำเนินการเองอย่างอิสระ โดยผู้ทอดผ้าซึ่งจะจัดซื้อเส้นใยจากร้านค้าในท้องถิ่น ทำการทอแล้วนำไปส่งร้านเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายเองที่บ้าน
4. การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการในรูปแบบธุรกิจชุมชน โดยมีการจัดระบบโครงสร้าง ระบบการบริหารจัดการ ระบบบัญชี ระบบสวัสดิการ และสมาชิกมีส่วนเป็นเจ้าของ ดำเนินการร่วมกันและแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก

จากลักษณะการประกอบอาชีพดังกล่าว ผู้ผลิตส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม และ 2 ใน 3 ดำเนินการแบบรับจ้างทอ

กำลังการผลิตต่อคน

กำลังการผลิตขึ้นอยู่กับประเภทของผ้าฝ้ายทอ ถ้าเป็นผ้าฝ้ายพื้นไม่มีการยกลาย โดยเฉลี่ยแล้วผู้ผลิตสามารถทอได้ประมาณวันละ 4-6 เมตร ถ้าเป็นผ้าทอที่มีกรรมวิธีลวดลายต่าง ๆ เช่น จก ยกดอก ขิด หรือมัดหมี่ก็จะใช้เวลาในการผลิตมากขึ้น ขึ้นอยู่กับความมากน้อยของลวดลายนั้น ๆ ตลอดจนเทคนิคการทำ เช่น การย้อมสี ถ้าย้อมสีธรรมชาติจะต้องใช้เวลาในการย้อมมากกว่าสีเคมี เพราะจะต้องย้อมหลายครั้งจึงจะติด ส่วนการทำผ้าทอลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นต่าง ๆ ก็จะขึ้นอยู่กับความละเอียดของลวดลายและความยากง่ายของกรรมวิธีการทอผ้า อีกทั้งยังแตกต่างกันไปตามภาวะเศรษฐกิจในท้องถิ่นนั้น ๆ (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

กลุ่มรับจ้างทำการผลิตผ้าพื้นเมือง บ้านตาล อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ นั้น ผู้ผลิต 1 คน ทอผ้าเต็มที่จะได้ผ้าประมาณ 150 - 200 เมตรต่อเดือน ได้รับค่าจ้างทอเมตรละ 15 บาท รายได้เฉลี่ย 2,250 - 3,000 บาทต่อเดือน ซึ่งนับว่าค่อนข้างต่ำมาก (คณะกรรมาธิการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2542)

เทคโนโลยีการผลิต

หัตถกรรมผ้าทอมือมีกรรมวิธีการผลิตหลากหลาย และใช้ระยะเวลายาวนานในการผลิตผ้าแต่ละผืน ตั้งแต่การนำปุยฝ้าย รังไหม มาทำเป็นเส้นใยหรือเส้นฝ้าย การย้อมสีเส้นฝ้ายหรือเส้นใยด้วยสีธรรมชาติหรือสีเคมี ก่อนนำมาทอเป็นผ้าผืน ลวดลายต่าง ๆ ของผ้าเกิดขึ้นตั้งแต่การย้อมโดยการมัดเส้นฝ้ายหรือไหม เป็นลวดลาย แล้วจึงนำมาทอเป็นผ้ามัดหมี่ หรือลวดลายที่เกิดจากการยกดอก การขิด การจก ซึ่งเกิดจากการทอผ้าตามกรรมวิธีต่าง ๆ แต่ปัจจุบันการทอผ้าเริ่มนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้มากขึ้น มีการนำเอาด้ายโทเรหรือไหม

ประดิษฐ์ มาใช้เพื่อลดขั้นตอนในการปั่นฝ้ายหรือสาวไหม การย้อมผ้าใช้สีธรรมชาติก็มีการเปลี่ยนมาใช้สีเคมี หรือใช้ด้ายที่ย้อมมาสำเร็จรูปแล้วเพื่อลดขั้นตอนการผลิต การทอมีการนำเข้าเครื่องจักรทอผ้าเพื่อสามารถผลิตผ้าได้ในปริมาณมากขึ้นและรวดเร็วขึ้น แต่ทั้งนี้การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้มากเกินไป กลับส่งผลเสียมากกว่าผลดี สีเคมีที่ใช้อาจนำมาซึ่งสารก่อมะเร็งและก่อให้เกิดมลภาวะ การใช้เครื่องจักรทำให้การทอผ้าด้วยแรงงานลดลง ความประณีตลดลง จึงควรส่งเสริมหัตถกรรมมากกว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่ ลักษณะการผลิตเป็นการผลิตที่กลับเข้าสู่ธรรมชาติ เพราะมีผลข้างเคียงน้อยกว่า และได้รับความนิยมและส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนมากกว่า (ปริมรัตน์ แวกเพ็ง, 2542)

1. การทอผ้า

การทำให้เส้นด้ายสองพวกขัดกัน โดยให้ทั้งสองพวกตั้งฉากกัน เส้นด้ายพวกหนึ่ง เรียกว่า ด้ายยืน และอีกพวกหนึ่ง เรียกว่า ด้ายพุ่ง ทำนองเดียวกับการสานด้วยไม้ไผ่ หรือการสานด้วยกระดาด ลักษณะของการขัดกันของด้ายพุ่งและด้ายยืนจะขัดกันแบบธรรมดาที่เรียกว่า “ลายขัด” หรือจะกำหนดให้เป็นลายอื่น ๆ ก็ได้ (ยุพินศรี สายทอง, 2528)

การทอผ้าทำได้หลากหลายวิธี ได้แก่

1. การทอโดยใช้เครื่องทออย่างง่าย

- เครื่องทอที่ทำด้วยแผ่นกระดาดแข็งหรือแผ่นไม้อัด
- เครื่องทอที่ทำด้วยกรอบไม้สี่เหลี่ยม
- เครื่องทอที่ใช้ตะกอลอยอย่างง่าย

2. การทอด้วยเครื่องทอสองตะกอลและสี่ตะกอล

3. การทอด้วยบัตรแข็ง

4. การทอด้วยวิธีใช้เข็มขัดคาดหลัง

2. การย้อมสี

การย้อมสีแบ่งเป็น สีสังเคราะห์ และสีธรรมชาติ การย้อมด้วยสีสังเคราะห์นั้นสีจะติดได้นานทนต่อการซักและแสงแดด สะดวก รวดเร็ว แต่มีข้อเสีย คือ เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีโลหะหนักจำพวกโครเมียม ดีบุก ตะกั่ว ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้ใกล้ชิด จากการสัมผัสและสูดดมสารที่ตกค้างในเนื้อผ้าก็เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ อีกทั้งสีสังเคราะห์เหล่านี้ต้องนำเข้าจากต่างประเทศเป็นมูลค่าเฉลี่ย 8 พันล้านบาทต่อปี ในขณะที่เดียวกันการย้อมสีธรรมชาติได้รับความนิยมลดลง เนื่องจากขาดองค์ความรู้ด้านการย้อม การย้อมเป็นการลองผิด ลองถูกเป็นความลับเฉพาะกลุ่ม ขาดการสืบทอด คุณภาพสีธรรมชาติไม่เป็นที่ยอมรับของตลาด ไม่ทนต่อแสงแดด สีติดง่าย และคุณภาพไม่สม่ำเสมอ จึงทำซ้ำได้ยาก ก่อให้เกิดปัญหาในการผลิตปริมาณมาก (ไพศาล คงคาอุยชัย และคณะ, 2543) อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตบางรายกลับใช้จุดนี้เป็นจุดขายสินค้าเพราะผ้าย้อมสีธรรมชาติถือเป็นเอกลักษณ์และเป็นเสน่ห์อย่างยิ่ง เช่นเดียวกับที่กล่าวกันว่าผ้าหม้อฮ่อมแท้ต้องสีตก (เพราะย้อมสีธรรมชาติ) เป็นต้น (อนันต์เสวก เหวซึ่งเจริญ, 2543) นอกจากนี้วิธีการย้อมสี และคุณสมบัติของสี

ทั้งสี่สังเคราะห์และสังเคราะห์ชาติ ได้กล่าวไว้โดยละเอียดใน อนันต์เสวก เหวซึ่งเจริญ (2543) และคันฉื่นยี่ คำบุญชู (2541)

การตลาดผ้าทอพื้นเมือง

ผลจากการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ชนบทตามโครงการจัดตั้งหมู่บ้านอุตสาหกรรมระหว่างปี 2537-2539 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดหมู่บ้านอุตสาหกรรมที่มีการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับรายได้ประชาชน เพื่อการมีงานทำ ลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน ทำให้ชุมชนทอผ้าภาคเหนือและภาคอื่น ๆ เกิดโครงสร้างการตลาดอุตสาหกรรมทอผ้าพื้นเมือง (แผนภาพที่ 1.1) ซึ่งมีพ่อค้าคนกลาง ทำหน้าที่จัดหาทุน วัตถุดิบ เครื่องมือ รูปแบบผลิตภัณฑ์ลงไปให้ชุมชน ชาวบ้านจึงอยู่ในฐานะผู้ผลิตภายใต้การควบคุมของคนกลางและนายทุน จึงเป็นแรงงานรับจ้างทอผ้าราคาถูก (คณะกรรมการการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2542)

ความสัมพันธ์เชิงธุรกิจระหว่างคนกลางและผู้ผลิตมี 2 ลักษณะ

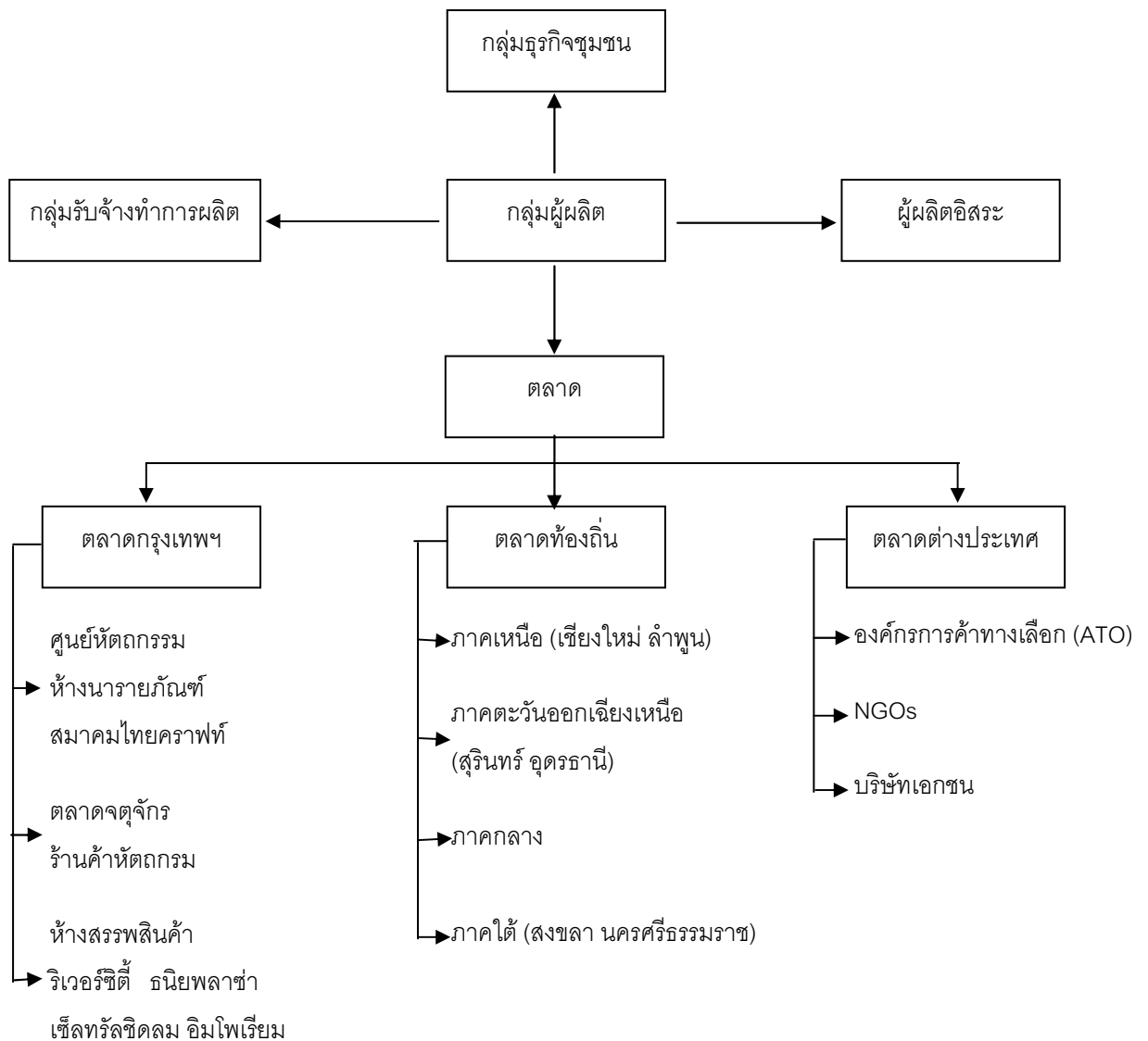
1. คนกลางผู้ซื้อผลิตภัณฑ์มาขายต่อให้ผู้บริโภคทั่วไป ได้แก่ เจ้าของร้านค้าหัตถกรรมซึ่งขายทั้งปลีกและส่ง
2. คนกลางผู้สั่งทอผ้าและขายวัตถุดิบให้ผู้ผลิต แล้วรับซื้อมาแปรรูปเพื่อการส่งออกต่างประเทศ ได้แก่ บริษัทเอกชนและร้านค้าต่าง ๆ

กลุ่มผู้บริโภคที่สำคัญ คือ คนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

ตลาดภายในประเทศ

ผ้าฝ้ายทอมือ

จากการสำรวจพบว่าปริมาณความต้องการผ้าฝ้ายทอมือในท้องตลาดขึ้นอยู่กับท้องถิ่นและลักษณะความนิยมในช่วงเวลาหนึ่ง ในภาคเหนือและภาคอีสานมีการทอผ้าฝ้ายมากกว่าภาคอื่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เมื่อมีลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวมากก็จะซื้อผ้าทอเพื่อเป็นที่ระลึกถึงสถานที่นั้น ๆ ความนิยมตามแฟชั่นก็เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดปริมาณความต้องการของผ้าฝ้ายทอมือ ส่วนผ้าฝ้ายทอมือที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต เช่น การทอผ้าขิด มัดหมี่ ผ้าจก ผ้าน้ำไหล ไทลื้อ ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขึ้น ผ้าพันคอ ความต้องการก็มีเฉพาะกลุ่ม คนมีอายุและเป็นผู้ที่นิยมอนุรักษ์ศิลปไทยจริง ๆ แต่ในปัจจุบันหลายคนหันมาสนใจใช้สินค้าไทยและตระหนักถึงคุณค่าของศิลปหัตถกรรมไทยมากขึ้น ทำให้ผ้าฝ้ายทอมือมีการขยายตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะการนำมาดัดแปลงตกแต่ง (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

ที่มา : คณะกรรมการการศึกษาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2542

แผนภาพที่ 1.1 โครงสร้างและกลไกการตลาดผ้าทอพื้นเมืองระดับประเทศ

จากการศึกษาของกองส่งเสริมหัตถกรรมไทย (2535) ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการตลาดผ้าฝ้ายทอมือว่าถ้าผู้ผลิตมีฝีมือและเป็นที่รู้จักดี จะทำให้ผู้ซื้อสั่งซื้อสินค้าไว้ล่วงหน้า การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. **ตลาดท้องถิ่น** เป็นการจำหน่ายในท้องถิ่น การออกงานเทศกาล งานประจำปี โดยผู้นำกลุ่มหรือหัวหน้ากลุ่มจะรวบรวมนำมาจำหน่าย หรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่บ้าน ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นคนในท้องถิ่นนั้นๆ หรือท้องถิ่นใกล้เคียง ส่วนลูกค้าที่มาจากต่างถิ่นหรือนักท่องเที่ยวจะซื้อเพื่อเป็นของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะของพื้นบ้านที่ผลิตอยู่ทั่วไป ซึ่งมีราคาไม่สูงมากนัก

2. ตลาดขายส่ง มีการจำหน่ายผ่านคนกลางและจำหน่ายโดยตรงให้กับผู้ซื้อ โดยติดต่อกับหัวหน้ากลุ่ม หรือมีคนกลางเป็นผู้ติดต่อกับผู้ผลิตรวบรวมผลิตภัณฑ์ส่งให้ผู้ซื้อที่ส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าในตัวเมือง ร้านค้าในกรุงเทพฯ ซึ่งจะส่งผ้าผ้ายทอหน้าไปตัดเย็บเสื้อผ้า และเคหะสิ่งทออื่น ๆ ผู้ซื้อบางรายอาจนำไปย้อมสีเองเพื่อให้ได้มาตรฐานในการส่งออก หรืออาจจะส่งให้ผู้ผลิตทำผลิตภัณฑ์แบบต่าง ๆ ตามที่ตลาดต้องการ

ผู้ผลิตจะได้คำสั่งซื้อจากลูกค้า 2 ลักษณะ คือ

- ลูกค้านี้เป็นร้านค้าทั้งในต่างจังหวัดและกรุงเทพฯ ซึ่งจะระบุประเภทและชนิดของผลิตภัณฑ์ที่แน่นอนทำให้ผู้ผลิตมีโอกาสได้ผลิตผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งนอกจากจะผลิตส่งลูกค้าแล้ว ผู้ผลิตยังทำแบบใหม่ ๆ มาผลิตจำหน่ายเองด้วย
- เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผู้ผลิตทำขึ้นมาหลากหลายเพื่อนำไปจำหน่ายในงานเทศกาล ซึ่งจะเป็นการทดสอบตลาดไปในตัวว่าผลิตภัณฑ์ตัวใดเป็นที่ต้องการของตลาด ผู้ผลิตก็จะผลิตผลิตภัณฑ์ตัวนั้นมาจำหน่ายมากขึ้น แต่เมื่อผู้ผลิตหลาย ๆ ราย ผลิตสินค้ารูปแบบและประเภทเดียวกันก็จะทำให้ความต้องการของตลาดลดลง

ประเทศไทยจะได้เปรียบด้านฝีมือและความประณีต สามารถจะเข้าสู่ตลาดระดับสูงได้ แต่มีปริมาณไม่มากนัก ราคาค่อนข้างสูง ส่วนตลาดในระดับต่ำและระดับกลางนั้นอาจต้องแข่งขันกับจีน เกาหลีฮ่องกง ซึ่งเราอาจจะสู้ในด้านราคาไม่ได้ ตลาดผ้าฝ้ายทอในต่างประเทศจะเป็นผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอ เช่น ผ้าปูที่นอน ผ้าปูผนังหัวเตียง ผ้าปูเบาะ นอกจากนั้นยังทำเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เช่น ปลอกหมอน ผ้ารองจาน ผ้าที่ใช้บนโต๊ะอาหาร ผ้าคลุมเตียง ฯลฯ ประเทศที่สั่งซื้อได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา เยอรมันตะวันตก ออสเตรเลีย และอังกฤษ

ในปัจจุบันประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น เยอรมัน จะคำนึงถึงความปลอดภัยของสินค้า จึงมีการป้องกันและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมมากขึ้น เน้นการใช้สีย้อมธรรมชาติและผู้บริโภคยินยอมที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ที่ทำจากธรรมชาติ ปราศจากสารเคมี ในราคาสูงกว่าปกติถึงร้อยละ 20-50 ดังนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติจะเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่มีศักยภาพพอที่จะก้าวสู่ตลาดต่างประเทศ ถ้าหากมีการปรับปรุงและพัฒนาเทคนิคและกรรมวิธีให้มีคุณภาพได้มาตรฐานมากขึ้น (กองส่งเสริมการค้ากรมไทย, 2535)

ผ้าไหม

ตลาดภายในประเทศของผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของไทยนั้นเป็นปริมาณร้อยละ 60 ของการผลิตทั้งหมด ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่ คือ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (ดร.ณรรณ สุวรรณรงค์, 2532) ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเป็นของที่ระลึก

ตลาดต่างประเทศ

ผ้าฝ้าย

ผ้าฝ้ายและผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายเป็นสินค้าที่มีการส่งออกปีละจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทเคหะสิ่งทอ มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิตให้มีมาตรฐานตรงกับความต้องการของตลาด

ต่างประเทศ จากสถิติส่งออกผ้าฝ้ายและผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทั้งทอมือและทอเครื่องของไทยจากปี 2530-2535 มีมูลค่าการส่งออก 495.1, 984.1, 1,419.3, 1,811.4, 2,558.2 และ 2,535 พันบาท ตามลำดับ (กองส่งเสริมการค้าไทย, 2535)

ตลาดส่งออกที่สำคัญของผ้าฝ้ายทอมือและอุตสาหกรรมสิ่งทออื่น ๆ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ตลาดข้อตกลง คือ ตลาดที่มีข้อตกลงการค้าสิ่งทอกับประเทศไทย มี 18 ประเทศ ได้แก่ EEC (12 ประเทศ) สหรัฐอเมริกา แคนาดา ฟินแลนด์ สวีเดน นอร์เวย์ และออสเตรเลีย
2. ตลาดนอกข้อตกลง คือ ตลาดที่ไม่มีโควตา หรือไม่มีข้อตกลง สามารถส่งออกได้อย่างไม่จำกัด ประเทศคู่ค้าที่สำคัญคือ ญี่ปุ่น ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอเมริกา อาหรับเอมิเรตส์ สิงคโปร์ฮ่องกง และออสเตรเลีย ซึ่งตลาดนอกข้อตกลงเริ่มมีบทบาทสำคัญต่อการส่งออกสิ่งทอไทย เพราะสามารถขยายปริมาณส่งออกได้

ผ้าไหม

ตลาดส่งออกผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่สำคัญของไทยได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศในประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ญี่ปุ่นนำเข้าเพื่อทดแทนการผลิตภายในประเทศซึ่งไม่เพียงพอ สหรัฐอเมริกานิยมผ้าไหมจากไทยสำหรับบุเฟอร์นิเจอร์ ตลาดยุโรปที่สำคัญคือ เบลเยียม ซึ่งเป็นตลาดผ้าไหมแห่งใหม่ของไทยที่มีแนวโน้มจะขยายตัวออกไปได้อีกมาก (ดร.นพวรรณ สุวรรณรงค์, 2532) และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเป็นตลาดนำเข้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เช่น เนคไท ผ้าพันคอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ปลอกหมอน และกรอบรูป ซึ่งยังมีช่องทางส่งออกได้อีกมาก โดยเฉพาะในขณะที่ผ้าไหมในรูปผืนผ้าของไทยเสียเปรียบด้านราคา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ ดังนั้นผู้ผลิตควรพัฒนาการผลิตในด้านผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผ้าผืนและหลีกเลี่ยงการแข่งขันที่รุนแรงจากผู้ผลิตที่ได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิต เช่น จีน และอินเดีย ในตลาดผ้าผืน

หากประเทศไทยต้องการเปิดตลาดผ้าไหมสู่ยุโรป ต้องเปลี่ยนแนวคิดในการ design ผ้าให้ เป็นไปตามความนิยมและสวมใส่สบายในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะประเทศที่มีอากาศหนาวเย็น ต้องผลิตผ้าในลักษณะหนาแน่น และในฤดูร้อนต้องเป็นผ้าที่บางพริ้ว ดังนั้นการกำหนดโครงสร้างผ้าให้เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ปัจจุบันสถาบันวิจัยอุตสาหกรรมสิ่งทอได้มีการวิจัยและพัฒนาด้านการปรับโครงสร้างผ้าไหมไว้มากพอสมควร โดยเฉพาะไหมบัว ซึ่งเป็นไหมเส้นพุ่งที่ไม่มีการตีเกลียว และมีลักษณะเป็นปุ่มปมตามลักษณะของเส้นไหมไทย ที่ทำการสาวไหมด้วยมือ สถาบันอุตสาหกรรมสิ่งทอได้พยายามปรับปรุงโครงสร้างของไหมบัวให้สามารถนำไปผลิตผ้าได้หลายรูปแบบตามความต้องการตลาด และในอนาคตคาดว่าจะความต้องการนำไหมบัวไปผลิตเป็นผ้าจะมากขึ้น และการผลิตผ้าในแนวสากลจะเกิดขึ้นได้ (สุเมธ นวเศรษฐวิสูตร, 2544)

นอกจากการออกแบบโครงสร้างผ้าไหมแล้ว ควรพิจารณาถึงคุณภาพผ้าไหมไทยที่ผลิตอยู่ในปัจจุบันมีจุดอ่อนอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะคุณภาพสีและการดูแลรักษา ตลอดจนการออกแบบลายผ้าในเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านควบคู่ไปกับการพัฒนาการออกแบบในเชิงสากล

สำหรับสิ่งทอโดยทั่วไปแล้ว ประเทศที่เป็นผู้ผลิตส่งออกรายใหญ่ คือ อิตาลี และสาธารณรัฐเยอรมัน ส่วนประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็เริ่มมีแนวโน้มการส่งออกเพิ่มขึ้น เช่น ประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย อินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาชนจีน ปากีสถาน และศรีลังกา

การแข่งขันต้องแข่งขันกันตั้งแต่ฝีมือ ต้นทุนการผลิต และเทคนิคกรรมวิธีที่จะลดต้นทุนลงมากที่สุด เพื่อสู้ราคาในตลาดโลกได้ จีนจัดเป็นประเทศผู้ผลิตที่ค่อนข้างได้เปรียบทางด้านวัตถุดิบ เพราะจีนสามารถผลิตผ้าได้เอง ทำให้ต้นทุนวัตถุดิบต่ำ ส่วนประเทศอินเดีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ค่าแรงก็ยังต่ำอยู่ ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำสามารถแข่งขันด้านราคากับประเทศส่งออกอื่นๆ ได้ (กองส่งเสริมการค้าไทย, 2535)

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

2.1.1 สภาพทางกายภาพ

ที่ตั้ง บ้านวังขอนแดง หมู่ที่ 11 ตั้งอยู่ในพื้นที่ ต.ห้วยลาน อ.ดอกคำใต้ จ.พะเยา ห่างจากที่ว่าการอำเภอ 32 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดพะเยา 46 กิโลเมตร หมู่บ้านแบ่งออกเป็น 10 คุ้ม มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 3,732 ไร่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อ แม่น้ำอิง

ทิศตะวันออก ติดต่อ บ้านศรีเมืองชุม ต.ลอ อ.จุน จ.พะเยา

ทิศใต้ ติดต่อ บ้านทุ่งต้นศรี ต.ห้วยลาน อ.ดอกคำใต้ จ.พะเยา

ทิศตะวันตก ติดต่อ บ้านเนินสมบุรณ์ ต.ห้วยลาน อ.ดอกคำใต้ จ.พะเยา

ลักษณะพื้นที่และการใช้พื้นที่ บ้านวังขอนแดงมีพื้นที่เป็นที่ลุ่มติดแม่น้ำอิง เหมาะแก่การทำการเกษตร พื้นที่บ้านวังขอนแดงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ที่อยู่อาศัย 140 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.8 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ทำการเกษตร 2,392 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 64.1 ของพื้นที่ทั้งหมด (ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่นา) และพื้นที่ป่าไม้ 1,200 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 32.1 ของพื้นที่ทั้งหมด

แหล่งน้ำ หมู่บ้านด้านทิศเหนือตลอดแนวอยู่ติดกับแม่น้ำอิง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรที่สำคัญ สระและอ่างเก็บน้ำทุกแห่งภายในหมู่บ้านล้วนได้รับน้ำจากแม่น้ำอิงทั้งสิ้น

2.1.2 สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก

การคมนาคม บ้านวังขอนแดงมีเส้นทางคมนาคมภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง แต่จะมีถนนที่ชาวบ้านใช้เป็นประจำ คือ ถนนลาดยาง ที่ตัดผ่านกลางหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อมต่อกับบ้านเนินสมบุรณ์ บ้านศรีเมืองชุม และบ้านทุ่งต้นศรี

น้ำกินน้ำใช้ ชาวบ้านจะใช้น้ำจากประปาหมู่บ้าน (น้ำบาดาล) ของกรมอนามัย เพื่อการอุปโภคบริโภค บางส่วนจะใช้น้ำจากแหล่งน้ำใต้ดินที่หน่วยงานทางราชการเป็นผู้ขุดขึ้น ได้แก่ บ่อบาดาลของรพช. 2 บ่อ บ่อบาดาลของกรมโยธาธิการ 2 บ่อ และบ่อบาดาลของกรมการพัฒนาชุมชนอีก 1 บ่อตลอดจนน้ำฝนจากภาชนะรองรับน้ำฝนที่รัฐจัดสร้างให้ด้วย ส่วนการน้ำใช้เพื่อการเกษตร จะใช้น้ำจากสระหนองต้นแสง ที่มีความจุ 179,000 ลบ.ม. โดยสระน้ำแห่งนี้รองรับน้ำจากแม่น้ำอิง ในฤดูฝนมีการใช้น้ำฝนในการทำการเกษตรด้วย

ไฟฟ้า ชาวบ้านบ้านวังขอนแดงมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน

การโทรคมนาคม ชาวบ้านบ้านวังขอนแดงมีโทรศัพท์ใช้ทั้งหมด 2 เลขหมายเท่านั้น คือ ที่บ้านนายสังวาลย์ วรรณประไพ (ผู้ใหญ่บ้าน) และที่บ้านนายสมพงษ์ ชัยสิทธิ์จากประชากรทั้งสิ้น 140 ครัวเรือน

สถานพยาบาล สถานีนามัยตำบลห้วยลานอยู่ใกล้หมู่บ้านที่สุด อยู่ในพื้นที่บ้านทุ่งต้นศรีห่างจากหมู่บ้านเป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร ซึ่งชาวบ้านวังขอนแดงนิยมไปใช้บริการ แต่หากมีอาการเจ็บป่วยรุนแรงชาวบ้านจะไปใช้บริการที่โรงพยาบาลดอกคำใต้ ซึ่งตั้งอยู่ในตัวอำเภอดอกคำใต้ ห่างจากหมู่บ้านเป็นระยะทาง 32 กิโลเมตร

โรงเรียน บ้านวังขอนแดงมีโรงเรียน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านวังขอนแดง ทำการสอนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังจากจบจากโรงเรียนวังขอนแดงแล้วชาวบ้านจะส่งบุตรหลานไปเรียนต่อที่โรงเรียนจุนวิทยาคม และโรงเรียนจำเมืองวิทยาคม ซึ่งเปิดสอนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

สถาบันการเงิน/แหล่งเงินทุน ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมใช้บริการของธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เพราะอยู่ใกล้หมู่บ้านที่สุด โดยตั้งอยู่ใน อ.ดอกคำใต้ จ.พะเยา ห่างจากหมู่บ้านเป็นระยะทาง 32 กิโลเมตร นอกเหนือจากธนาคารแล้ว แหล่งเงินกู้ที่สำคัญของชาวบ้าน คือ กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน

สถานที่ราชการ บ้านวังขอนแดงไม่มีสถานที่ราชการตั้งอยู่ในหมู่บ้านเลย เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่เกษตร

ร้านค้า บ้านวังขอนแดงมีร้านค้าภายในหมู่บ้านจำนวน 10 ร้าน เป็นร้านขายของชำ 4 ร้าน ร้านอาหาร 3 ร้าน ร้านค้าสหกรณ์ 1 ร้าน และสถานีบริการน้ำมันขนาดเล็ก 2 แห่ง ซึ่งชาวบ้านนิยมซื้อสินค้าจากร้านค้าภายในหมู่บ้าน ยกเว้นหากต้องการซื้อในปริมาณมากๆ ชาวบ้านจะไปซื้อที่ตัวอำเภอ

2.2 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

พื้นที่เดิมของบ้านวังขอนแดงเป็นป่า ต่อมาชาวบ้านจากจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดอื่นๆในภาคอีสานได้เข้ามาแผ้วถางป่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและทำกิน จากนั้นชาวบ้านเหล่านี้จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องจากภาคอีสานอพยพเข้ามาอยู่กันมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน เหตุที่หมู่บ้านนี้ใช้ชื่อว่าบ้านวังขอนแดงเป็นเพราะว่า หมู่บ้านตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำอิงในช่วงที่มีวังน้ำซึ่งในสมัยนั้นจะมีต้นไม้แดงขึ้นอยู่ และมีขอนไม้แดงลอยอยู่ในน้ำมากมาย ชาวบ้านจึงพากันเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านวังขอนแดง”

บ้านวังขอนแดง ได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้าน เมื่อ ปี พ.ศ. 2504 และตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป.(หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง) เมื่อ ปี พ.ศ. 2536

2.3 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

2.3.1 สภาพทางสังคม

บ้านวังขอนแดง มีประชากรทั้งสิ้น 130 ครัวเรือน รวม 726 คน เป็นชาย 351 คน เป็นหญิง 375 คน ขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย ครัวเรือนละ 4 คน

ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 81.39 รองลงมาจะอยู่ในช่วงอายุ ต่ำกว่า 14 ปี (ร้อยละ 8.56) 60 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 5.09) และ 14 – 19 ปี (ร้อยละ 4.96) ตามลำดับ (ตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1 จำนวนประชากรบ้านวังขนแดงจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	สัดส่วน (ร้อยละ)
≤ 13 ปี	8.56
14 – 19 ปี	4.96
20 – 59 ปี	81.39
60 ปีขึ้นไป	5.09

ที่มา : จากการสำรวจ

ชาวบ้านวังขนแดงส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 76.06 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาจะเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปริญาตรี และมัธยมศึกษาตอนปลายคิดเป็นร้อยละ 4.86 1.34 และ 0.73 ของประชากรทั้งหมด ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มประชากรที่ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 17.01 ของประชากรทั้งหมด (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 ระดับการศึกษาของประชากรบ้านวังขนแดง

ระดับการศึกษาสูงสุดของประชากร	สัดส่วน (ร้อยละ)
ประถมศึกษา (ป.1 – ป.6)	76.06
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 – ม.3)	4.86
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.6)	0.73
ปริญาตรี	1.34
ไม่ได้รับการศึกษา	17.01

ที่มา : จากการสำรวจ

บ้านวังขนแดงมีการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของประชากรในหมู่บ้าน โดยมีการก่อตั้งกลุ่มขึ้น ดังนี้

1. **กลุ่มพีชไร** ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2532 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 42 คน ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกถั่วเขียวภายในหมู่บ้าน โดยกลุ่มพีชไรได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว จากสำนักงานเกษตรอำเภอดอกคำใต้ จำนวน 1,000 กิโลกรัม แบ่งให้สมาชิกนำไปปลูกแล้วนำผลผลิตมาคืน โดยคิดค่าเมล็ดพันธุ์กิโลกรัมละ 10 บาท

2. **กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร** ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2532 มีสมาชิกทั้งหมด 140 คน เป็นการรวมตัวกันของแม่บ้านเพื่อช่วยเหลือและร่วมทำกิจกรรมภายในชุมชน เช่น งานประเพณีประจำปี งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ

3. **กลุ่มออมทรัพย์บ้านวังขนแดง** ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2532 มีสมาชิกทั้งหมด 111 คน เป็นแหล่งเงินออมและเงินกู้ที่สำคัญของหมู่บ้าน การฝากเงินมี 2 รูปแบบ คือ แบบสัจจะและแบบออมทรัพย์ โดยคิดดอกเบี้ยให้สูงกว่าธนาคาร

4. **กลุ่มทอผ้าบ้านวังขนแดง** ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2532 เพื่อใช้เวลาว่างหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตของสมาชิกร่วมกันทอผ้าเพื่อเป็นรายได้เสริม และยังให้กู้ยืมเงินที่เหลือจากการซื้อวัตถุดิบของกลุ่มด้วย

5. **กลุ่มสหกรณ์การเกษตร** ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2542 มีสมาชิกทั้งหมด 164 คน มีการรวมหุ้นจากสมาชิกรายละ 50 หุ้น (500 บาท) และทางกลุ่มได้จัดหาเงินทุนจาก สปก. มาให้สมาชิกกู้ยืม จำนวน 2,150,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13 ต่อปี

ตารางที่ 2.3 กลุ่มในหมู่บ้านวังขนแดง

กลุ่ม	ปีที่เริ่มก่อตั้ง	บทบาทและหน้าที่
1.กลุ่มพืชไร่	2532	-ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกถั่วเขียวภายในหมู่บ้าน
2.กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	2532	-รวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อช่วยเหลือและร่วมทำกิจกรรมภายในชุมชน
3.กลุ่มออมทรัพย์บ้านวังขนแดง	2532	-เป็นแหล่งเงินออมและเงินกู้ให้แก่สมาชิก
4.กลุ่มทอผ้าบ้านวังขนแดง	2532	-รวมกลุ่มทอผ้าในเวลาว่างเพื่อเสริมรายได้ และให้สมาชิกกู้ยืมเงินไปลงทุน
5.กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	2542	-จัดหาเงินทุนให้สมาชิกกู้ยืม (จาก สปก.)

ที่มา : จากการสำรวจ

2.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ บ้านวังขนแดง มีประชากรที่มีงานทำ 696 คน คิดเป็นร้อยละ 86.35 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็นประชากรในช่วงของวัยทำงาน ส่วนประชากรที่ว่างงานมีจำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 13.65 ของประชากรทั้งหมด

ตารางที่ 2.4 การประกอบอาชีพของประชากรบ้านวังขนแดง

ชนิดงาน/อาชีพ	สัดส่วนผู้ประกอบอาชีพ(ร้อยละ)	ช่วงเดือนที่ทำ	สาเหตุที่เลือกอาชีพ	หน่วยงานที่แนะนำ/สนับสนุน	รายได้/ปี
อาชีพหลัก ทำการเกษตร - ทำนา - ทำไร่ - ทำสวน - เลี้ยงสัตว์	80	ตลอดปี	-เป็นอาชีพดั้งเดิมและสภาพพื้นที่มีความเหมาะสม	-เกษตรอำเภอ -กรมปศุสัตว์	50,000
ค้าขาย	0.5	ตลอดปี			40,000
รับราชการ	0.5	ตลอดปี			100,000
รับจ้าง	19	ตลอดปี			30,000
อาชีพเสริม ทอผ้า	6.03	ตลอดปี	-ว่างจากอาชีพหลัก	-พัฒนาชุมชน	
ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม	0.72	ตลอดปี	-ว่างจากอาชีพหลัก		

ที่มา : จากการสำรวจ

รายได้ รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้าน ประมาณ 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี

จำแนกตามการประกอบอาชีพได้ 2 ประเภท คือ

1. .รายได้จากภาคการเกษตร ประมาณ 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
2. .รายได้จากนอกภาคการเกษตร ประมาณ 40,000 บาท/ครัวเรือน/ปี

อัตราค่าจ้างรายวัน ค่าจ้างรายวันของอาชีพรับจ้าง ทั้งในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร มีอัตราค่าจ้างเท่ากัน คือ 100 บาท/วัน ทั้งชายและหญิง

ลักษณะการถือครองที่ดิน ประชากรของหมู่บ้านวังขนแดง ที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 130 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 92.86 ของประชากรทั้งหมด โดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 15 - 20 ไร่

2.4 ทูทางสังคมและภูมิปัญญาชาวบ้านของประชากรในหมู่บ้าน

ประชากรในหมู่บ้านวังขนแดงมีอาชีพหลัก คือ การทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำนาเพื่อเก็บผลผลิตไว้บริโภคภายในครัวเรือน รวมไปถึงการทำไร่และทำสวน เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีความเหมาะสม เมื่อมีเวลาว่างชาวบ้านจะทำงานหัตถกรรมเพื่อเป็นรายได้เสริม ได้แก่ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการทอผ้า งานหัตถกรรมดังกล่าวมีความเป็นมาสืบเนื่องมาจากชาวบ้านวังขนแดงส่วนใหญ่เป็นชาวอีสานย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกราก

อยู่ที่บ้านวังขอนแดง ชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดเทคนิคของงานหัตถกรรมจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านวังขอนแดงยึดเป็นอาชีพเสริมแทบทุกครัวเรือน แต่เนื่องจากประสบปัญหาด้านการตลาดจึงทำให้ชาวบ้านหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน อย่างไรก็ตามชาวบ้านยังคงมีการรวมตัวกันทำงานหัตถกรรมเพื่อเป็นรายได้เสริมยามว่าง จะเห็นได้จากการตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้นในหมู่บ้านแม้ว่ากลุ่มจะไม่ได้ทำการผลิตผ้าไหม แต่จะผลิตผ้าขาวม้าและผ้าถุงซึ่งค่านึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก

บ้านวังขอนแดง ได้มีการก่อสร้างวัดขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2504 มีชื่อว่า “ วัดสถิตยัมมาราม ” โดยชาวบ้านบ้านวังขอนแดง และหมู่บ้านใกล้เคียงร่วมแรงร่วมใจกันสร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ชาวบ้านวังขอนแดงนับถือศาสนาพุทธ ประเพณีส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจึงมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ โดยเฉพาะวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ ชาวบ้านจะทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ในส่วนของงานประเพณีอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน บ้านวังขอนแดงยังมีงานประเพณีเฉพาะของหมู่บ้าน คือ งานเลี้ยงศาลเจ้าบ้านในเดือนพฤษภาคมของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยปกป้องคุ้มครองและเพื่อความเป็นสิริมงคล

บ้านวังขอนแดง มีบุคลากรที่จัดว่าเป็นบุคคลสำคัญที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและก่อประโยชน์แก่หมู่บ้าน ได้แก่

1. นายสังวาล วรณประไพธิด์ ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังขอนแดง
2. นายไพรัช สวาทนา อายุ 70 ปี ทำหน้าที่เป็นมรรคทายก และไวยาวัจกร
3. นายณรงค์ เตรียมไทยสง อายุ 52 ปี ดำรงตำแหน่งประธานการศึกษาประจำหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็น

ผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้าน

ในหมู่บ้านมีช่างฝีมือ ที่นับว่าเป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่าของหมู่บ้าน ได้แก่

1. นางทองสา นุพัต
2. นางละมุด นุพัต
3. นางไคร วงศ์มาตร
4. นางดิง อำภพรณ
5. นางชูศรี สุสาสังห์
6. นางอุบล จันทิเทศ

ช่างฝีมือเหล่านี้เป็นผู้มากด้วยประสบการณ์และความสามารถในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม โดยได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ การสืบทอดงานของช่างฝีมือเหล่านี้ จะเป็นการสืบทอดให้กับลูกหลานของตน

2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ความช่วยเหลือที่หมู่บ้านวังขอนแดงได้รับมาจากภาครัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยลาน ให้งบประมาณในการสร้างและซ่อมแซมถนนภายในหมู่บ้าน โครงการอุทกภัย ให้งบประมาณซ่อมแซมถนนภายในหมู่บ้าน จำนวนเงิน 77,320 บาท กรมชลประทาน ให้งบประมาณในการขุดสระเก็บน้ำกักเก็บน้ำใน ปี พ.ศ. 2537 จำนวนเงิน 1,500,000 บาท กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ให้งบประมาณในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า กรมอนามัย ให้งบประมาณในการสร้างประปาหมู่บ้าน จำนวนเงิน 350,000 บาท กรมการพัฒนาชุมชน ให้การสนับสนุนวัตถุดิบ เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตแก่กลุ่ม

ทอผ้า กรมป่าไม้ ให้การอบรมชาวบ้านในโครงการปลูกป่าชุมชน กรมปศุสัตว์ ช่วยเหลือผู้ประกอบการอาชีพเลี้ยงสัตว์ในการให้วัคซีนป้องกันโรคสัตว์

ตารางที่ 2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

หน่วยงาน	ปีที่เข้ามา	จำนวนครั้ง/ปี	ความช่วยเหลือที่ได้รับ
1.อบต.หัวยลน 2.โครงการอุทกภัย 3.กรมชลประทาน 4.กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน 5.กรมอนามัย 6.กรมการพัฒนาชุมชน 7.กรมป่าไม้ 8.กรมปศุสัตว์	2537	1	-งบประมาณในการสร้างและซ่อมแซมถนนภายในหมู่บ้าน -งบประมาณซ่อมแซมถนนภายในหมู่บ้าน -งบประมาณในการขุดสระเก็บน้ำกักน้ำปลา -งบประมาณในโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า -งบประมาณในการสร้างประปาหมู่บ้าน -สนับสนุนวัตถุดิบ เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตแกกุ่มทอผ้า -อบรมชาวบ้านในโครงการปลูกป่าชุมชน -ช่วยเหลือผู้ประกอบการอาชีพเลี้ยงสัตว์ในการให้วัคซีนป้องกันโรคสัตว์

ที่มา : จากการสำรวจ

2.6 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านและสภาพปัญหา

2.6.1 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน

บ้านวังขนแดงในปัจจุบัน ได้พัฒนาไปจากในอดีตเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากในปัจจุบันชาวบ้านมีระดับการศึกษาสูงขึ้น การคมนาคมสะดวกขึ้น แม้ว่าในบางจุดยังคงเป็นถนนลูกรังอยู่ และในหมู่บ้านยังไม่มีโทรศัพท์ที่ใช้อย่างพอเพียง ทั้งหมู่บ้านมีเพียง 2 หมายเลขเท่านั้น ด้านการประกอบอาชีพชาวบ้านมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น จากเดิมชาวบ้านจะทำนาเพียงอย่างเดียว แต่ปัจจุบันจะมีการทำสวนและทำไร่ควบคู่กันไป ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้มากพอสมควร ด้านสังคมและวัฒนธรรมชาวบ้านยังคงรักษาประเพณีของหมู่บ้านและถ่ายทอดให้ลูกหลานสืบทอดต่อไป

2.6.2 สภาพปัญหาและการแก้ไข

ปัญหาและการแก้ไขด้านสาธารณูปโภค ปัญหาของหมู่บ้านในปัจจุบัน คือ ขาดแคลนโทรศัพท์ และการคมนาคมในบางจุดยังไม่สะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางสัญจรในหมู่บ้านในช่วงฤดูฝนจะเป็นดินโคลนการสัญจรลำบาก และเป็นฝุ่นขาวในช่วงฤดูแล้งทำให้สภาพของหมู่บ้านไม่สวยงามเต็มไปด้วยฝุ่น จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปัญหา

2.7 ศักยภาพการพัฒนาของหมู่บ้าน

บ้านวังขนแดง ใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนา ทำไร่และทำสวน อันเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้าน และเป็นอาชีพที่เป็นรายได้หลักของชาวบ้าน ช่วงเวลาว่างจากอาชีพหลักชาวบ้านจะทำงานหัตถกรรมทอผ้า ซึ่งสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านได้พอสมควร ในอดีตชาวบ้านวังขนแดงเคยทำการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน แต่ภายหลังประสบปัญหาด้านการตลาด ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงพากันเลิกผลิต แต่ด้วยวิสัยทัศน์และนโยบายของผู้นำชุมชนที่ต้องการฟื้นฟูงานหัตถกรรมภายในหมู่บ้านกลับมาอีกครั้ง จึงมีโอกาที่จะทำการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเหมือนที่เคยทำในอดีต ทั้งนี้ต้องอาศัยแรงกระตุ้นจากผู้ประสบความสำเร็จจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ โดยทำควบคู่ไปกับการเกษตรที่ชาวบ้านถนัด

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ซึ่งหมู่บ้านวังขนแดงเข้าร่วมโครงการด้วยนั้น การจัดสรรเงินกองทุนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ จำนวน 15 คน เป็นผู้บริหารและควบคุมดูแล โดยให้ชาวบ้านกู้เงินไปใช้ในการลงทุนทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งเงินกองทุนดังกล่าวทำให้ชาวบ้านมีเงินทุนหมุนเวียน และเกิดการกระจายรายได้ในชุมชน

บทที่ 3

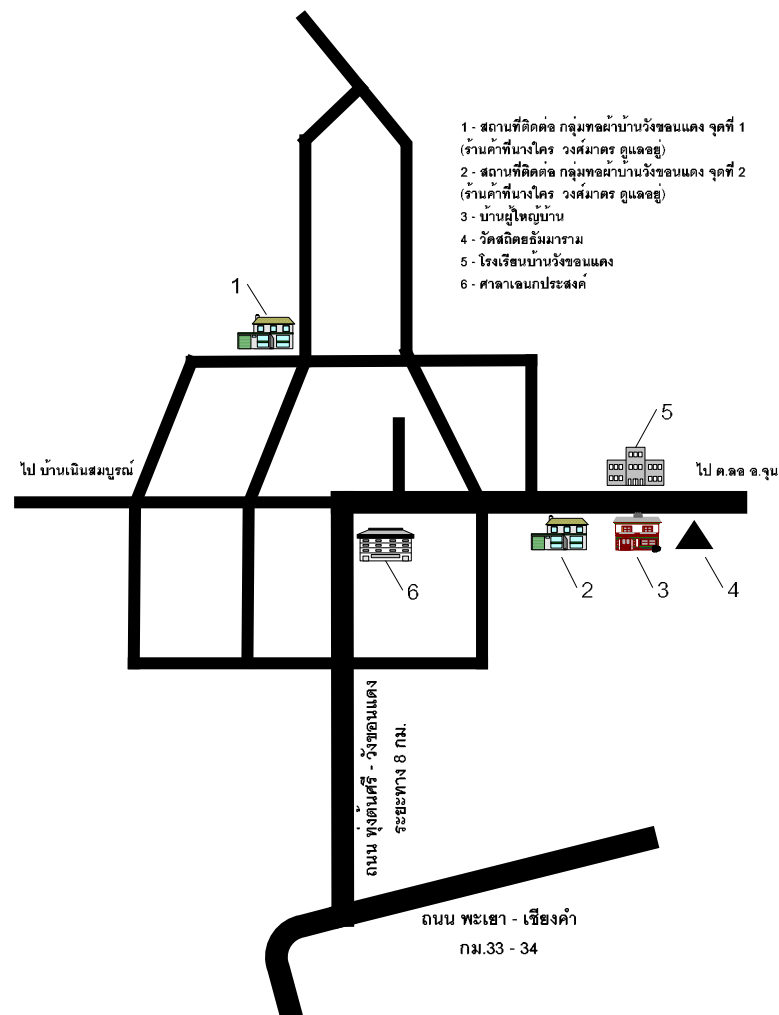
ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มฯ

3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มฯ

3.1.1 ชื่อสถานประกอบการ : กลุ่มทอผ้าบ้านวังขอนแดง

3.1.2 สถานที่ตั้ง

กลุ่มทอผ้าบ้านวังขอนแดง (กลุ่มฯ) ตั้งอยู่เลขที่ 156 บ้านวังขอนแดง หมู่ที่ 11 ต.ห้วยลาน อ.ดอกคำใต้ จ.พะเยา

แผนภาพที่ 3.1 ที่ตั้งของสถานประกอบการ

3.1.3 ผู้นำคนสำคัญของกลุ่มฯ

นางไคร วงศ์มาตร อายุ 56 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 สมรสกับนายอ่อนสา วงศ์มาตร อายุ 54 ปี ทั้งสองอพยพมาจาก อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา เข้ามาตั้งรกรากที่บ้านวังขอนแดง ประกอบกับขณะนั้น กลุ่มฯ ได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชุดใหม่ กลุ่มฯ เห็นว่านางไคร มีความชำนาญ ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการผลิตผ้าทอมือ จึงเสนอให้นางไครดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มฯ ซึ่งสมาชิกให้ความเห็นชอบ นางไครจึงได้เป็นประธานกลุ่มฯ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 จนถึงปัจจุบัน

3.2 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่มฯ

กลุ่มทอผ้าบ้านวังขอนแดง ก่อตั้งขึ้นแบบไม่เป็นทางการเมื่อ ปี พ.ศ. 2528 โดยการบริหารงานของนางฉ่ำ ประธานกลุ่มฯ ในขณะนั้นการผลิตของกลุ่มฯ เป็นการผลิตแบบสมาชิกต่างคนต่างผลิตและจำหน่ายด้วยตนเอง ต่อมาในปี พ.ศ. 2532 ได้มีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการบริหาร มาเป็นคณะของนางไคร วงศ์มาตร และในปีเดียวกันนี้ สำนักงานพัฒนาชุมชนได้เข้ามาให้การช่วยเหลือ โดยให้การอบรมเทคนิคการทอผ้า และมอบวัตถุดิบ (ด้าย) ให้อีกจำนวนหนึ่ง นางไครจึงนำวัตถุดิบดังกล่าวแจกจ่ายให้สมาชิกนำไปผลิต และนำออกจำหน่ายในนาม กลุ่มฯ แล้วรวบรวมเงินไว้เป็นเงินทุน หลังจากนั้นกลุ่มฯ ยังได้รับการสนับสนุนวัตถุดิบจากสำนักงานพัฒนาชุมชน อีก 2 ครั้ง (ปีละครั้ง) ซึ่งกลุ่มฯ ได้นำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์จำหน่ายและสะสมเงินไว้เพิ่มขึ้นทุกปี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2535 กลุ่มฯ มีเงินเหลือจากการซื้อวัตถุดิบ จึงนำมาให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุนส่วนตัว อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี และทำต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯ ทำการผลิตในแต่ละปี จะผลิตตาม ความเห็นชอบของสมาชิกที่มีความประสงค์จะทอผ้าว่าจะทำการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้า หรือผ้าถุง หรือผลิต ทั้งสองอย่าง ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯ ผลิตมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มฯ และไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดเลยจวบจนปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะการทอผ้าของกลุ่มฯ เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ได้รับการ ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งในอดีตเป็นการผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือนเท่านั้น ต่อมาจึงได้พัฒนามาเป็นการผลิต เพื่อจำหน่ายแต่ก็ทำการผลิตเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และแม้ว่าสมาชิกกลุ่มจะสามารถทำการผลิตผ้าไหมได้แต่ได้ เล็กผลิตมานานแล้ว มีเพียงบางรายเท่านั้นที่ยังคงทำการผลิตขายเองหรือรับจ้างผลิต อย่างไรก็ตามสมาชิกของ กลุ่มฯ บางส่วนได้รับการอบรมจาก กศน. ให้สามารถทำการผลิตผ้าพื้นเมืองลายน้ำไหลและผ้าขิดลายตัวหนังสือ แต่เป็นการผลิตหรือรับจ้างผลิตของสมาชิกแต่ละรายเอง

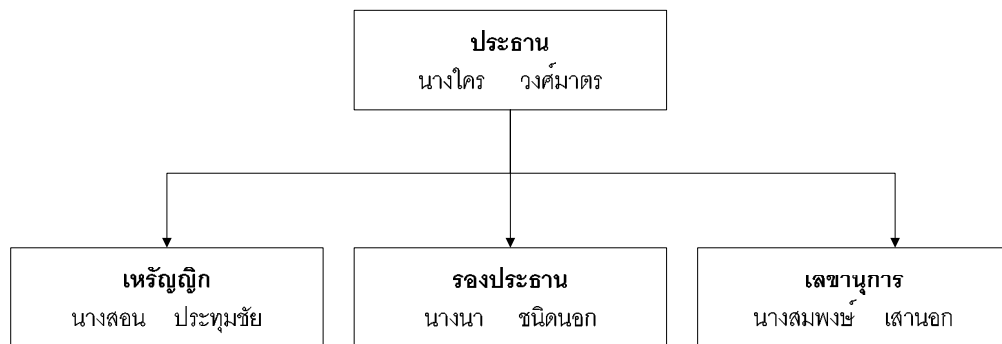
3.3 บทบาทของกลุ่มฯ ต่อชุมชน

กิจกรรมการทอผ้าของกลุ่มฯ เป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายในชุมชนเป็นหลัก ลูกค้าส่วนใหญ่จึงเป็นชาวบ้าน ในหมู่บ้านเอง กลุ่มฯ จึงถือได้ว่าเป็นผู้ผลิตสินค้าบ่อนให้แก่ชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านในแง่ที่สามารถ หาซื้อได้ง่าย ราคาไม่แพง เหมาะสมกับการใช้สอยในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้กิจกรรมของกลุ่มฯ ทำให้มีการ รวมกลุ่มในชุมชนเพื่อใช้เวลาว่างหลังการเก็บเกี่ยวให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น และการที่กลุ่มฯ ให้สมาชิกกู้ยืมเงินทำให้ สมาชิกมีเงินลงทุนในกิจการส่วนตัวมากขึ้นอีกด้วย

3.4 การจัดการองค์กรและการบริหารงานของกลุ่มฯ

3.4.1 การบริหารและจัดการองค์กรของกลุ่มฯ

โครงสร้างองค์กรของกลุ่มฯ ในปัจจุบันใช้โครงสร้างเดิมตั้งแต่ เริ่มมีการก่อตั้งกลุ่ม โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารทั้งสิ้น 4 ตำแหน่ง คือ ประธาน รองประธาน เற்றுญิก และเลขานุการ แต่ไม่มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง คณะกรรมการบริหารทั้งหมดจะทำการคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่มฯ โดยใช้วิธีการลงคะแนนเสียง

แผนภาพที่ 3.2 โครงสร้างองค์กร

คณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ มีหน้าที่รับผิดชอบงาน ดังนี้ คือ (ตารางที่ 3.1)

1. ประธาน คือ นางไคร วงศ์มาตร ทำหน้าที่จัดซื้อวัตถุดิบ กระจายงานให้กับสมาชิก และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ
2. รองประธาน คือ นางนา ชนินอก ทำหน้าที่เก็บรวบรวมเงินจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเงินจากการกู้ยืมของสมาชิก ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย
3. เற்றுญิก คือ นางสอน ประทุมชัย ทำหน้าที่จ่ายเงิน ทำบัญชีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ บัญชีค่าใช้จ่าย และบัญชีเงินกู้ยืมของกลุ่มฯ
4. เลขานุการ คือ นางสมพงษ์ เสานอก ทำหน้าที่จัดบันทึกการประชุม และช่วยเหลือนางสอนในการทำบัญชีของกลุ่มฯ

จากหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะเห็นว่ากลุ่มฯ มีการดำเนินกิจกรรม 2 ส่วน คือ การผลิตผ้าทอมือ และการให้สมาชิกกู้ยืมเงิน โดยทั้งสองกิจกรรมบริหารงานโดยคณะกรรมการชุดเดียวกัน

คณะกรรมการบริหารจะนัดประชุมกันเป็นประจำ เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานและความถูกต้องของบัญชีกลุ่มฯ แต่การประชุมจะไม่มีการกำหนดความถี่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในช่วงเวลานั้น ส่วนการประชุมสมาชิกจะมีการประชุมสามัญประจำปี 1 ครั้ง ในช่วงเดือน ม.ค.-ก.พ. เป็นการประชุมเพื่อแจ้งผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา และจัดสรรเงินปันผลให้กับสมาชิกที่ทอผ้า และเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลผลิตและการให้กู้ยืมเงินในปีนั้นๆ

3.4.2 ปัญหาการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ

การจัดการองค์กรของกลุ่มฯ มีรูปแบบที่ชัดเจน และสมาชิกมีความไว้วางใจคณะกรรมการให้ทำการบริหารได้อย่างเต็มที่ ทำให้กลุ่มฯ ไม่ประสบปัญหาการจัดการองค์กรใดๆ เลย แต่การคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่มฯ อาจจะได้ไม่พิจารณาจากคุณสมบัติเท่าใดนัก แต่จะขึ้นอยู่กับความพอใจของสมาชิกเสียมากกว่า

3.5 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ

หน่วยงานของรัฐที่เข้ามาให้การสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มทอผ้าบ้านวังขนแดงมีเพียงสำนักงานพัฒนาชุมชนแห่งเดียวเท่านั้นที่ได้เข้ามาครั้งแรกในปี พ.ศ. 2532 โดยจัดให้มีการอบรมเทคนิคการทอผ้าให้กับสมาชิกกลุ่มฯ ซึ่งสำนักงานพัฒนาชุมชนได้จัดหาวิทยากรมาฝึกสอนในหมู่บ้าน และให้วัตถุดิบในการผลิตอีกจำนวนหนึ่งคิดเป็นมูลค่าประมาณ 4,000 บาท หลังจากนั้นยังให้การสนับสนุนวัตถุดิบแก่กลุ่มฯ อีกในปี พ.ศ. 2533 และ 2534 ตามลำดับ ดังนั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนได้ให้วัตถุดิบแก่กลุ่มคิดเป็นเงินจำนวน 12,000 บาท หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2541 สำนักงานพัฒนาชุมชน ได้ให้การสนับสนุนเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต รวมทั้งวัตถุดิบแก่กลุ่มฯ อีก โดยมอบให้ 10 หลัง ฟืม 10 อัน กระสวย 20 อัน หลอดพลาสติก 67 หลอด หลอดกระสวย 48 หลอด และวัตถุดิบ (ด้าย) จำนวน 15 กิโลกรัม (ตารางที่ 3.2)

3.6 ศักยภาพการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ

การจัดการองค์กรของกลุ่มฯ มีการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการอย่างชัดเจน และคณะกรรมการแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี แม้ว่าในบางครั้งการปฏิบัติงานของกรรมการบริหารกลุ่มแต่ละคนอาจจะไม่สอดคล้องกับหน้าที่ของตนและซ้อนทับกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงการทำหน้าที่แทนกันชั่วคราวเท่านั้น รวมทั้งการที่สมาชิกให้ความเคารพเชื่อถือการบริหารงานของคณะกรรมการเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มฯ มีการจัดองค์กรที่ดีในระดับหนึ่ง

ตารางที่ 3.1 โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มฯ

ชื่อ - สกุล	อายุ	เพศ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	ตำแหน่ง	หน้าที่	อาชีพเดิม	อาชีพปัจจุบัน	ปัจจุบันเป็นสมาชิกกลุ่ม	บทบาทภายในชุมชน
1.นางไคร วงศ์มาตร	56	หญิง	สมรส	ป.4	ประธาน	จัดซื้อวัตถุดิบ กระจายงานให้กับสมาชิก และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ	ทำการเกษตร	ทำการเกษตร	-ออมทรัพย์หมู่บ้าน -กลุ่มผู้ใช้น้ำ -กลุ่มแม่บ้าน	-
2.นางนา ชนินนอก	43	หญิง	สมรส	ป.6	รองประธาน	เก็บรวบรวมเงินจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเงินจากการกู้ยืมของสมาชิก	ทำการเกษตร	ทำการเกษตร	-ออมทรัพย์หมู่บ้าน -กลุ่มผู้ใช้น้ำ -กลุ่มแม่บ้าน	-
3.นางสอน ประทุมชัย	45	หญิง	สมรส	ป.4	เหรัญญิก	จ่ายเงิน ทำบัญชีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำบัญชีค่าใช้จ่าย และบัญชีเงินกู้ยืมของกลุ่มฯ	ทำการเกษตร	ทำการเกษตร	-ออมทรัพย์หมู่บ้าน -กลุ่มผู้ใช้น้ำ -กลุ่มแม่บ้าน	-
4.นางสมพงษ์ เสานอก	48	หญิง	สมรส	ป.4	เลขานุการ	จัดบันทึกการประชุม และช่วยเหรัญญิกทำบัญชี	ทำการเกษตร	ทำการเกษตร	-ออมทรัพย์หมู่บ้าน -กลุ่มผู้ใช้น้ำ -กลุ่มแม่บ้าน	-

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 3.2 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ

หน่วยงาน	ปีที่ให้ความช่วยเหลือ	ความช่วยเหลือที่ให้แก่กลุ่มฯ
1.สำนักงานพัฒนาชุมชน	พ.ศ.2532 พ.ศ.2533 พ.ศ.2534 พ.ศ.2541	- จัดอบรมเทคนิคการทอผ้า ให้แก่กลุ่มฯ - สนับสนุนวัสดุดิบแก่กลุ่มฯ มูลค่า 4,000 บาท - สนับสนุนวัสดุดิบแก่กลุ่มฯ มูลค่า 4,000 บาท - สนับสนุนวัสดุดิบแก่กลุ่มฯ มูลค่า 4,000 บาท - สนับสนุน เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิต และวัสดุดิบ แก่กลุ่มฯ ได้แก่ กี่ 10 หลัง ¹ ฟืม 10 อัน ¹ กระสวย 20 ¹ อัน หลอดพลาستيك 67 หลอด หลอดกระดาษ 48 หลอด และด้าย 15 กิโลกรัม

หมายเหตุ : ¹/ มอบให้ กศน.ไปบางส่วน

ที่มา : จากการสำรวจ

บทที่ 4

การผลิตและเทคนิคโยยการผลิต

4.1 ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านวังขอนแดง สามารถจำแนกตามลักษณะการใช้งานได้ 2 ประเภท คือ ผ้าขาวม้า และผ้าถุง รววม 7 ชนิด (ผ้าขาวม้า 3 ชนิด และผ้าถุง 4 ชนิด)
ชนิดของผ้าขาวม้า และผ้าถุง แบ่งได้จาก ขนาดของฟืม และชนิดของด้ายที่ใช้ในการผลิต รายละเอียดของผลิตภัณฑ์แสดงดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านวังขอนแดง

ผลิตภัณฑ์	ขนาด	วัตถุดิบ		ขนาดฟืม (หลบ)
		ด้ายเส้นยืน	ด้ายเส้นพุ่ง	
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1	38 นิ้ว * 2 เมตร	ด้ายน้ำหนึ่ง	ด้ายน้ำหนึ่ง	20
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2	38 นิ้ว * 2 เมตร	ด้ายน้ำสอง	ด้ายน้ำสอง	16
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 3	38 นิ้ว * 2 เมตร	ด้ายน้ำสอง	ด้ายน้ำสอง	17
ผ้าถุงชนิดที่ 1	38 นิ้ว * 1.8 เมตร	ด้ายน้ำหนึ่ง	ด้ายน้ำหนึ่ง	20
ผ้าถุงชนิดที่ 2	38 นิ้ว * 1.8 เมตร	ด้ายน้ำหนึ่ง	ด้ายน้ำหนึ่ง	30
ผ้าถุงชนิดที่ 3	38 นิ้ว * 1.8 เมตร	ด้ายน้ำหนึ่ง	ด้ายน้ำหนึ่ง + หมี่	20
ผ้าถุงชนิดที่ 4	38 นิ้ว * 1.8 เมตร	ด้ายน้ำหนึ่ง	ด้ายน้ำหนึ่ง + หมี่	30

ที่มา : จากการสำรวจ

นอกจากผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ทั้ง 7 ชนิดข้างต้น สมาชิกกลุ่มฯ ยังได้ทำการผลิตหรือรับจ้างผลิต ผ้าไหม ผ้าพื้นเมืองลายน้ำไหล และผ้าซิดลายตัวหนังสือ โดยเป็นการผลิตของสมาชิกแต่ละรายเอง

4.2 การบริหารการผลิต และการวางแผนการผลิต

4.2.1 การบริหารการผลิต

การผลิตของกลุ่มฯ เป็นการผลิตผลิตภัณฑ์เก็บไว้รอขายให้กับลูกค้า โดยจะทำการผลิตในช่วงต้นปีหลังฤดูเก็บเกี่ยว (ม.ค.-เม.ย.) การบริหารการผลิตของกลุ่มฯ จะรับผิดชอบโดยคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ ตั้งขึ้น ทำหน้าที่ร่วมกัน

4.2.2 การวางแผนการผลิต

ในรอบ 1 ปี กลุ่มฯ จะทำการผลิตเพียงช่วงเดียวเท่านั้น ซึ่งสมาชิกจะมีเวลาว่างหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ประมาณ 4 เดือน คณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดปริมาณการผลิต ชนิดของผลิตภัณฑ์ที่จะทำการผลิต และจัดหาวัตถุดิบมาเตรียมไว้เพื่อแจกจ่ายให้กับสมาชิกกลุ่มฯที่มีความประสงค์จะขอผ้าซึ่งจะถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยเพื่อรับผิดชอบการผลิตภายในกลุ่มย่อยของตนไปทำการผลิต จากนั้นจะนำไปรวบรวมไว้ที่กลุ่มฯ เพื่อรอการจำหน่าย

กลุ่มฯ ได้ทำการผลิตผลิตภัณฑ์แทบทุกปี ยกเว้นบางปีที่มีการทำการเกษตรมากกว่าปกติกลุ่มฯ จะระงับการผลิตผ้าทอในปีนั้นเพื่อให้สมาชิกสามารถทำการเกษตรได้อย่างเต็มที่ แต่ยังคงจัดให้มีกิจกรรมเยี่ยมเยียนอยู่ ในอนาคตหากมีลูกค้าเพิ่มมากขึ้น กลุ่มฯ จะทำการผลิตเพิ่มมากขึ้นอีก ทั้งนี้เพราะปัจจุบันกลุ่มฯ ไม่ได้ทำการผลิตเต็มกำลังการผลิตอยู่แล้ว ปริมาณการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ แสดงดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ปริมาณการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ

ผลิตภัณฑ์	ปริมาณการผลิต (ผืน/ปี)		
	2543	2544	2545
ผ้าขาวมัดชนิดที่ 1	14	-	20
ผ้าขาวมัดชนิดที่ 2	36	-	37
ผ้าขาวมัดชนิดที่ 3	6	-	-
ผ้าถุงชนิดที่ 1	-	-	18
ผ้าถุงชนิดที่ 2	-	-	10
ผ้าถุงชนิดที่ 3	-	-	-
ผ้าถุงชนิดที่ 4	-	-	-
รวม	56	-	85

หมายเหตุ : ปี พ.ศ. 2544 ไม่มีการผลิต เนื่องจากสมาชิกมีการทำการเกษตรเพิ่มขึ้นมากกว่าทุกปี

ที่มา : จากการสัมภาษณ์

4.3 การจัดหาปัจจัยการผลิต

4.3.1 วัตถุดิบ

วัตถุดิบที่กลุ่มฯ ใช้เป็นด้ายย้อมสีที่เรียกกันว่า “ฝ้ายโพเจ ” แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ “ด้ายนำหนึ่ง” และ “ด้ายนำสอง” ด้ายทั้งสองชนิด มีความแตกต่างกันทั้งขนาดเส้นด้ายและสีต้น กล่าวคือ ด้ายนำหนึ่งจะมีเส้นเล็กบางและมีสีไม่สดฉาด ตรงกันข้ามกับด้ายนำสองที่มีขนาดเส้นหนาและมีสีสดฉาด ซึ่งชนิดฝ้ายดังกล่าวนี้จะสัมพันธ์กับขนาดฟืมที่ใช้ด้วย ทั้งนี้เพราะด้ายนำสองมีเส้นที่หนาไม่สามารรถสอดผ่านรูฟันหวีของฟืมขนาด 20 หลบและฟืม 33 หลบได้ แต่เหมาะที่จะใช้กับฟืมขนาด 16 หลบและ 17 หลบมากกว่า ส่วนด้ายนำหนึ่งจะ

เหมาะสมกับพื้นที่ขนาด 20 หลบ และ 33 หลบ เพราะเส้นที่เลียบทางของด้ายหมักนำไปใช้กับพื้น 16 หลบ หรือ 17 หลบ จะทำให้ได้ผ้าที่ห่างไม่มีความคงทนและไม่สวยงาม

กลุ่มฯ จะซื้อด้ายปีละ 1 ครั้ง หลังจากที่ได้คณะกรรมการกำหนดชนิดและปริมาณผลิตไว้แล้วที่จะทำการผลิตแล้วจึงจะเดินทางไปเลือกซื้อด้ายจากร้านเต้าหวด อ.เขียงคำ จ.พะเยา

รายละเอียดช่วงเวลาและการจัดซื้อวัตถุดิบ แสดงในตารางที่ 4.3 และตารางที่ 4.4 ตามลำดับ

4.3.2 เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต

เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่กลุ่มใช้ในการผลิต มีดังนี้

- ก. เฝีย เป็นเครื่องมือกรอหรือปั่นด้ายที่ชาวบ้านทำขึ้นใช้เอง ทำจากไม้ไผ่
- ข. กง ใช้ร่วมกับฝียในการกรอด้วย ชาวบ้านทำขึ้นใช้เองเช่นเดียวกัน ทำจากไม้ไผ่
- ค. หลอดพลาสติก ขนาด $\varnothing$ 1 นิ้ว ทำมาจากท่อ PVC ตัดแบ่ง เป็นท่อนๆ ยาวประมาณท่อน

ละ 20 เซนติเมตร

- ง. เฝียขอ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเรียงด้ายเส้นยืน ทำจากไม้เนื้อแข็ง
- จ. รววใส่หลอดพลาสติก ใช้ร่วมกับฝียขอในการขึ้นเครื่อง ทำจากไม้เนื้อแข็ง
- ฉ. กี่ทอผ้า
- ช. ฟืม และขอบฟืม
- ซ. เขือกในลอน ใช้มัดไม้ยัดติดกับเขาสัน โดยสอดผ่านลูกล่อที่ทำหน้าที่เหมือนรอก
- ณ. ไม้ย่ำ
- ญ. สายวัด
- ฎ. กรรไกร

รายละเอียดของเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต แสดงดังตารางที่ 4.5

4.3.3 การตรวจสอบคุณภาพและการเก็บรักษาปัจจัยการผลิต

คณะกรรมการที่รับผิดชอบการผลิตซื้อด้ายจะเป็นผู้คัดเลือกด้ายจากทางร้าน และเก็บรักษาด้วยโดยการบรรจุลงในถุงพลาสติกที่ห่อหุ้มให้ จะเก็บให้พ้นจากแสงแดดและความชื้น เมื่อต้องการใช้จึงจะนำออกมา ส่วนเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตก็เช่นเดียวกันต้องเก็บให้พ้นจากแสงแดดและความชื้น เพื่อป้องกันการผุพังของไม้ การเกิดสนิมของเหล็ก

4.4 แร่งงานและการจ้างงาน

4.4.1 การใช้แรงงานในการผลิต

การดำเนินการผลิตของกลุ่มฯ คณะกรรมการจะแบ่งงานให้สมาชิกที่แบ่งเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 3 - 6 คน รับผิดชอบการผลิตที่บ้านของสมาชิกในกลุ่มย่อยคนใดคนหนึ่ง ซึ่งกลุ่มฯ จะให้วัตถุดิบไป โดยในกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่ม สมาชิกจะร่วมกันปั่นด้าย ขึ้นเครื่อง สืบเครื่อง แล้วจึงผลิตเป็ลียนกันใช้เวลากว่าของแต่ละคนมาทำการทอผ้า ซึ่งแต่ละกลุ่มย่อยจะมีกท่อผ้าของกลุ่มฯ ประจำอยู่ ในปัจจุบันกลุ่มฯ ได้แบ่งกลุ่มย่อยไว้ทั้งสิ้น 10 กลุ่ม

กิจกรรมการผลิตของกลุ่มฯ แต่ละกิจกรรมจะใช้จำนวนแรงงานและเวลาในการทำงานแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของงาน รวมถึงความชำนาญของผู้ผลิตเองด้วย (ภาคผนวก ข.)

4.4.2 การจ้างงาน

สมาชิกกลุ่มฯ เฉพาะที่ทำการทอผ้า จะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินส่วนที่เหลือจากรายได้จากกการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยหักค่าวัตถุดิบ ค่าตอบแทนคณะกรรมการและค่าใช้จ่ายแล้ว โดยในปีที่ผ่านมา จนถึงปี พ.ศ.2543 สมาชิกจะได้รับค่าตอบแทนทุกคนทุกคน แต่ในปี พ.ศ.2545 กลุ่มฯ จะเริ่มใช้กฎเกณฑ์ในการจัดสรรค่าตอบแทนใหม่ คือ สมาชิกจะได้รับค่าตอบแทนตามปริมาณงานที่ทำ โดยจะวัดจากปริมาณผ้าที่ทอได้ของสมาชิกแต่ละคน

4.5 ต้นทุนและผลตอบแทน

การคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าและผ้าถุงของกลุ่มฯ ทำการคำนวณต่อหนึ่งหน่วยการผลิต (ภาคผนวก ค.) โดยจะแบ่งการคำนวณได้เป็น 2 ส่วน คือ ต้นทุนและผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ ผลิตในปี พ.ศ. 2543 ต้นทุนและผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ ผลิตในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งจะแสดงต้นทุนและผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ ได้ทำการผลิตในปี พ.ศ. 2543 และ 2545 เท่านั้น ส่วนผลิตภัณฑ์ที่เหลือ (ผ้าถุงชนิดที่ 3 และผ้าถุงชนิดที่ 4) ไม่สามารถนำมาคำนวณหาต้นทุนและผลตอบแทนได้เนื่องจากข้อมูลไม่เพียงพอ ต้นทุนและผลตอบแทนของทั้ง 2 ส่วน แสดงดังตารางที่ 4.6 - 4.7 ตามลำดับ

4.5.1 ต้นทุนและผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ ผลิตในปี พ.ศ.2543

ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1 ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่ เป็นต้นทุนผันแปรทางด้านค่าวัตถุดิบ โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 41.48 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด และต้นทุนการผลิตที่มีสัดส่วนมากรองลงมา คือ ต้นทุนคงที่ และต้นทุนค่าแรงงาน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.11 และ 28.41 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ตามลำดับ	
ต้นทุนผันแปร	116.27 (บาท/ผืน)
ต้นทุนเงินสด	116.27 (บาท/ผืน)
ต้นทุนทั้งหมด	166.35 (บาท/ผืน)
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1 ราคาผืนละ	100 บาท
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร	- 16.27 (บาท/ผืน)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 16.27 (บาท/ผืน)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 66.35 (บาท/ผืน)
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร	- 16.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 16.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 65.35

ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2 ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่ เป็นต้นทุนผันแปรทางด้านวัตถุดิบ โดยคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 42.81 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด และต้นทุนการผลิตที่มีสัดส่วนมากรองลงมา คือ ต้นทุนค่าแรงงาน และต้นทุนคงที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.32 และ 27.87 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ตามลำดับ

ต้นทุนผ้าผืนแปร	93.02 (บาท/ผืน)
ต้นทุนเงินสด	93.02 (บาท/ผืน)
ต้นทุนทั้งหมด	128.96 (บาท/ผืน)
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2 ราคาผืนละ	80 บาท
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผ้าผืนแปร	- 13.02 (บาท/ผืน)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 13.02 (บาท/ผืน)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 48.96 (บาท/ผืน)
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผ้าผืนแปร	- 16.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 16.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 61.19

ผ้าขาวม้าชนิดที่ 3 ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่ เป็นต้นทุนผ้าผืนแปรทางด้านวัตถุดิบ โดยคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 45.52 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด และต้นทุนการผลิตที่มีสัดส่วนมากรองลงมา คือ ต้นทุนค่าแรงงาน และต้นทุนคงที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 27.72 และ 26.75 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ตามลำดับ

ต้นทุนผ้าผืนแปร	99.92 (บาท/ผืน)
ต้นทุนเงินสด	99.92 (บาท/ผืน)
ต้นทุนทั้งหมด	136.41 (บาท/ผืน)
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 3 ราคาผืนละ	80 บาท
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผ้าผืนแปร	- 19.92 (บาท/ผืน)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 19.92 (บาท/ผืน)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 56.41 (บาท/ผืน)
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผ้าผืนแปร	- 24.89
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 24.89
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 70.51

4.5.2 **ต้นทุนและผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ ผลิตภัณฑ์ในปี พ.ศ.2545**

ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1 ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่ เป็นต้นทุนผ้าผืนแปรค่าวัตถุดิบ โดยคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 48.53 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด และต้นทุนการผลิตที่มีสัดส่วนมากรองลงมา คือ ต้นทุนค่าแรงงาน และต้นทุนคงที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 33.25 และ 18.22 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ตามลำดับ

ต้นทุนผ้าผืนแปร	116.27 (บาท/ผืน)
ต้นทุนเงินสด	116.27 (บาท/ผืน)
ต้นทุนทั้งหมด	142.18 (บาท/ผืน)
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1 ราคาผืนละ	100 บาท
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผ้าผืนแปร	- 16.27 (บาท/ผืน)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 16.27 (บาท/ผืน)

ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 42.18 (บาท/ชิ้น)
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร	- 16.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 16.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 42.18

ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2 ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นต้นทุนผันแปรทางด้านค่าวัตถุดิบ โดยคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 48.04 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด และต้นทุนการผลิตที่มีสัดส่วนมากรองลงมา คือ ต้นทุนค่าแรงงาน และต้นทุนคงที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 32.91 และ 19.05 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ตามลำดับ

ต้นทุนผันแปร	93.02 (บาท/ชิ้น)
ต้นทุนเงินสด	93.02 (บาท/ชิ้น)
ต้นทุนทั้งหมด	114.91 (บาท/ชิ้น)
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2 ราคาชิ้นละ	80 บาท
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร	- 13.02 (บาท/ชิ้น)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 13.02 (บาท/ชิ้น)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 34.91 (บาท/ชิ้น)
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร	- 16.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 16.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 43.63

ผ้าถุงชนิดที่ 1 ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นต้นทุนผันแปรทางด้านค่าวัตถุดิบ โดยคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 53.09 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด และต้นทุนการผลิตที่มีสัดส่วนมากรองลงมา คือ ต้นทุนค่าแรงงาน และต้นทุนคงที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.31 และ 16.61 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ตามลำดับ

ต้นทุนผันแปร	130.07 (บาท/ชิ้น)
ต้นทุนเงินสด	130.07 (บาท/ชิ้น)
ต้นทุนทั้งหมด	155.98 (บาท/ชิ้น)
ผ้าถุงชนิดที่ 1 ราคาชิ้นละ	100 บาท
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร	- 50.07 (บาท/ชิ้น)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 50.07 (บาท/ชิ้น)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 75.98 (บาท/ชิ้น)
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร	- 62.59
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	- 62.59
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	- 94.97

ผ้าถุงชนิดที่ 2 ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นต้นทุนผันแปรทางด้านค่าวัตถุดิบ โดยคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 50.76 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด และต้นทุนการผลิตที่มีสัดส่วนมากรองลงมา คือ ต้นทุนค่าแรงงาน และต้นทุนคงที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26.08 และ 23.15 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ตามลำดับ

ต้นทุนผ้าผืนแปรร	139.27 (บาท/ผืน)
ต้นทุนเงินสด	139.27 (บาท/ผืน)
ต้นทุนทั้งหมด	181.23 (บาท/ผืน)
ผู้ถูกชนิดที่ 2 ราคาผืนละ	100 บาท
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผ้าผืนแปรร	-39.27 (บาท/ผืน)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	-39.27 (บาท/ผืน)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	-81.23 (บาท/ผืน)
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผ้าผืนแปรร	-39.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	-39.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด	-81.23

4.6 กรรมวิธีการผลิต

การผลิตผ้าขาวม้า และผ้าถุง มีขั้นตอนการผลิตเหมือนกัน จะแตกต่างกันในส่วนของการทอเพิ่มเติม และวิธีการที่ใช้ในการผลิตเท่านั้น กรรมวิธีการผลิตของกลุ่มฯ มีขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมวัตถุดิบ เป็นขั้นตอนการเลือกผ้าที่จะต้องใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด โดยจะเลือกชนิด และสีด้ายเฉพาะของแต่ละผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์ 1 ขึ้น มีหลายสี) พร้อมทั้งเตรียมปริมาณวัตถุดิบที่จะต้องให้พอดี

2. การปั่นด้าย (กรอด้วย) ขั้นตอนการปั่นด้วยจะใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “ เมีย ” และ “ กง ” ซึ่งประติษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในการปั่นด้ายโดยเฉพาะ โดยจะทำการปั่นด้ายให้หลอดพลาสติกไว้ก่อน ทั้งด้ายเส้นและเส้นพุ่ง หลังจากปั่นด้ายเส้นเรียบร้อยแล้ว ส่วนด้ายเส้นพุ่งจะถูกนำไปปั่นให้หลอดกระดาษอีกทอดหนึ่ง (ดูรูปในภาคผนวก ก.)

3. การขึ้นเครื่อง ด้ายเส้นขึ้นปั่นให้หลอดแล้ว จะนำมาเย็บไว้กับรางเย็บหลอด ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการขึ้นเครื่อง จากนั้นจะทำการขึ้นเครื่องด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า “ เมียขอ ” ความยาวของเครื่องโดยประมาณทั้งเครื่องผ้าขาวม้าและเครื่องผ้าถุงจะยาว 20 เมตร

4. การสับเครื่อง เครื่องด้ายที่ปั่นขึ้นตอนการขึ้นเครื่องมาแล้ว จะนำมาทำการสับเครื่องบนกี่ทอผ้า โดยจะทำการสอดเส้นด้ายผ่านรูเข็ม และเขาสับ เมื่อทำการสับเครื่องแล้วจึงจะเริ่มการทอผ้า

5. การทอผ้า จะใช้ด้ายที่ปั่นให้หลอดกระดาษไว้แล้วพุ่งตั้งฉากกับด้ายเส้นยืน โดยใช้กระดาษช่วยทอผ้าในการพุ่ง ทาการทอไปเรื่อยๆ จนถึงความยาวเครื่อง การทอผ้าขาวม้าจะมี 2 ลาย คือ ลายตารางใหญ่ และลายตารางเล็ก ส่วนการทอผ้าถุง จะมี เพียงลายเดียว คือ ลายตาราง (ดูรูปในภาคผนวก ก.)

ลำดับขั้นตอนการผลิตผ้าขาวม้าและผ้าถุงแสดงดังแผนภาพที่ 4.1

4.7 การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต

กลุ่มฯ ทำการผลิตโดยใช้กรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษถ่ายทอดให้มา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่กลุ่มฯ ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้อีก หรือมะนาวักในการปั่นด้วย มาใช้หลอดพลาสติก PVC แทน ซึ่งมีความสะดวกในการใช้งานมากกว่า และยังง่ายต่อการดูแลและเก็บรักษา จะเห็นได้ว่ากลุ่มฯ รักษากรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมเอาไว้ จะปรับเปลี่ยนเฉพาะเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ช่วยลดความยุ่งยากในการผลิตลงเท่านั้น

4.8 สภาพและผังของสถานที่ผลิต

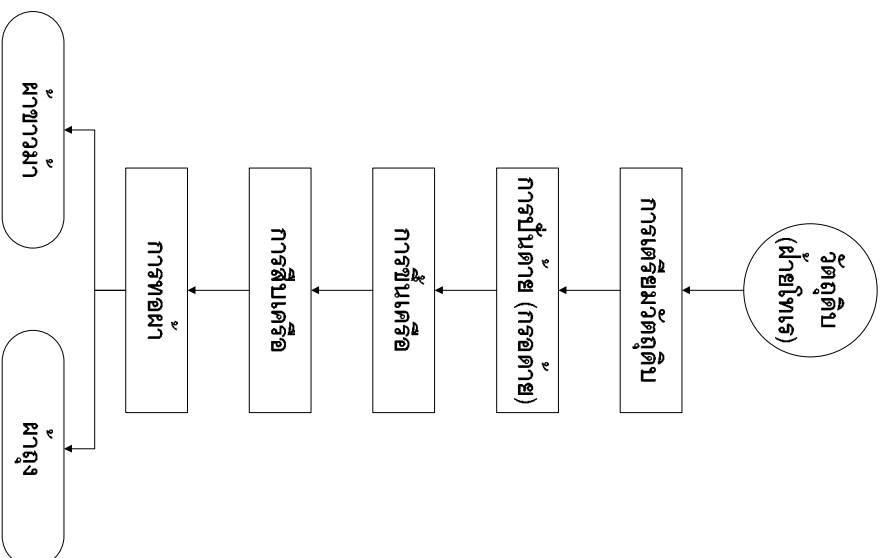
กลุ่มฯ ไม่มีสถานที่ผลิตของกลุ่มฯ เอง ในการผลิตแต่ละกลุ่มย่อยจะนำวัตถุดิบไปทำการผลิตที่บ้าน ซึ่งกลุ่มฯ ได้แจกจ่ายให้กลุ่มละ 1 หลัง แต่เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการปั่นด้วยและขึ้นเครือ เช่น เมีย กง เมียขอ ราวเสียบหลอด หลอดพลาสติก จะเก็บรักษาไว้ที่ร้านค้าซึ่งนางใคร ดูแลอยู่

4.9 การจัดการของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต

ในกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ไม่มีของเสียเกิดขึ้นในขั้นตอนใดเลย ทั้งนี้เนื่องจาก กลุ่มฯ ไม่ได้ทำการย่อยสรีฐปกตจะเป็นกระบวนการทำให้เกิดของเสียขึ้นได้ในการผลิตของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์พอมือทั่วไป ดังนั้นกลุ่มฯ จึงไม่จำเป็นต้องมีวิธีการจัดการของเสียใดๆ

4.10 การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์

นางใคร วงศ์มาศ ประธานกลุ่มฯ จะเป็นผู้ควบคุมดูแลการผลิตให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ นอกจากนี้ในแต่ละกลุ่มย่อยสมาชิกจะช่วยกันควบคุมดูแลผลิตภัณฑ์ที่ตนผลิตอีกด้วย หากพบว่าผลิตภัณฑ์มีความผิดปกติในระหว่างการผลิต เช่น ต่ำขาด ทอลายผิด ความแน่นของเส้นด้ายไม่คงที่ จะทำการแก้ไขทันที เมื่อผลิตเสร็จแล้วจะตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์อีกครั้งด้วยสายตา โดยจะพิจารณาตลอดลาย ความละเอียด และความสม่ำเสมอของเส้นด้าย ที่ปรากฏบนตัวผลิตภัณฑ์

แผนภาพที่ 4.1 ผังการไหลแสดงกรรมวิธีการผลิต

4.11 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต

4.1.1.1 ปัญหาด้านการผลิต

- ปริมาณผลผลิตของกลุ่มฯ มีน้อยมากเพียงปีละ 60 – 80 ผืน เท่านั้น จึงทำให้ไม่เกิดการประหยัดอันเนื่องมาจากการขยายขนาดการผลิต

- ปัจจุบันกลุ่มฯ มีเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีอยู่แต่เดิมบางส่วนเสียหายใช้การไม่ได้ และไม่สามารถซ่อมแซมให้ใช้งานได้ตั้งแต่เดิม รวมทั้งกลุ่มฯ ได้บริจาคที่หอผ้าบางส่วนให้กับกลุ่มอื่นๆ (กศน.) ทำให้เครื่องมือและอุปกรณ์ที่เหลือไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้งาน

- การเลือกใช้วัสดุฝ้ายในการผลิตของกลุ่มฯ ค่อนข้างใช้วัสดุคุณภาพดี ซึ่งดีดังกล่าวเป็นที่นิยมเฉพาะคนในหมู่บ้านที่พิมพ์เขียวกันเท่านั้น แต่ไม่ดึงดูดใจลูกค้าภายนอก

4.11.2 ความต้องการทางการผลิตของกลุ่มฯ

กลุ่มฯ ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับเครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิต เพราะที่มีอยู่เดิมยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะกับทอผ้าที่ขาดแคลนทำให้ระยะเวลาในการผลิตยืดยาวออกไป ซึ่งกลุ่มฯ มีเวลาผลิตเพียงช่วงหนึ่งของปีเท่านั้น และกลุ่มฯ ต้องการการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ๆ ด้วย

4.12 ศักยภาพการผลิต

4.12.1 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ทั้ง 7 ชนิด เมื่อพิจารณาจากอัตรายอดขาย และอัตรากำไรต่อหน่วยของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดแล้ว (ตารางที่ 4.8) จะเห็นว่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ประสบความสำเร็จทุกรายละเอียด ยกเว้นอัตรากำไรต่อต้นทุน และอัตรากำไรต่อราคาขายของผลิตภัณฑ์ คือ ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1 -39.89 และ -66.35 ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2 -37.97 และ -61.20 ผ้าขาวม้าชนิดที่ 3 -41.35 และ -70.51 ผ้าถุงชนิดที่ 1 -35.89 และ -55.98 และผ้าถุงชนิดที่ 2 -44.82 และ -83.21 กล่าวคือ ถ้าพิจารณาจากประเภทของผ้าซึ่งมี 2 ประเภท คือ ผ้าขาวม้า และผ้าถุง จะพบว่า ในประเภทผ้าขาวม้า ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1 มีผลประกอบการขาดทุนมากที่สุด ขณะที่ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2 มีผลประกอบการขาดทุนน้อยที่สุด และในส่วนของประเภทผ้าถุง ผ้าถุงที่มีผลประกอบการขาดทุนมากที่สุด คือ ผ้าถุงชนิดที่ 2 ขณะที่ผ้าถุงชนิดที่ 1 มีผลประกอบการขาดทุนน้อยที่สุด

ส่วนอัตรายอดขายไม่สามารถนำมาพิจารณาได้ เนื่องจากทุกผลิตภัณฑ์ไม่ได้รับการผลิตเป็นประจำทุกปี จะทำการผลิตเพียงปีละ 3 – 4 ชนิดเท่านั้น และยอดขายของผลิตภัณฑ์จะขึ้นอยู่กับว่าปีนี้กลุ่มฯ ทำการผลิตผ้าประเภทใดเป็นจำนวนเท่าใด เพราะกลุ่มฯ มีระยะเวลาในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ขาวม้ามาก และกลุ่มฯ ทำการผลิตน้อยมากกลุ่มฯ จึงสามารถขายผลิตภัณฑ์นั้นๆ ได้หมดในทุกปี

การผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ไม่มีศักยภาพเนื่องจากราคาขายผลิตภัณฑ์ต่ำแต่มีต้นทุนการผลิตในส่วนของการแรงงาน และค่าเสื่อมราคาสูงมาก เพราะกลุ่มฯ ทำการผลิตผ้าในปริมาณน้อยมาก และเป็นการผลิตในเวลากลางคืน ทำให้การผลิตไม่เต็มที่แต่เป็นการผลิตตามความต้องการของลูกค้า และเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเรียบง่ายประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือน จึงไม่ค่อยแข็งแรงดึงดูดใจลูกค้าเท่าใดนัก

4.12.2 ศักยภาพของปัจจัยการผลิต

วัตถุดิบหลักของกลุ่มฯ มีเพียงผ้าใยทออย่างเดียวเท่านั้นซึ่งสามารถหาซื้อได้ตามร้านค้าจำหน่ายผ้าทั่วไป และการทอกลุ่มฯ สามารถใช้วัตถุดิบได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะเห็นได้จากกลุ่มไม่มีของเสียเกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตเลย รวมทั้งการทอกลุ่มฯ มีเงินทุนสำรองในการซื้อวัตถุดิบมากพอ จึงนับได้ว่ากลุ่มฯ มีศักยภาพด้านปัจจัยการผลิต

4.12.3 ศักยภาพของกระบวนการผลิต

กลุ่มฯ ไม่มีศักยภาพในกระบวนการผลิต เพราะสมาชิกทำการผลิตไม่เต็มที่ เนื่องจากเป็นผู้ใช้เวลาดำรงอาชีพหลักมาทำกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่มฯ แม้ว่ากลุ่มฯ จะมีการใช้เครื่องมือที่สามารถช่วยลดความยุ่งยากในการผลิตได้ในบางขั้นตอน แต่ยังไม่เพียงพอ

การตลาด

5.1 การบริหารการตลาดและการวางแผนการตลาด

5.1.1 การบริหารการตลาด

การบริหารการตลาดของกลุ่มพ่อค้าบ้านวังขอนแดง บริหารงานโดยคณะกรรมการกลุ่มฯ โดยนางใจ วงศ์มาตร และนางสอน ประทุมชัย จะเป็นผู้อำนวยการผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ให้แก่ลูกค้า เนื่องจากปริมาณการผลิตเพื่อรอจำหน่ายของกลุ่มฯ ในแต่ละปี มีปริมาณน้อย และลูกค้าของกลุ่มฯ ส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภคในชุมชน

5.1.2 การวางแผนการตลาด

กลุ่มฯ จะทำการผลิตผลิตภัณฑ์ตามความนิยมของตลาด โดยพิจารณาแนวโน้มจากปีที่ผ่านมา และผลิตในปริมาณใกล้เคียงกันทุกๆ ปี เพื่อไม่ให้สินค้าคงคลังข้ามปี ในกรณีที่จำหน่ายไม่หมด กลุ่มฯ จะนำผลิตภัณฑ์ไปวางขายที่ร้านค้าภายในหมู่บ้าน โดยมีนางใจ และนางสอน เป็นผู้จำหน่าย

กลุ่มฯ วางแผนการตลาดในอนาคตไว้ว่าหากกลุ่มฯ สามารถหาลูกค้าประจำ หรือมีลูกค้าเพิ่มขึ้น กลุ่มฯ จะเพิ่มปริมาณการผลิตขึ้นจากเดิม โดยสามารถเพิ่มได้เต็มที่ 1 เท่า และกลุ่มฯ จะผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายที่เป็นเอกลักษณ์ทางภาคเหนือ เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากกล้วยที่มีอยู่เดิม

5.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

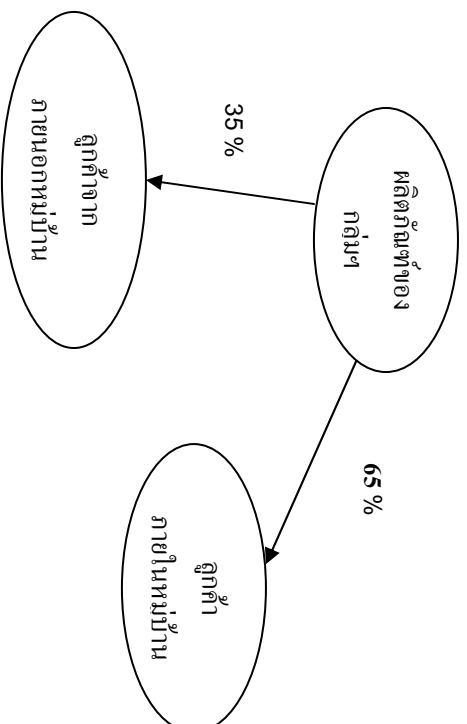
กลุ่มฯ ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดิมมาตลอด และไม่มีการใช้บรรจุภัณฑ์ใดๆ เพราะกลุ่มฯ ทำการผลิตเพียงเล็กน้อยเพื่อจำหน่ายในชุมชน โดยใช้เวลากว้างช่วงหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร

5.3 ช่องทางการจัดจำหน่าย

5.3.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ

กลุ่มฯ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้กับลูกค้าทั่วไป ทั้งลูกค้าในหมู่บ้านและลูกค้าภายนอกหมู่บ้าน โดยกลุ่มฯ มีสถานที่จำหน่ายสินค้าจำนวน 2 แห่ง เป็นร้านค้าที่ตั้งอยู่ภายในหมู่บ้าน ร้านแรก ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 156 นางใจ วงศ์มาตรเป็นผู้ดูแลและจำหน่าย ส่วนร้านที่สอง เป็นสหกรณ์ร้านค้าของหมู่บ้าน อยู่ถัดจากบ้านผู้ใหญ่นาน นางสอน ประทุมชัยเป็นผู้ดูแลและจำหน่าย โดยกลุ่มฯ จะฝากขายผลิตภัณฑ์ไว้ที่ร้านดังกล่าว ดังนั้นลูกค้าส่วนใหญ่จึงเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านเอง และลูกค้าบางส่วนจะมาจากชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงและผู้ที่เดินทางผ่านมา

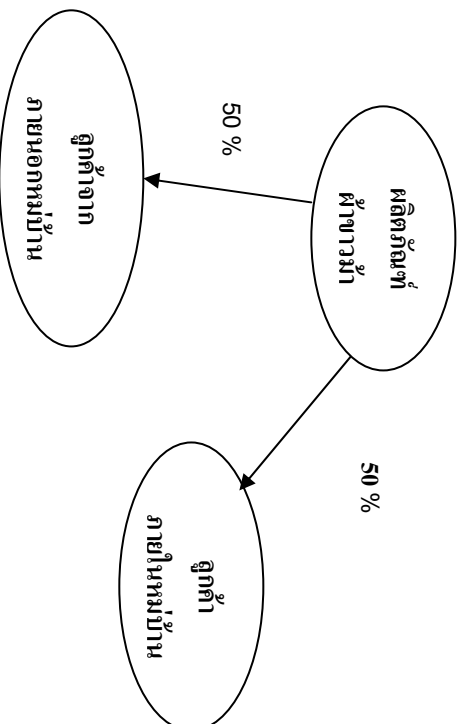
สัดส่วนการจำหน่ายในแต่ละช่องทางแสดงดังแผนภาพที่ 5.1

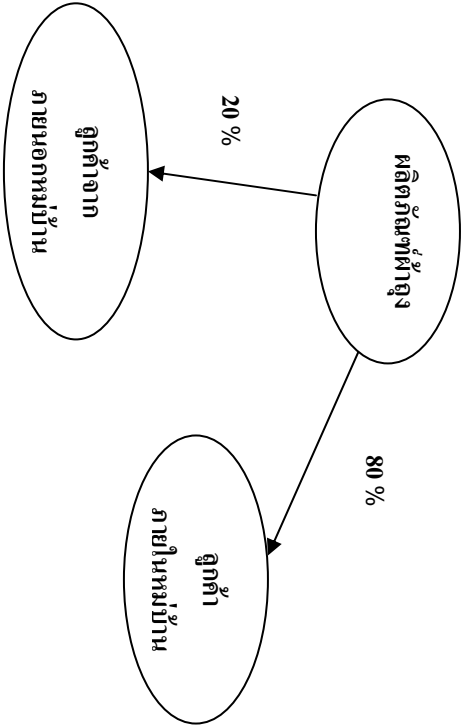
แผนภาพที่ 5.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ

5.3.2 ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์

ลูกค้าของกลุ่มฯ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ลูกค้าในหมู่บ้าน และลูกค้าจากนอกหมู่บ้าน ซึ่งมีส่วนจำหน่ายแยกแยะเป็นรายละเอียดดังนี้ แสดงดังแผนภาพที่ 5.2 และแผนภาพที่ 5.3

แผนภาพที่ 5.2 ช่องทางการจัดจำหน่ายผู้ชาวมา

แผนภาพที่ 5.3 ช่องทางการจัดจำหน่ายผู้ปลูก

5.4 ราคาและการตั้งราคา

ราคาผลิตรายของเกษตรกร เป็นราคาที่ตั้งไว้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 และใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งราคาที่เป็นอยู่ขณะนี้เคยมีการปรับราคาขายมาแล้ว 1 ครั้ง จาก ปี พ.ศ. 2532 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการจัดตั้งกลุ่มฯ ราคาผลิตรายของกลุ่มฯ แสดงดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ราคาผลิตรายของกลุ่มฯ

ประเภทของผลิตราย	ชนิดของผลิตราย	ขนาด	ราคาขาย (บาท/ชิ้น)
ผู้ปลูก	ผู้ขายมาชนิดที่ 1	38 นิ้ว * 2 เมตร	100
	ผู้ขายมาชนิดที่ 2	38 นิ้ว * 2 เมตร	80
	ผู้ขายมาชนิดที่ 3	38 นิ้ว * 2 เมตร	80
	ผู้ปลูกชนิดที่ 1	38 นิ้ว * 1.8 เมตร	100
ผู้ปลูก	ผู้ปลูกชนิดที่ 2	38 นิ้ว * 1.8 เมตร	100
	ผู้ปลูกชนิดที่ 3	38 นิ้ว * 1.8 เมตร	200
	ผู้ปลูกชนิดที่ 4	38 นิ้ว * 1.8 เมตร	200

หมายเหตุ : ราคาขายนี้เป็นราคาที่ปรับเมื่อ ปี พ.ศ. 2539 และใช้มาจนถึงปัจจุบัน
ที่มา : จากการสำรวจ

5.5 การส่งเสริมการขาย

กลุ่มฯ มีการส่งเสริมการขายโดยการลดราคาขายผลิตภัณฑ์เฉพาะบางผลิตภัณฑ์ที่สามารถลดราคาได้ เช่น ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2 และผ้าขาวม้าชนิดที่ 3

5.5.1 วิธีการรักษาลูกค้าเก่า

กลุ่มฯ มีวิธีการรักษาลูกค้า โดยการผลิตผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพสม่ำเสมอ เพื่อให้เป็นที่พอใจของลูกค้า

5.5.2 วิธีการหาลูกค้าใหม่

กลุ่มฯ ได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่าน เว็บไซต์ Thaiembon.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่สามารถสนับสนุนจากรัฐบาล โดยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกลุ่มฯ และผลิตภัณฑ์ของชุมชนฯ

5.6 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการตลาด

5.6.1 ปัญหาด้านการตลาด

ปัญหาด้านการตลาดที่กลุ่มฯ ประสบอยู่ในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของกลุ่มฯ เป็นอย่างมาก เนื่องจากกลุ่มฯ ไม่มีลูกค้าหลัก หรือลูกค้าประจำ ทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการจำหน่ายยาวนาน และไม่สามารถทำการผลิตในปริมาณมากๆ ได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มฯ ไม่สามารถพัฒนาตนเองต่อไปได้

5.6.2 ความต้องการทางการตลาดของกลุ่มฯ

กลุ่มฯ มีความต้องการให้หน่วยงานของรัฐ เข้ามาช่วยเหลือในการติดต่อหาตลาดจำหน่ายสินค้าให้แก่กลุ่มฯ ซึ่งในการนี้จำเป็นต้องพัฒนารูปแบบ และคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ ให้เหมาะสมกับการทำตลาดให้มากยิ่งขึ้น โดยเน้นให้เป็นที่ลติภักดิ์ที่ดึงดูดใจลูกค้าให้มากยิ่งขึ้น ความต้องการตลาดนี้จึงควบคู่ไปกับการต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิตที่ได้กล่าวไปแล้ว

5.7 ศักยภาพทางการตลาด

กลุ่มทอผ้าบ้านวังขนแดง ไม่มีศักยภาพทางการตลาด ทำให้การพัฒนาของกลุ่มฯ ในกิจกรรมทอผ้าเป็นไปได้อย่าง เพราะลูกค้าของกลุ่มฯ เป็นเพียงผู้บริโภคที่ซื้อเพื่อการใช้สอยเท่านั้น ไม่ใช่ลูกค้าที่จะรับซื้อสินค้าจากกลุ่มฯ ในปริมาณที่มากพอ ทำให้การเพิ่มปริมาณการผลิตไม่สามารถเป็นไปได้

กลุ่มฯ ทำการผลิตผ้าขาวม้าและผ้าถุงเพียงปีละ 60 – 80 ผืนเท่านั้น เนื่องจากแรงงานทอผ้าเหล่านี้จะทำการผลิตหลังการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว คือ จะทำการผลิตในเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายนเท่านั้น หรือทำการผลิตเพียงปีละ 4 เดือนเท่านั้น ทำให้โอกาสในการขยายตลาดมีน้อยมาก

6.1 การบริหารการเงินและการวางแผนการเงิน

6.1.1 การบริหารการเงิน

การบริหารการเงินของกลุ่มฯ เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร ร่วมกันพิจารณาจัดสรรการใช้เงินทุนของกลุ่มฯ ในแต่ละปีทั้งเงินทุนในการจัดซื้อวัตถุดิบ เงินที่ใช้ส่งมาชิกกู้ยืม และเงินทุนสำรองเพื่อใช้ในการดำเนินงานกลุ่มฯ นอกจากนี้ งบประมาณ งบประมาณ จะเป็นผู้ที่เก็บเงินที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มฯ นางสอนเหรียญก จะเป็นผู้จ่ายเงิน และทำบัญชีการจ่ายผลิตภัณฑ์ บัญชีค่าใช้จ่ายของกลุ่มฯ และบัญชีเงินกู้ยืมของสมาชิก โดยมีนางสมพงษ์ เลขาฯการ เป็นผู้ช่วยเหลือ และการดำเนินการเหล่านี้จะอยู่ในความดูแลของนางศรีประภาณกลุ่มฯ

6.1.2 การวางแผนการเงิน

กลุ่มฯ จะประชุมเพื่อจัดสรรเงินทุนเพื่อใช้ในการกิจกรรมของกลุ่มฯ ในการประชุมตามกฎระเบียบ โดยจะมีการจัดสรรเงินทุนสำหรับกิจกรรมทอดผ้าเป็นลำดับแรก และจะต้องแบ่งเงินทุนส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินสำรองจ่ายในการบริหารงานของกลุ่มฯ ด้วย แล้วจึงนำเงินทุนส่วนที่เหลือให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุนในกิจการส่วนตัว

การจัดสรรเงินทุนเพื่อใช้ในการกิจกรรมทอดผ้า นั้น จะพิจารณาถึงปริมาณผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตในปีนั้น แล้วประมาณจำนวนวัตถุดิบที่จะใช้ในการผลิต สรุปแล้วเงินทุนที่จัดสรรไว้จะเป็นเงินที่ใช้ในการจัดซื้อวัตถุดิบเท่านั้น และในการประชุมครั้งเดียวกันนี้ กลุ่มฯ จะสรุปผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมาให้สมาชิกทราบ และจ่ายเงินปันผลให้กับสมาชิกที่ทอดผ้าด้วย

นอกจากนี้ กลุ่มฯ สามารถจัดสรรเงินทุนเพื่อใช้ในการกิจกรรมทอดผ้าได้มากกว่านี้อีก โดยลดเงินส่วนที่ให้ผู้ยืมลง ในกรณีกลุ่มฯ จะทำการผลิตในปริมาณที่สูงกว่าเดิม

6.2 แหล่งเงินทุน

เมื่อเริ่มก่อตั้งกลุ่มฯ ในปี พ.ศ.2532 กลุ่มฯ ไม่มีการรวมหุ้นจากสมาชิก แต่กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนวัตถุดิบจากสำนักงานพัฒนาชุมชน ปีละ 1 ครั้ง ครั้งละ 4,000 บาท ติดต่อกัน 3 ปี (พ.ศ.2532 – 2534) ซึ่งกลุ่มฯ ได้นำวัตถุดิบดังกล่าวมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์จำหน่าย แล้วเก็บรวบรวมเงินไว้ จนกระทั่ง ปี พ.ศ.2535 กลุ่มฯ มีเงินทุนที่เก็บรวบรวมไว้มากขึ้น จนมีเงินเหลือจากการซื้อวัตถุดิบ กลุ่มฯ จึงนำมาให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุน ด้วยอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 20 ต่อปี และเก็บสะสมดอกเบี้ยรวมกับเงินต้นเพิ่มขึ้นทุกปี จากนั้นกลุ่มฯ ได้ให้เงินกู้แก่สมาชิกต่อเนื่องมาทุกปี จนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 6.1 แหล่งเงินทุนของกลุ่มฯ

แหล่งเงินทุน	ปีที่ ได้มา (พ.ศ.)	มูลค่า (บาท)	วัตถุประสงค์ การนำไปใช้	หมายเหตุ
1.จากการให้เปล่า				
- สำนักงานพัฒนาชุมชน	2532 2533 2534	4,000 4,000 4,000	ใช้ในการผลิต ใช้ในการผลิต ใช้ในการผลิต	เป็นวัตถุดิบ (ผ้ายโหล) เป็นวัตถุดิบ (ผ้ายโหล) เป็นวัตถุดิบ (ผ้ายโหล)

ที่มา : จากการสำรวจ

6.3 ผลการดำเนินงานและสถานภาพทางการเงิน

6.3.1 ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานของกลุ่มฯ ในปี พ.ศ. 2543 กลุ่มฯ ผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าจำหน่าย รวมมูลค่า 4,760 บาท หักค่าวัตถุดิบแล้วจ่ายเป็นเงินปันผลให้สมาชิก 2,250 บาท โดยสมาชิกที่ทอผ้าได้รับเงินปันผลเท่ากันทุกคน กลุ่มฯ มีเงินสำรองจ่ายคงเหลือรวมค่าวัตถุดิบหักคืน 9,388 บาท ส่วนกิจกรรมให้กู้ยืมเงิน กลุ่มฯ ได้เงินต้นและดอกเบี้ยรวม 47,740 บาท และมีเงินกู้ยืมค้างยกไปปี พ.ศ. 2544 จำนวน 23,117 บาท จ่ายค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร 2,200 บาท จ่ายค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ 235 บาท กลุ่มฯ มีเงินคงเหลือทั้งสิ้น 82,210 บาท

ในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มฯ ไม่มีการผลิตผลิตภัณฑ์ แต่ยังคงมีกิจกรรมให้กู้ยืมเงินซึ่งกลุ่มฯ ให้เงินกู้สมาชิก 48,500 บาท คงเหลือ 33,710 บาท และเงินกู้ยืมค้างยกมา 23,117 บาท กลุ่มฯ ได้เงินต้นและดอกเบี้ยรวม 92,050 บาท จ่ายค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ 2,500 บาท กลุ่มฯ มีเงินคงเหลือทั้งสิ้น 89,550 บาท

ในปี พ.ศ. 2545 การดำเนินงานของกลุ่มฯ ยังไม่สิ้นสุด จึงยังไม่สามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ แต่ในปีนี้ กลุ่มฯ ให้เงินกู้ยืมแก่สมาชิกเป็นจำนวนเงิน 79,456 บาท และหักเงินสำรองจ่ายค่าวัตถุดิบและค่าใช้จ่ายทั่วไปไป 10,094 บาท

ประมาณการงบกำไรขาดทุนของกลุ่มฯ ในปี พ.ศ. 2543 เป็นงบกำไรขาดทุนในส่วนของการผลิตของกลุ่มเท่านั้น ส่วนในปี พ.ศ. 2544 ไม่มีการผลิตแต่อย่างใด

กลุ่มทอดผ้าบ้านวังขอนแดง
ประมาณการงบกำไรขาดทุน
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543

รายได้	(หน่วย : บาท)
ขาย	4,760
หัก ต้นทุนสินค้าขาย	6,049
กำไรขั้นต้น (ที่ยังไม่คิดค่าเสื่อม)	-1,289
ค่าใช้จ่ายในการขาย	65
ค่าใช้จ่ายในการบริหารทั่วไป	2,435
รวมค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	2,500
กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี	-3,789
บวก ดอกเบี้ยรับ	7,967
หัก ดอกเบี้ยจ่าย	0
กำไรก่อนหักภาษี	4,178
หัก ภาษี	0
กำไรสุทธิหลังหักภาษี	4,178

6.3.2 สถานภาพทางการเงิน

แม้ว่ากิจกรรมทอดผ้าจะมีค่าตอบแทนให้สมาชิกเพียงเล็กน้อย แต่กลุ่มฯ มีเงินทุนเพิ่มมากขึ้นทุกปีจากกิจกรรมให้กู้ยืมเงินของกลุ่มฯ ทำให้กลุ่มฯ มีสถานภาพทางการเงินที่เข้มแข็ง และคาดว่าจะมีเงินทุนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจะเห็นได้จากผลการดำเนินงานของกลุ่มฯ ในแต่ละปี

จากประมาณการงบดุลของกลุ่มฯ ใน ปี พ.ศ. 2543 กลุ่มฯ มีสินทรัพย์หมุนเวียนทั้งสิ้น มูลค่า 82,210 บาท สินทรัพย์ถาวร มูลค่า 31,440 บาท และกลุ่มฯ มีส่วนของเจ้าของรวมทั้งสิ้น มูลค่า 113,650 บาท

กลุ่มทอผ้าบ้านวังขนแดง
ประมาณการงบดุล

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543

หน่วย : บาท

สินทรัพย์

สินทรัพย์หมุนเวียน

เงินสด ในมือและฝากธนาคาร	82,210.00
ลูกหนี้การค้า	-
สินค้าสำเร็จรูปคงคลัง	-
วัตถุดิบคงคลัง	-
อื่นๆ	-
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	82,210.00

สินทรัพย์ถาวร

เครื่องจักร	38,690.00
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	7,250.00
รวมสินทรัพย์ถาวรสุทธิ	31,440.00

สินทรัพย์อื่นๆ

ค่าใช้จ่ายก่อนการดำเนินการ รอการตัดจ่าย	-
สิทธิการให้สินทรัพย์	-
รวมสินทรัพย์อื่นๆ	-

รวมสินทรัพย์ทั้งหมด

113,650.00

หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น

หนี้สินหมุนเวียน

เจ้าหนี้การค้า	-
หนี้สินที่ถึงกำหนดชำระในปี	-
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย	-
รวมหนี้สินหมุนเวียน	-

หนี้สินระยะยาว	
เงินกู้ยืมระยะยาว	-
รวมหนี้สินระยะยาว	-
ส่วนของผู้เจ้าของ	
ทุน	50,690.00
อื่นๆ	61,032.00
กำไรสะสมต้นงวด	-
บวก กำไรสุทธิ	1,928.00
กำไรสะสมปลายงวด	1,928.00
รวมส่วนของเจ้าของ	113,415.00
รวมหนี้สินและส่วนของผู้เจ้าของ	113,650.00

6.4 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการการเงิน

6.4.1 ปัญหาด้านการการเงิน

จากสถานการณ์ทางการเงินของกลุ่มฯ ในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่ากลุ่มฯ ไม่ประสบปัญหาทางการเงินแต่อย่างใด เพราะกลุ่มฯ มีเงินทุนเหลือมากพอในการดำเนินงานในแต่ละปี ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นทุกปีอีกด้วย

6.4.2 ความต้องการทางการเงินของกลุ่มฯ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในปัจจุบันกลุ่มฯ ไม่มีปัญหาด้านการเงินหากกลุ่มฯ ยังคงทำการผลิตในปริมาณใกล้เคียงกับ ปริมาณการผลิตในปัจจุบัน กลุ่มฯ ยังคงไม่ต้องการความช่วยเหลือด้านการการเงิน แต่หากในอนาคตกลุ่มฯ ทำการผลิตมากขึ้น จนถึงจุดหนึ่งเงินทุนของกลุ่มฯ อาจไม่เพียงพอ เมื่อถึงเวลานั้นกลุ่มฯ อาจมีความต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐในด้านเงินทุน

6.5 ศักยภาพทางการเงิน

จากผลการดำเนินงานของกลุ่มฯ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางการเงินของกลุ่มฯ ซึ่งกลุ่มฯ มีเงินทุนเพียงพอต่อการดำเนินงาน และเพิ่มขึ้นทุกปีจากการที่กลุ่มฯ ให้เงินกู้ยืมแก่สมาชิก ดังนั้นหากกลุ่มฯ ต้องการจะเพิ่มปริมาณการผลิต สามารถทำได้ทันทีเพราะกลุ่มฯ มีเงินทุนสำรองอยู่แล้ว

บทที่ 7

SWOT Analysis ของกลุ่มฯ

จากการศึกษาข้อมูลหมู่บ้านวังขอนแดง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และการเงิน สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ของกลุ่มฯ ได้ดังนี้

7.1 จุดแข็ง

7.1.1 การจัดการองค์กร

- สมาชิกภายในกลุ่มฯ มีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น เพราะมีพื้นฐานเป็นผู้อพยพมาจาก จ.นครราชสีมา ที่มีวัฒนธรรมและความเชื่อแตกต่างจากคนในท้องถิ่น จึงอยู่รวมกลุ่มกัน

- คณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ มีความเสียสละ พร้อมจะทุ่มเทเวลาให้กับกลุ่มฯ อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารจัดการเรื่องการเงินของกลุ่มฯ

- กลุ่มฯ มีการแบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานของกรรมการอย่างชัดเจน

7.1.2 การผลิต

- สมาชิกมีความสามารถในการผลิตผ้าขาวม้า และผ้าถุงรูปแบบมาจากภาคอีสานซึ่งเป็นพื้นเพเดิมของสมาชิก

- กลุ่มฯ ใช้วัตถุดิบในการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงไม่เกิดของเสียขึ้นระหว่างการผลิตเลย

- เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตของกลุ่มฯ สามารถหาได้ภายในท้องถิ่น และสะดวกต่อการเคลื่อนย้าย ทำให้สามารถย้ายสถานที่ผลิตได้ง่าย

- บัณฑิตจบใหม่ของกลุ่มฯ สามารถจัดหาได้ทั่วไป และกลุ่มฯ เป็นผู้จัดหาให้โดยสมาชิกทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตเท่านั้น

- มีการวางแผนการผลิตด้านปริมาณการผลิตและการจัดซื้อวัตถุดิบในแต่ละปี

7.1.3 การตลาด

- ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านช่วยกันอุดหนุนเป็นอย่างดี ในทุกๆ ปีที่กลุ่มฯ ทำการผลิต

- กลุ่มฯ มีร้านค้าที่รับเป็นผู้จำหน่ายสินค้าซึ่งดูแลโดยคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ

7.1.4 การเงิน

- กลุ่มฯ มีเงินทุนเพียงพอต่อการขยายการผลิต และมีเงินทุนเพิ่มขึ้นทุกปีจากดอกเบี้ยเงินกู้ยืม

จากสมาชิก

- กลุ่มฯ มีการจัดบันทึกการดำเนินงานของกลุ่มฯ และทำบัญชีมาตลอด ทำให้สามารถติดตามและตรวจสอบผลการดำเนินงานได้

7.2 จุดอ่อน

7.2.1 การจัดการองค์กร

การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ ไม่ค่อยคำนึงถึงคุณสมบัติของกรรมการ แต่เลือกตามความพึงพอใจของสมาชิกมากกว่า

7.2.2 การผลิต

ราคา) สูง

- กลุ่มฯ ทำการผลิตในปริมาณน้อยมาก ทำให้ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นมีต้นทุนสูง (ค่าเสื่อมราคา) สูง
 - การผลิตของกลุ่มฯ ทำไม่เต็มที่ สมาชิกแต่ละคนทำการผลิตเพียงเล็กน้อยเท่านั้น
 - ที่พอตัวของกลุ่มฯ สร้างขึ้นตามแบบที่ไม่ถูกหลักเศรษฐศาสตร์ ทำให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ใช้ และผลิตภัณฑ์ที่ได้อาจไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร
 - การเลือกใช้วัสดุในการผลิตค่อนข้างสุดจาด

7.2.3 การตลาด

ดึงดูดใจลูกค้า

- กลุ่มฯ ไม่มีการสั่งซื้อลูกค้า จึงต้องทำการผลิตเก็บไว้เพื่อรอจำหน่ายเท่านั้น โดยไม่รู้ว่าจะสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้เมื่อใด

- กลุ่มฯ ไม่รู้วิธีหาตลาด ทำให้ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ มีเพียงลูกค้าที่เป็นผู้บริโภคโดยตรง ซึ่งจะซื้อในปริมาณน้อยแค่พอใช้งาน กลุ่มฯ จึงไม่สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตได้ เพราะไม่มีลูกค้ารองรับ

7.2.4 การเงิน

ผลกำไรของกลุ่มฯ มาจากดอกเบี้ยเงินกู้ยืมจากการให้สมาชิกกู้ยืมเงินจากกลุ่มฯ ไม่ได้มาจากกิจกรรมพอค่าใช้จ่าย

7.3 โอกาส

- ภายในหมู่บ้านมีผู้ประกอบการสำเร็จจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งอาจนำมาเป็นแรงจูงใจในการผลักดันให้กลุ่มฯ ทำการผลิตอย่างจริงจัง และหลากหลายรูปแบบมากขึ้น
- ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ และนโยบายที่จะส่งเสริมให้กิจกรรม และต้องการฟื้นฟูการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในหมู่บ้าน

- บ้านวังขนแดงเป็นหมู่บ้าน อพป. (อาสา พัฒนา และป้องกันตนเอง) ทำให้มีหน่วยงานของรัฐมากมายให้การดูแลและช่วยเหลือ ทำให้กลุ่มฯ สามารถหาแหล่งเงินทุนได้ยากในกรณีที่เงินทุนของกลุ่มฯ ไม่เพียงพอ เมื่อมีการขยายการผลิตในระดับหนึ่งแล้ว

7.4 ข้อจำกัด

- กลุ่มฯ มีคู่แข่ง ที่ผลิตผลิตภัณฑ์เหมือนกันของกลุ่มฯ อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งหากผลิตมากขึ้น อาจเกิดการแย่งลูกค้ากัน
- สถานที่ตั้งของกลุ่มฯ อยู่ในทำเลห่างไกล การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารไม่สะดวก
- กลุ่มฯ มีช่วงเวลาในการผลิตจำกัดเพียงระยะเวลาสั้นๆ หลังการเก็บเกี่ยวเท่านั้น

8.1 สรุปผลการศึกษา

8.1.1 การจัดการองค์กร

กลุ่มทอผ้าบ้านวังขอนแดง ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2532 โดยรับช่วงต่อมาจากกลุ่มทอผ้าเดิมของหมู่บ้าน โดยมีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารใหม่ทั้งชุด กลุ่มฯ บริหารงานโดยคณะกรรมการของกลุ่มฯ แบ่งเป็น 4 ตำแหน่ง คือ ประธาน รองประธาน เหรัญญิก และเลขานุการ โดยแต่ละตำแหน่งมีหน้าที่รับผิดชอบแตกต่างกันไป กล่าวคือ ประธานทำหน้าที่จัดซื้อวัตถุดิบ กระจายงานให้กับสมาชิก และควบคุมดูแลการทำงานของคณะกรรมการ รองประธาน ทำหน้าที่เก็บรวบรวมเงินจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเงินจากการกู้ยืมของสมาชิก ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย เหรัญญิก ทำหน้าที่จ่ายเงิน ทำบัญชีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ บัญชีค่าใช้จ่าย และบัญชีเงินกู้ยืมของกลุ่มฯ เลขานุการ ทำหน้าที่จัดบันทึกการประชุม และเป็นผู้ช่วยเหรัญญิกในการทำบัญชี นอกจากนี้ประธานและเหรัญญิกยังรับหน้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มฯ อีกด้วย การบริหารงานของคณะกรรมการเป็นไปอย่างราบรื่นเพราะสมาชิกให้ความเชื่อถือและไว้วางใจ รวมทั้งคณะกรรมการมีความตั้งใจจริงในการทำงานแม้ว่าจะต้องรับภาระหนักก็ตาม

กลุ่มฯ เคยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ เพียงรายเดียว คือ สำนักงานพัฒนาชุมชน เมื่อ ปี พ.ศ. 2532 - 2534 โดยให้การอบรมเทคนิคการผลิต สนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ และวัตถุดิบในการผลิต แต่ในปัจจุบันกลุ่มฯ ต้องพึ่งพาตนเองเท่านั้นเพราะกลุ่มฯ แทบจะไม่สามารถช่วยเหลืออีกเลย

กลุ่มฯ มีการดำเนินงาน 2 กิจกรรมควบคู่กันไป คือ กิจกรรมทอผ้า และกิจกรรมให้สมาชิกกู้ยืมเงิน โดยการบริหารงานของคณะกรรมการชุดเดียวกัน ซึ่งกิจกรรมให้กู้ยืมเงินนั้น กลุ่มฯ ได้ริเริ่มให้สมาชิกครั้งแรกเมื่อ ปี พ.ศ. 2535 เพราะกลุ่มฯ เริ่มมีเงินทุนเหลือจากกิจกรรมทอผ้า และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาทุกปีจนปัจจุบัน

8.1.2 การผลิต

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้า และผ้าถุง รวมทั้งสิ้น 7 ชนิด (ผ้าขาวม้า 3 ชนิด และผ้าถุง 4 ชนิด) โดยกลุ่มฯ ทำการผลิตเพียงช่วงหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร รวบรวมเกรดม – เมษายน ซึ่งกลุ่มฯ จะทำการผลิตให้จำหน่ายตลอดทั้งปี แต่กลุ่มฯ ทำการผลิตในปริมาณน้อยมาก

สมาชิกกลุ่มฯ นอกจากจะมีความชำนาญในการผลิตผลิตภัณฑ์ ผ้าขาวม้า และผ้าถุงแล้ว ยังมีสมาชิกบางคนมีความชำนาญในการผลิตผ้าซิด และปลอกหมอนเลี้ยงไหม แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มฯ ก็ไม่ทำการผลิตผ้าซิด และผ้าไหม เพราะมีปัญหาด้านการตลาด

ผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ นิยมทำการผลิต ได้แก่ ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1 และชนิดที่ 2 ทั้งนี้เพราะกลุ่มฯ จะไม่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ชนิดในแต่ระดับ แต่จะเลือกผลิตเพียงปีละ 3 – 4 ชนิดเท่านั้น ตามความนิยมของตลาดในขณะนั้น

การบริหารการผลิตของกลุ่มฯ เป็นหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารที่กลุ่มฯ ตั้งขึ้น ทำหน้าที่ร่วมกันในการวางแผนการผลิต เริ่มตั้งแต่กำหนดปริมาณการผลิต ชนิดของผลิตภัณฑ์ที่จะทำการผลิต และจัดทำรายการผลิตให้สมาชิกนำไปผลิต ควบคุมคุณภาพในกระบวนการผลิต และตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ก่อนการจำหน่าย กลุ่มฯ ผลิตผลิตภัณฑ์แทบทุกปี ยกเว้นบางปีที่มีการทำการเกษตรมากกว่าปกติ กลุ่มฯ จะระงับการผลิตผ้าทอในปีนั้นเพื่อให้สมาชิกสามารถทำการเกษตรได้อย่างเต็มที่ แต่ยังคงจัดให้มีกิจกรรมกู้ยืมเงินอยู่ ในอนาคตหากกลุ่มฯ สามารถหาลูกค้าเพิ่มได้มากขึ้น กลุ่มฯ จะทำการผลิตเพิ่มมากขึ้นอีก ทั้งนี้เพราะปัจจุบันกลุ่มฯ ไม่ได้ทำการผลิตอย่างเต็มที่อยู่แล้ว

การจัดหาปัจจัยการผลิต วัตถุดิบหลักในการผลิตของกลุ่มฯ คือ ฝ้ายใยเร ซึ่งกลุ่มฯ จะเป็นผู้รับผิดชอบจัดหาให้ทั้งหมด สมาชิกเพียงนำไปผลิตเท่านั้น ส่วนของเครื่องมือ และอุปกรณ์ก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ กลุ่มฯ จะแจกจ่ายวัตถุดิบให้แก่สมาชิกนำไปผลิตยังสถานที่ที่มีเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตของกลุ่มฯ ตั้งอยู่ โดยจะแบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้สมาชิกสามารถใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ได้อย่างทั่วถึง

ในส่วนของกรรมวิธีการผลิต กลุ่มฯ ใช้กรรมวิธีการผลิตดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดจากรพบุรุษ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนกรรมวิธีเลย แต่จะมีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิตเพื่อลดความยุ่งยากในการผลิตลง ส่วนสถานที่ผลิตของกลุ่มฯ จะกระจายตัวไปตามบ้านของสมาชิกในแต่ละกลุ่มย่อย โดยกลุ่มฯ จะมอบเครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิตบางส่วนให้ทำการผลิต ในกระบวนการผลิตของกลุ่มฯ ไม่มีของเสียเกิดขึ้นเลย ทั้งนี้เพราะกลุ่มฯ ใช้วัตถุดิบหลัก คือ ฝ้ายใยเรที่ผ่านการย้อมสีมาแล้ว จึงไม่มีของเสียจากกระบวนการย้อมสี ซึ่งปกติจะเป็นกระบวนการทำให้เกิดของเสียขึ้นได้ในการผลิตของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือทั่วไป

ในระหว่างการผลิต คณะกรรมการจะเป็นผู้ควบคุมดูแลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ นอกจากนี้ในแต่ละกลุ่มย่อยสมาชิกจะช่วยกันควบคุมดูแลผลิตภัณฑ์ที่ตนผลิตด้วย หากพบว่า มีผลิตภัณฑ์ที่มีความผิดพลาดในระหว่างการผลิตจะทำการแก้ไขทันที เมื่อผลิตเสร็จแล้วจะตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์อีกครั้งด้วยสายตา โดยพิจารณา ลวดลาย ความละเอียด ความสม่ำเสมอของเส้นด้าย ที่ปรากฏบนตัวผลิตภัณฑ์

กลุ่มฯ มีปัญหาเครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิตไม่เพียงพอ เพราะเครื่องมือ และอุปกรณ์ที่มีอยู่เดิมยังไม่เพียงพอ และเริ่มทรุดโทรม เสียหายไปตามกาลเวลา กลุ่มฯ จึงต้องการการสนับสนุนเครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิต จากหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะที่จะให้ผ้า นอกจากนี้กลุ่มฯ ยังต้องการการอบรมด้านลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของทางภาคเหนือ เพื่อนำไปพัฒนาลายผ้าของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ รวมทั้งการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ๆ ด้วย

8.1.3 การตลาด

การบริหารการตลาดของกลุ่มฯ เป็นหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการกลุ่มฯ โดยนางไคร วังศ์ มาตร ประธานกลุ่มฯ และนางสอน ประทุมชัย เจริญเบิก จะเป็นผู้อำนวยการผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ให้แก่ลูกค้า เนื่องจากปริมาณการผลิตเพื่อรอจำหน่ายของกลุ่มฯ ในแต่ละปี มีปริมาณน้อย และลูกค้าของกลุ่มฯ ส่วนใหญ่ เป็นผู้บริโภคในชุมชน

การวางแผนการตลาด กลุ่มฯ จะทำการผลิตผลิตภัณฑ์ตามความนิยมของตลาด โดยพิจารณาจากแนวโน้มในปีที่ผ่านมา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ จะนำผลิตภัณฑ์ไปวางขายที่ร้านค้าภายในหมู่บ้าน จำนวน 2 ร้าน ซึ่งมีคณะกรรมการของกลุ่มฯ ดูแลอยู่ กลุ่มฯ วางแผนการตลาดในอนาคตไว้ว่า หากกลุ่มฯ สามารถหาลูกค้าได้เพิ่มขึ้น กลุ่มฯ จะเพิ่มปริมาณการผลิตขึ้นจากเดิม และจะผลิตผลิตภัณฑ์ผลพลอยที่เป็นเอกลักษณ์ทางภาคเหนือ เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากผลพลอยที่มีอยู่เดิม รวมทั้งผลิตผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ด้วย

กลุ่มฯ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้กับลูกค้าทั่วไป ทั้งลูกค้าในหมู่บ้านและลูกค้าภายนอกหมู่บ้าน โดยกลุ่มฯ จะฝากขายผลิตภัณฑ์ไว้ที่ร้านค้าทั้ง 2 ร้านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นลูกค้าส่วนใหญ่จึงเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านเอง และลูกค้าบางส่วนจะมาจากชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงและผู้ที่เดินทางเข้ามา ซึ่งเป็นผู้บริโภคโดยตรง

กลุ่มฯ ได้ทำการปรับราคาขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2539 และเป็นราคาที่กลุ่มฯ ใช้มาจนถึงปัจจุบัน โดยไม่มีกำไรขาดทุนติดกันติดกันอีกเลย แม้ว่าต้นทุนวัตถุดิบจะสูงขึ้นกว่าเดิมมาก โดยกลุ่มฯ ให้เหตุผลว่าลูกค้าจะไม่ซื้อผลิตภัณฑ์กันอีกกลุ่มฯ หากมีราคาขายที่สูงกว่านี้ ดังนั้นกลุ่มฯ จึงต้องแบกรับภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้นมาไว้เอง

การส่งเสริมการขายของกลุ่มฯ จะเป็นการลดราคาขายผลิตภัณฑ์ เฉพาะบางผลิตภัณฑ์ที่สามารถลดราคาได้ เช่น ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2 และผ้าขาวม้าชนิดที่ 3 นอกจากนี้กลุ่มฯ ได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่าน เว็บไซต์ Thailandbon.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล โดยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกลุ่มฯ และผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ

กลุ่มฯ ประสบปัญหาด้านการตลาด ซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้าเงินบาทของกลุ่มฯ เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านราคาของกลุ่มฯ ไม่สามารถขึ้นราคาขายผลิตภัณฑ์ได้ แม้ว่าจะมีต้นทุนจากวัตถุดิบเพิ่มขึ้น และปัญหาที่กลุ่มฯ ไม่สามารถหาตลาดรองรับสินค้าที่ผลิตขึ้นได้ ทำให้กลุ่มฯ ต้องการให้หน่วยงานของรัฐ เข้ามาช่วยเหลือในการติดต่อหาตลาดจำหน่ายสินค้าให้แก่กลุ่มฯ

8.1.4 การเงิน

การบริหารการเงินของกลุ่มฯ เป็นหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการบริหาร ในการพิจารณาจัดสรรเงินทุนของกลุ่มฯ ทั้งส่วนของการจัดซื้อวัตถุดิบ เงินที่ให้สมาชิกกู้ยืม และเงินทุนสำรองเพื่อใช้ในการดำเนินงาน โดยคณะกรรมการแต่ละคนจะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดของตน

กลุ่มฯ จัดให้มีการประชุมเพื่อจัดสรรเงินทุนเพื่อใช้ในกิจกรรมของกลุ่มฯ ในการประชุมตามัญประจำปี โดยจะมีการจัดสรรเงินทุนให้กิจกรรมทอดผ้าเป็นลำดับแรก และแบ่งเงินทุนส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินสำรองจ่ายในการบริหารงาน แล้วจึงนำเงินทุนที่เหลือให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุนในกิจการส่วนตัว การจัดสรรเงินทุน

เพื่อใช้ในกิจกรรมทอดผ้าฉันนั้น จะพิจารณาจากปริมาณวัตถุดิบที่จะใช้ในการผลิตในปีนั้น นอกจากนั้น กลุ่มฯ สามารถเพิ่มเงินทุนในกิจกรรมทอดผ้าให้มากขึ้นได้ โดยลดเงินที่ให้สมาชิกกู้ยืมลง และในการประชุมครั้งเดียวกันนี้ คณะกรรมการจะสรุปผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมาให้สมาชิกทราบ และจ่ายเงินปันผลให้กับสมาชิกที่ทอดผ้า

แหล่งเงินทุนของกลุ่มฯ เมื่อเริ่มก่อตั้งกลุ่มฯ ในปี พ.ศ. 2532 กลุ่มฯ ไม่มีการรวมหุ้นจากสมาชิก แต่กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนวัตถุดิบจากสำนักงานพัฒนาชุมชน ปีละ 1 ครั้ง ครั้งละ 4,000 บาท ติดต่อกัน 3 ปี (พ.ศ. 2532 – 2534) ซึ่งกลุ่มฯ ได้นำวัตถุดิบดังกล่าวมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์จำหน่าย แล้วเก็บรวบรวมเงินไว้จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2535 กลุ่มฯ มีเงินทุนที่เก็บรวบรวมไว้มากขึ้น จนมีเงินเหลือจากการซื้อวัตถุดิบ กลุ่มฯ จึงนำมาให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุน ด้วยอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13 บาท/ปี และเก็บสะสมดอกเบี้ยรวมกับเงินต้นเพิ่มขึ้นทุกปี จากนั้นกลุ่มฯ ได้ให้เงินกู้แก่สมาชิกต่อเนื่องมาทุกปี จนปัจจุบันกลุ่มฯ ได้มีมติให้ลดอัตราดอกเบี้ยลงเหลือเพียงร้อยละ 10 บาท/ปี

ผลการดำเนินงานของกลุ่มฯ ในปี พ.ศ. 2543 กลุ่มฯ ผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าจำหน่าย รวมมูลค่า 4,760 บาท หักค่าวัตถุดิบแล้วจ่ายเป็นเงินปันผลให้สมาชิก 2,250 บาท โดยสมาชิกที่ทอดผ้าได้รับเงินปันผลเท่ากันทุกคน กลุ่มฯ มีเงินสำรองจ่ายคงเหลือรวมค่าวัตถุดิบหักคืน 9,388 บาท ส่วนกิจกรรมให้กู้ยืมเงิน กลุ่มฯ ได้เงินต้นและดอกเบี้ยรวม 47,740 บาท และมีเงินกู้ยืมค้างยกไปปี พ.ศ. 2544 จำนวน 23,117 บาท จ่ายค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร 2,200 บาท จ่ายค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ 440 บาท กลุ่มฯ มีเงินคงเหลือทั้งสิ้น 82,210 บาท ในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มฯ ไม่มีการผลิตผลิตภัณฑ์ แต่ยังคงมีกิจกรรมให้กู้ยืมเงิน ซึ่งกลุ่มฯ ให้เงินกู้สมาชิก 48,500 บาท คงเหลือ 33,710 บาท และเงินกู้ยืมค้างยกมา 23,117 บาท กลุ่มฯ ได้เงินต้นและดอกเบี้ยรวม 92,050 บาท จ่ายค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ 2,500 บาท กลุ่มฯ มีเงินคงเหลือทั้งสิ้น 89,550 บาท ในปี พ.ศ. 2545 การดำเนินงานของกลุ่มฯ ยังไม่สิ้นสุด จึงยังไม่สามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ แต่ในปีนั้นกลุ่มฯ ให้เงินกู้ยืมแก่สมาชิกเป็นจำนวนเงิน 79,456 บาท และหักเงินสำรองจ่ายค่าวัตถุดิบและค่าใช้จ่ายทั่วไปไว้ 10,094 บาท

จากผลการดำเนินงานของกลุ่มฯ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มฯ มีเงินทุนในการดำเนินงานอย่างพอเพียง ไม่ประสบปัญหาด้านเงินทุน ทั้งนี้เพราะกลุ่มฯ ทำการผลิตในปริมาณน้อย ทำให้ใช้เงินลงทุนเพียงเล็กน้อย นอกจากนั้นกลุ่มฯ ยังได้รับเงินจากดอกเบี้ยเงินกู้เพิ่มขึ้นทุกปีด้วย

8.2 ศักยภาพการพัฒนา

สมาชิกกลุ่มฯ มีฝีมือในการผลิตผ้าทอมือ แต่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับตลาดขาย และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้เพราะสมาชิกเป็นผู้อพยพจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความนิยมของคนในภาคเหนือ ดังนั้นกลุ่มฯ จึงจำเป็นต้องพัฒนาเทคนิคการทอ ศึกษาตลาดขายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ให้สอดคล้องกับกลุ่มฯ ลูกค้านำมาขาย และกลุ่มฯ ยังมีผู้ชำนาญในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและผ้าซิด ซึ่งอาจเป็นผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ จะทำการผลิตได้ในอนาคต นอกจากนั้นกลุ่มฯ ยังมีเงินทุนเพียงพอต่อการเพิ่มปริมาณการผลิตได้หากมีลูกค้าเพิ่มมากขึ้น

8.3 ข้อเสนอแนะการปรับปรุง

8.3.1 การจัดการองค์กร

การคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่มฯ ควรนำคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งมาพิจารณาในการคัดเลือกด้วย

8.3.2 การผลิต

- ควรปรับปรุงเครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิตของกลุ่มฯ ให้ถูกหลักสรีรศาสตร์
- กลุ่มฯ ควรจะได้รับการอบรมเทคนิคในการทอผ้า ควรรู้เกี่ยวกับตลาดขาย และรูปแบบ และเทคนิคการย้อมสี โดยหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้กลุ่มฯ สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น

- กลุ่มฯ ควรจัดให้มีการศึกษาดูงาน กลุ่มฯ อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ

8.3.3 การตลาด

- กลุ่มฯ ควรมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ให้มีรูปแบบที่ดึงดูดใจลูกค้าและเหมาะกับการทำตลาดมากขึ้น

- กลุ่มฯ ควรมีการหาตลาดรองรับสินค้าเพิ่มขึ้น เพื่อที่จะสามารถเพิ่มปริมาณการผลิตได้
- กลุ่มฯ ควรมีการประชาสัมพันธ์ ให้ลูกค้ารู้จักมากขึ้น
- หน่วยงานของรัฐควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือในด้าน การประชาสัมพันธ์และการหาตลาดให้แก่อีกกลุ่มฯ

8.3.4 การเงิน

- การทำบัญชีของกลุ่มฯ ควรปรับปรุงให้มีการแยกส่วนกันอย่างชัดเจน ไม่ควรทำการจดบันทึกปะปนกัน

- หน่วยงานของรัฐควรเข้ามาช่วยเหลือให้การอบรมความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีแก่อีกกลุ่มฯ

เอกสารอ้างอิง

- กมลลา กองสุข. **ผ้าจาก กลุ่มลาวคั่งบ้านกุดจอก ชัยนาท – บ้านทับผึ้งน้อย สุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536.
- กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย. **รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ผ้าฝ้ายทอมือเพื่อ**
- การตลาด**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กระทรวงอุตสาหกรรม, 2535.
- คณะกรรมการการวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทยให้ได้เปรียบในเชิงแข่งขัน กรณีผ้าทอพื้นเมืองและอาหารแปรรูปพื้นบ้าน. สภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ณ ห้องประชุมคณะกรรมการการ หมายเลข 213-216 ชั้น 2 อาคารรัฐสภา 2, 19 พฤศจิกายน 2542.
- สุวรรณวรรณ สุวรรณรงค์. การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจการส่งออกผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532.
- ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ชีสแมน แนนหนาว. “นิทรรศการผ้าเอเซีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม”.
- ผ้าเอเซีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม (Textiles of Asia: A common Heritage)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536.
- ธนาคารเอเซีย จำกัด. **มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออกจำกัด, 2535.
- ปริมรัตน์ แยกเพ็ง. **รายงานการศึกษาร่องทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผ้าไทย**. สำนักงานพัฒนาอุตสาหกรรม ในครอบครัวและหัตถกรรม. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2542.
- แพทรีเซีย ชีสแมน แนนหนาว และวีกี พานิชพันธ์. “สายใยแห่งวัฒนธรรมไทยในศิลปะบนผืนผ้า”. **ผ้าเอเซีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม (Textiles of Asia: A common Heritage)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536.
- ไพศาล คงคาอุยวาย, อรุณศิริ ชิตวางกูร และเจเลียง หมัดอ้อ. รายงานโครงการวิจัย: การพัฒนาเทคนิคการย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติจากควาแก้วและคั่ง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มิถุนายน 2543.
- “ไม้แกะสลัก จากงานอนุรักษ์สู่ธุรกิจสากล”. **ไทยด้านนา**. 20-26 ก.ค., 2541: 13-14.
- ยุพินศรี สายทอง. **งานทอ**. กรุงเทพฯ : คณะศิลปกรรม วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา, 2528.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. **ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : ปาณยา, 2527.
- ต้นศันย์ คำบุญชู. การย้อมสีเส้นด้ายด้วยสีธรรมชาติจากแก่นขนุนและเปลือกมะพร้าวโดยใช้สารช่วยติด. รายงานปัญหาพิเศษ วิทยาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาเคมีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1. **ข้อมูลรายชื่อผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรม**. เชียงใหม่: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กระทรวงอุตสาหกรรม, 2542. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

สถาบันวิจัยหม่อนไหม. **เครื่องสาวไหมอุบลราชธานี 50**. จุฬาลงคร. กรมวิชาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2543.

สถาบันวิจัยหม่อนไหม. **ไหมไทยลูกผสมสกุลนคร**. จุฬาลงคร. กรมวิชาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2543.

สมเด็จพระเทพฯ. “เครื่องแม่แกะสลักในภาคเหนือ”. **สรรพช่าง: ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2539.

สายสุณีย์สิงห์ทัศน. “เส้นทางไหมไทย”. **อนุสาร อสท.** 36, 1 (สิงหาคม 2538), 20-21.

สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. “การแต่งกายสตรีกับเหตุการณ์ผ้าทอในสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์”. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในมหามงคลสมัยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระเจริญพระชนมายุ ครบ 5 รอบ เรือง ทัตถกรรมกับวิถีชีวิตไทย. สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 16-17 พฤศจิกายน 2535 ณ ห้องประชุมสตารินเทค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **ประชุม นวเศรษฐศาสตร์**. “ผ้าไหมในแนวสากล”. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการหม่อนไหม ประจำปี 2544. 26-28 มีนาคม 2544 ณ โรงแรมธาวาลีย์ เพชรบุรี.

อนันต์เสวก แห่งวังเจริญ. **คู่มือย้อมสีธรรมชาติ ฉบับชาวบ้าน สีเขียว สีนํ้าตาล และสีดำ เล่ม 1**.

เชียงใหม่: หน่วยพิมพ์เอกสารวิชาการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.

ภาคผนวก ก
รูปภาพ

รูปที่ ก.1 นางไคร วงศ์มาตร ประธานกลุ่มฯ

รูปที่ ก.2 ฝ้ายไทเร่/ด้ายน้ำหนึ่ง

รูปที่ ก.3 ฝ้ายไทเร่/ด้ายน้ำสอง

รูปที่ ก.4 กวัก หรือ อัก

รูปที่ ก.5 ท่อ PVC

รูปที่ ก.6 กีทอผ้าทากลุ่มฯ ใช้ในการผลิต

รูปที่ ก.7 ร้านค้าที่รับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของ
กลุ่มฯ (ร้านที่ 1)

รูปที่ ก.8 ร้านค้าที่รับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของ
กลุ่มฯ (ร้านที่ 2)

รูปที่ ก.9 ผ้าขาวม้า

รูปที่ ก.10 ผ้าขาวม้า

รูปที่ ก.11 ผ้าขาวม้า

รูปที่ ก.12 ผ้าขาวม้า

รูปที่ ก.13 ผ้าถุง (ลายตาราง)

ภาคผนวก ข การคำนวณต้นทุน

ข.1 ต้นทุนการผลิต

ข.1.1 ปัจจัยการผลิต

ข.1.1.1 วัตถุดิบหลัก

วัตถุดิบหลักในการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ มีเพียง ฝ้ายไทย เหนือ ซึ่งฝ้ายไทยที่กลุ่มฯ ใช้แบ่งเป็น ด้ายนำเข้า และด้ายในท้องถิ่น มีการใช้งานต่างกันขึ้นอยู่กับชนิดของผลิตภัณฑ์ แต่ฝ้ายเส้นยืนและฝ้ายเส้นพุ่งของแต่ละผลิตภัณฑ์จะต้องเป็นฝ้ายชนิดเดียวกัน โดยด้ายทั้งสองชนิดมีราคาเท่ากัน คือ กิโลกรัมละ 230 บาท (ลูกริม 4 กิโลกรัม 920 บาท) แต่ด้ายนำเข้าหนึ่งจะมีเส้นบางกว่าด้ายในท้องถิ่น ทำให้ด้ายในปริมาณเท่ากันด้ายนำเข้าจะมีความยาวมากกว่าด้ายในท้องถิ่น ปริมาณการใช้ฝ้ายไทยของผลิตภัณฑ์แยกเป็นปริมาณฝ้ายเส้นยืน และปริมาณฝ้ายเส้นพุ่ง แสดงดังตารางที่ ข.1 และ ข.2

ข.1.2 ต้นทุนค่าแรงงาน

แรงงานในการผลิตของกลุ่มฯ มาจากสมาชิกกลุ่มฯ ทั้งหมด โดยเป็นต้นทุนค่าแรงงานรวมของกระบวนการผลิต คือ การปั่นด้าย การขึ้นเครื่อง การเก็บชา การสีปเคหรือ และการทอผ้า ต้นทุนค่าแรงงานแยกเป็นรายผลิตภัณฑ์ แสดงดังตารางที่ ข.3

ข.1.3 ค่าเสื่อมราคา

การคำนวณค่าเสื่อมราคาของเครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิต สามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม ตามขนาดของพื้นที่ใช้ในการผลิต ได้แก่ พื้ม 16 หลบ พื้ม 17 หลบ พื้ม 22 หลบ และ พื้ม 30 หลบ รายละเอียดของค่าเสื่อมราคา ในปี พ.ศ.2543 และรายละเอียดของค่าเสื่อมราคา ในปี พ.ศ.2545 แสดงดังตารางที่ ข.4

ข.2 ต้นทุนการตลาด

ต้นทุนการตลาดของกลุ่มฯ เกิดจากค่าเสื่อมราคาของตู้แสดงผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ โดยคำนวณได้จากมูลค่า 650 บาท มีอายุการใช้งาน 10 ปี ต้นทุนการตลาดของกลุ่มฯ แสดงดังตารางที่ ข.5

ข.3 ต้นทุนการบริหารจัดการ

ข.3.1 ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร

กลุ่มฯ มีการจ่ายค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการ เมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานในแต่ละปี โดยในปี พ.ศ. 2543 มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ 2,200 บาท ส่วนในปี พ.ศ.2545 ยังไม่มีการสรุปผลการดำเนินงาน

ข.3.2 ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการทั่วไป

ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ จะเป็นค่าใช้จ่ายทั่วไปของกลุ่มฯ โดยในปี พ.ศ.2543 มีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น 235 บาท ส่วนในปี พ.ศ.2545 ยังไม่มีการสรุปผลการดำเนินงานเช่นเดียวกับคำตอบทางคณะกรรมการบริหาร

ต้นทุนการบริหารจัดการของกลุ่มฯ แต่คงตั้งตารางที่ ข.6

ตารางที่ ข.1 ต้นทุนวัตถุดิบ ฝ่ายเส้นยืน

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	หน่วย	ราคา/หน่วย (บาท)	ปริมาณวัตถุดิบ ที่ใช้ในการผลิต /หน่วยผลิต	ต้นทุน/ชิ้น (บาท)
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	230	0.14	32.2
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำสอง	กิโลกรัม	230	0.12	27.6
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 3	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำสอง	กิโลกรัม	230	0.15	34.5
ผ้าถุงชนิดที่ 1	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	230	0.16	36.8
ผ้าถุงชนิดที่ 2	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	230	0.2	46

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

ตารางที่ ข.2 ต้นทุนวัตถุดิบ ฝ่ายเส้นพุ่ง

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	หน่วย	ราคา/หน่วย (บาท)	ปริมาณวัตถุดิบ ที่ใช้ในการผลิต /หน่วยผลิต	ต้นทุน/ชิ้น (บาท)
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 1	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	230	0.16	36.8
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 2	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำสอง	กิโลกรัม	230	0.12	27.6
ผ้าขาวม้าชนิดที่ 3	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำสอง	กิโลกรัม	230	0.12	27.6
ผ้าถุงชนิดที่ 1	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	230	0.2	46
ผ้าถุงชนิดที่ 2	ฝ้ายโทเร/ด้ายน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	230	0.2	46

ที่มา : จากการสำรวจและการคำนวณ

ตารางที่ ๗.3 ค่าแรงงานในการผลิตรวม

ผลิตภัณฑ์	ค่าแรงงานในการผลิตรวม	
	ปี พ.ศ. 2543	ปี พ.ศ. 2545
ผู้ขวามัชนิดที่ 1	47.27	47.27
ผู้ขวามัชนิดที่ 2	37.82	37.82
ผู้ขวามัชนิดที่ 3	37.82	-
ผู้ถชนิดที่ 1	-	47.27
ผู้ถชนิดที่ 2	-	47.27

ที่มา : จากการศึกษาและภาคสนาม

ตารางที่ ข.4 ค่าเสื่อมราคา

เครื่องมือและอุปกรณ์	ค่าเสื่อมราคา ปี พ.ศ.2543			ค่าเสื่อมราคา ปี พ.ศ.2545			
	ผลิตภัณฑ์			ผลิตภัณฑ์			
	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 1	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 2	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 3	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 1	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 2	ผ้าถุง ชนิดที่ 1	ผ้าถุง ชนิดที่ 2
กีฬผ้า	10.5042	8.4034	8.4034	6.4433	5.1546	6.4433	6.4433
ฟิม สำหรับทอผ้า	14.9160	7.8058	8.3613	4.3340	4.6336	4.3340	20.3866
เผียน	1.8908	1.5126	1.5126	1.1598	0.9278	1.1598	1.1598
ก้วง	0.5042	0.4034	0.4034	0.3093	0.2474	0.3093	0.3093
หลอดพลาสติก PVC	0.8403	0.6723	0.6723	0.5155	0.4124	0.5155	0.5155
หลอดกระสวย	4.2017	3.3613	3.3613	2.5773	2.0619	2.5773	2.5773
เผียขอ	0.8403	0.6723	0.6723	0.5155	0.4124	0.5155	0.5155
ราวใส่หลอดพลาสติก PVC	0.4202	0.3361	0.3361	0.2577	0.2062	0.2577	0.2577
กระสวยทอผ้า	4.2017	3.3613	3.3613	2.5773	2.0619	2.5773	2.5773
ไม้ย่ำ	0.6303	0.5042	0.5042	0.3866	0.3093	0.3866	0.3866
เชือกไนลอน	9.4538	7.5630	7.5630	5.7990	4.6392	5.7990	5.7990
กรรไกร	1.2605	1.0084	1.0084	0.7732	0.6186	0.7732	0.7732
สายวัด	0.4202	0.3361	0.3361	0.2577	0.2062	0.2577	0.2577
รวม	50.0840	35.9402	36.4958	25.9061	21.8913	25.9061	41.9588

ที่มา : จากการสัมภาษณ์และการคำนวณ

ตารางที่ ข.5 ต้นทุนการตลาดของกลุ่มฯ

รายการ	ต้นทุนการตลาด ปี พ.ศ.2543			ต้นทุนการตลาด ปี พ.ศ.2545			
	ผลิตภัณฑ์			ผลิตภัณฑ์			
	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 1	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 2	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 3	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 1	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 2	ผ้าถุง ชนิดที่ 1	ผ้าถุง ชนิดที่ 2
ค่าเสื่อมราคาตู้แสดงผลิตภัณฑ์	1.3655	1.0924	1.0924	0.8376	0.6701	0.8376	0.8376

ที่มา : จากการสัมภาษณ์และการคำนวณ

ตารางที่ ข.6 ต้นทุนการบริหารจัดการของกลุ่มฯ

รายการ	ต้นทุนการบริหารจัดการ ปี พ.ศ.2543			ต้นทุนการบริหารจัดการ ปี พ.ศ.2545			
	ผลิตภัณฑ์			ผลิตภัณฑ์			
	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 1	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 2	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 3	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 1	ผ้าขาวม้า ชนิดที่ 2	ผ้าถุง ชนิดที่ 1	ผ้าถุง ชนิดที่ 2
ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร	46.2185	36.9748	36.9748	15.4639	12.3711	15.4639	15.4639
ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการทั่วไป	4.9370	3.9496	3.9496	3.4794	2.7835	3.4794	3.4794

ที่มา : จากการสัมภาษณ์และการคำนวณ

ภาคผนวก ค
ต้นทุนและผลตอบแทน

ตารางที่ ค.1 ต้นทุนและผลตอบแทนในปี พ.ศ. 2543

รายการ	ผู้ขอม้าชนิดที่ 1						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
(1) ต้นทุนการผลิต				185.27	50.08	235.35	100.00
ต้นทุนขั้นแปรร				185.27	0.00	185.27	78.72
1. ปัจจัยการผลิต				138.00	0.00	138.00	58.64
- วัตถุดิบหลัก				138.00	0.00	138.00	58.64
ฝ่ายโหว่ด้วยน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	0.6	230.00	138.00	0.00	138.00	58.64
2. แรงงาน				47.27	0.00	47.27	20.08
ค่าแรงงานในการผลิตรวม				47.27	0.00	47.27	20.08
3. อื่น ๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่				0.00	50.08	50.08	21.28
1. ค่าเสื่อมราคา				0.00	50.08	50.08	21.28
ที่ทอผ้า					10.5042	10.5042	4.46
พิมพ์ และขอบพิมพ์					14.9160	14.9160	6.34
แผ่น					1.8908	1.8908	0.80
กว้าง					0.5042	0.5042	0.21
หลอดพลาสติก PVC					0.8403	0.8403	0.36
หลอดกระสวย					4.2017	4.2017	1.79
เผื่อ					0.8403	0.8403	0.36
ราวไถ่หลอดพลาสติก PVC					0.4202	0.4202	0.18
กระสวยทอผ้า					4.2017	4.2017	1.79
ไม้ยี่					0.6303	0.6303	0.27
เชือกไนลอน					9.4538	9.4538	4.02
กรรไกร					1.2605	1.2605	0.54

รายการ		ฝ่ายงบฯชุดที่ 1					
		หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์		
					เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ขายวัด					0.4202	0.4202	0.18
2. อื่น ๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อผืน (บาท)				185.27	50.08	235.35	100.00
ราคาผลผลิต (บาท/ผืน)	ผืน	1	100.00			100.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/ผืน)						-85.27	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/ผืน)						-85.27	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ผืน)						-135.35	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย						-85.27	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย						-85.27	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย						-135.35	
(2) ต้นทุนการตลาด				0.00	1.37	1.37	
ค่าผู้เก็บของ				0.00	1.37	1.37	
ต้นทุนการตลาดทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				0.00	1.37	1.37	
(3) ต้นทุนการผลิตและการตลาดต่อหน่วย (บาท) (1)+(2)				185.27	51.45	236.72	
ส่วนต่างของราคาขาย						-136.72	
กับต้นทุนการผลิตและการตลาด							
(4) ต้นทุนการบริหารจัดการ				51.16	0.00	51.16	
ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร				46.22	0.00	46.22	
ค่าใช้จ่ายในการบริหาร				4.94	0.00	4.94	
ต้นทุนการบริหารจัดการทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				51.16	0.00	51.16	
ต้นทุนรวมทั้งหมดต่อหน่วย (บาท) (3)+(4)				236.42	51.45	287.87	

รายการ	ผู้ควบคุมบัญชี 2						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
(1) ต้นทุนการผลิต				148.22	35.94	184.16	100.00
ต้นทุนขั้นแปลร				148.22	0.00	148.22	80.48
1. ปัจจัยการผลิต				110.40	0.00	110.40	59.95
- วัตถุดิบหลัก				110.40	0.00	110.40	59.95
ฝ่ายโทรฯด้วยน้ำสอง	กิโลกรัม	0.48	230.00	110.40	0.00	110.40	59.95
2. แรงงาน				37.82	0.00	37.82	20.53
ค่าแรงงานในการผลิตรวม				37.82	0.00	37.82	20.53
3. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่				0.00	35.94	35.94	19.52
1. ค่าเสื่อมราคา				0.00	35.94	35.94	19.52
กัหอั่ว					8.4034	8.4034	4.56
พิมพ์ และขอพิมพ์					7.8058	7.8058	4.24
เยื่อ					1.5126	1.5126	0.82
ก้าง					0.4034	0.4034	0.22
หลอดพลาสติก PVC					0.6723	0.6723	0.37
หลอดกระดาษ					3.3613	3.3613	1.83
เยื่อ					0.6723	0.6723	0.37
ราวใส่หลอดพลาสติก PVC					0.3361	0.3361	0.18
กระดาษห่อผ้า					3.3613	3.3613	1.83
น้ำยั					0.5042	0.5042	0.27
เชือกไนลอน					7.5630	7.5630	4.11
กรรไกร					1.0084	1.0084	0.55
สายวัด					0.3361	0.3361	0.18
2. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อสิ้น (บาท)				148.22	35.94	184.16	100.00

รายการ	ฝ่ายงานบัญชีที่ 2					
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์		
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
						อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
ราคาผลผลิต (บาท/ฝืน)	ฝืน	1	80.00			80.00
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนแปร (บาท/ฝืน)						-68.22
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/ฝืน)						-68.22
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ฝืน)						-104.16
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนแปรต่อราคาขาย						-85.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย						-85.27
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย						-130.19
(2) ต้นทุนการตลาด				0.00	1.09	1.09
ค่าตัวเก็บของ				0.00	1.09	1.09
ต้นทุนการตลาดทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				0.00	1.09	1.09
(3) ต้นทุนการผลิตและการตลาดต่อหน่วย (บาท) (1)+(2)				148.22	37.03	185.25
ส่วนต่างของราคาขาย กับต้นทุนการผลิตและการตลาด						-105.25
(4) ต้นทุนการบริหารจัดการ				40.92	0.00	40.92
ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร				36.97	0.00	36.97
ค่าใช้จ่ายในการบริหาร				3.95	0.00	3.95
ต้นทุนการบริหารจัดการทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				40.92	0.00	40.92
ต้นทุนรวมทั้งหมดต่อหน่วย (บาท) (3)+(4)				189.14	37.03	226.17

รายการ	ฝ่ายงานบัญชี 3						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุนต่อต้นทุนทั้งหมด(%)
(1) ต้นทุนการผลิต				162.02	36.50	198.51	100.00
ต้นทุนขั้นแปลร				162.02	0.00	162.02	81.62
1. ปัจจัยการผลิต				124.20	0.00	124.20	62.57
- วัตถุดิบหลัก				124.20	0.00	124.20	62.57
ฝ่ายโทรฯด้วยน้ำสอง	กิโลกรัม	0.54	230.00	124.20	0.00	124.20	62.57
2. แรงงาน				37.82	0.00	37.82	19.05
ค่าแรงงานในการผลิตรวม				37.82	0.00	37.82	19.05
3. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่				0.00	36.50	36.50	18.38
1. ค่าเสื่อมราคา				0.00	36.50	36.50	18.38
กัหอั่ว					8.4034	8.4034	4.23
พิมพ์ และขอพิมพ์					8.3613	8.3613	4.21
เยื่อ					1.5126	1.5126	0.76
ก้าง					0.4034	0.4034	0.20
หลอดพลาสติก PVC					0.6723	0.6723	0.34
หลอดกระดาษ					3.3613	3.3613	1.69
เยื่อ					0.6723	0.6723	0.34
ราวใส่หลอดพลาสติก PVC					0.3361	0.3361	0.17
กระดาษห่อผ้า					3.3613	3.3613	1.69
น้ำยั					0.5042	0.5042	0.25
เชือกแกมลอน					7.5630	7.5630	3.81
กรรไกร					1.0084	1.0084	0.51
สายวัด					0.3361	0.3361	0.17
2. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตทั้งหมดสิ้น (บาท)				162.02	36.50	198.51	100.00

รายการ	ฝ่ายงานบัญชี 3					
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์		
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
						อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
ราคาผลผลิต (บาท/ฝืน)	ฝืน	1	80.00			80.00
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนแปร (บาท/ฝืน)						-82.02
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/ฝืน)						-82.02
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ฝืน)						-118.51
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนแปรต่อราคาขาย						-102.52
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย						-102.52
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย						-148.14
(2) ต้นทุนการตลาด				0.00	1.09	1.09
ค่าตัวเก็บของ				0.00	1.09	1.09
ต้นทุนการตลาดทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				0.00	1.09	1.09
(3) ต้นทุนการผลิตและการตลาดต่อหน่วย (บาท) (1)+(2)				162.02	37.59	199.60
ส่วนต่างของราคาขาย						
กับต้นทุนการผลิตและการตลาด						-119.60
(4) ต้นทุนการบริหารจัดการ				40.92	0.00	40.92
ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร				36.97	0.00	36.97
ค่าใช้จ่ายในการบริหาร				3.95	0.00	3.95
ต้นทุนการบริหารจัดการทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				40.92	0.00	40.92
ต้นทุนรวมทั้งหมดต่อหน่วย (บาท) (3)+(4)				202.94	37.59	240.53

ที่มา : จากางารสำรวจและการคำนวณ

ตารางที่ ค.2 ต้นทุนและผลตอบแทนในปี พ.ศ. 2545

รายการ	ฝ่ายพาณิชย์ที่ 1						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
(1) ต้นทุนการผลิต				185.27	25.91	211.18	100.00
ต้นทุนมันแปร				185.27	0.00	185.27	87.73
1. ปัจจัยการผลิต				138.00	0.00	138.00	65.35
- วัสดุดิบหลัก				138.00	0.00	138.00	65.35
ผู้ขายโรงเตี๊ยมน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	0.6	230.00	138.00	0.00	138.00	65.35
2. แรงงาน				47.27	0.00	47.27	22.38
ค่าแรงงานในการผลิตรวม				47.27	0.00	47.27	22.38
3. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่				0.00	25.91	25.91	12.27
1. ค่าเสื่อมราคา				0.00	25.91	25.91	12.27
ที่ทอผ้า					6.4433	6.4433	3.05
พิมพ์ และขอบพิมพ์					4.3340	4.3340	2.05
เย็บ					1.1598	1.1598	0.55
กว้าง					0.3093	0.3093	0.15
หลอดพลาสติก PVC					0.5155	0.5155	0.24
หลอดกระสวย					2.5773	2.5773	1.22
เย็บขอ					0.5155	0.5155	0.24
ราวใส่หลอดพลาสติก PVC					0.2577	0.2577	0.12
กระสวยทอผ้า					2.5773	2.5773	1.22
ไม้ยาว					0.3866	0.3866	0.18
เชือกไนลอน					5.7990	5.7990	2.75
กรรไกร					0.7732	0.7732	0.37
ด้ายวัด					0.2577	0.2577	0.12
2. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อฝืน (บาท)				185.27	25.91	211.18	100.00
ราคาผลผลิต (บาท/ฝืน)	ฝืน	1	100.00			100.00	
ผลตอบแทนสุทธิหรือต้นทุนมันแปร (บาท/ฝืน)						-85.27	
ผลตอบแทนสุทธิหรือต้นทุนเงินสด (บาท/ฝืน)						-85.27	

รายการ	ผู้ขอสินเชื่อที่ 1						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ปี)						-11.18	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนแปรต่อราคาขาย						-85.27	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย						-85.27	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย						-111.18	
(2) ต้นทุนการตลาด				0.00	0.84	0.84	
ค่าคู่กับของ				0.00	0.84	0.84	
ต้นทุนการตลาดทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				0.00	0.84	0.84	
(3) ต้นทุนการผลิตและการตลาดต่อหน่วย (บาท) (1)+(2)				185.27	26.74	212.01	
ส่วนต่างของราคาขาย							
กับต้นทุนการผลิตและการตลาด						-112.01	
(4) ต้นทุนการบริหารจัดการ				31.83	0.00	31.83	
ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร				28.35	0.00	28.35	
ค่าใช้จ่ายในการบริหาร				3.48	0.00	3.48	
ต้นทุนการบริหารจัดการทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				31.83	0.00	31.83	
ต้นทุนรวมทั้งหมดต่อหน่วย (บาท) (3)+(4)				217.10	26.74	243.84	

รายการ	ผู้ขายมาชนิดที่ 2						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
(1) ต้นทุนการผลิต				148.22	21.89	170.11	100.00
ต้นทุนมันแปร				148.22	0.00	148.22	87.13
1. ปัจจัยการผลิต				110.40	0.00	110.40	64.90
- วัตถุดิบหลัก				110.40	0.00	110.40	64.90
ฝ้ายโพร/ด้ายน้อง	กิโลกรัม	0.48	230.00	110.40	0.00	110.40	64.90
2. แรงงาน				37.82	0.00	37.82	22.23
ค่าแรงงานในการผลิตรวม				37.82	0.00	37.82	22.23
3. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่				0.00	21.89	21.89	12.87
1. ค่าเสื่อมราคา				0.00	21.89	21.89	12.87
ที่ทอผ้า					5.1546	5.1546	3.03
พิมพ์ และขอบพิมพ์					4.6336	4.6336	2.72
เย็บ					0.9278	0.9278	0.55
กว้าง					0.2474	0.2474	0.15
หลอดพลาสติก PVC					0.4124	0.4124	0.24
หลอดกระดาษ					2.0619	2.0619	1.21
เย็บขอ					0.4124	0.4124	0.24
ราวใส่หลอดพลาสติก PVC					0.2062	0.2062	0.12
กระดาษทอผ้า					2.0619	2.0619	1.21
ไม้ยาว					0.3093	0.3093	0.18
เชือกไนลอน					4.6392	4.6392	2.73
กรรไกร					0.6186	0.6186	0.36
สายวัด					0.2062	0.2062	0.12
2. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อผืน (บาท)				148.22	21.89	170.11	100.00
ราคาผลผลิต (บาท/ผืน)	ผืน	1	80.00			80.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนมันแปร (บาท/ผืน)						-68.22	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/ผืน)						-68.22	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ผืน)						-90.11	

รายการ	ฝ่ายวณิชยิตที่ 2						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนแปรต่อราคาขาย						-85.27	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย						-85.27	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย						-112.63	
(2) ต้นทุนการตลาด				0.00	0.67	0.67	
ค่าผู้เก็บของ				0.00	0.67	0.67	
ต้นทุนการตลาดทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				0.00	0.67	0.67	
(3) ต้นทุนการผลิตและการตลาดต่อหน่วย (บาท) (1)+(2)				148.22	22.56	170.78	
ส่วนต่างของราคาขาย						-90.78	
กับต้นทุนการผลิตและการตลาด							
(4) ต้นทุนการบริหารจัดการ				25.46	0.00	25.46	
ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร				22.68	0.00	22.68	
ค่าใช้จ่ายในการบริหาร				2.78	0.00	2.78	
ต้นทุนการบริหารจัดการทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				25.46	0.00	25.46	
ต้นทุนรวมทั้งหมดต่อหน่วย (บาท) (3)+(4)				173.68	22.56	196.24	

รายการ	ฝ่ายชนิดที่ 1						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
(1) ต้นทุนการผลิต				212.87	25.91	238.78	100.00
ต้นทุนมันแปร				212.87	0.00	212.87	89.15
1. ปัจจัยการผลิต				165.60	0.00	165.60	69.35
- วัสดุดิบหลัก				165.60	0.00	165.60	69.35
ผู้ขายโทร/ด้วยน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	0.72	230.00	165.60	0.00	165.60	69.35
2. แรงงาน				47.27	0.00	47.27	19.80
ค่าแรงงานในการผลิตรวม				47.27	0.00	47.27	19.80
3. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่				0.00	25.91	25.91	10.85
1. ค่าเสื่อมราคา				0.00	25.91	25.91	10.85
ที่ทอผ้า					6.4433	6.4433	2.70
พิมพ์ และขอบพิมพ์					4.3340	4.3340	1.82
แผ่น					1.1598	1.1598	0.49
กว้าง					0.3093	0.3093	0.13
หลอดพลาสติก PVC					0.5155	0.5155	0.22
หลอดกระดาษ					2.5773	2.5773	1.08
เผื่อขอ					0.5155	0.5155	0.22
ราวใส่หลอดพลาสติก PVC					0.2577	0.2577	0.11
กระดาษทอผ้า					2.5773	2.5773	1.08
ไม้ยาว					0.3866	0.3866	0.16
เชือกไนลอน					5.7990	5.7990	2.43
กรรไกร					0.7732	0.7732	0.32
สายวัด					0.2577	0.2577	0.11
2. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตทั้งหมดสิ้น (บาท)				212.87	25.91	238.78	100.00
ราคาผลผลิต (บาท/ผืน)	ผืน	1	100.00			100.00	
ผลตอบแทนสุทธิหรือต้นทุนมันแปร (บาท/ผืน)						-112.87	
ผลตอบแทนสุทธิหรือต้นทุนเงินสด (บาท/ผืน)						-112.87	
ผลตอบแทนสุทธิหรือต้นทุนเงินสด (บาท/ผืน)						-112.87	

รายการ	ฝ่ายชนิดที่ 1						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ผืน)						-138.78	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนแปรต่อราคาขาย						-112.87	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย						-112.87	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย						-138.78	
(2) ต้นทุนการตลาด				0.00	0.84	0.84	
ค่าคู่กับของ				0.00	0.84	0.84	
ต้นทุนการตลาดทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				0.00	0.84	0.84	
(3) ต้นทุนการผลิตและการตลาดต่อหน่วย (บาท) (1)+(2)				212.87	26.74	239.61	
ส่วนต่างของราคาขาย							
กับต้นทุนการผลิตและการตลาด						-139.61	
(4) ต้นทุนการบริหารจัดการ				31.83	0.00	31.83	
ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร				28.35	0.00	28.35	
ค่าใช้จ่ายในการบริหาร				3.48	0.00	3.48	
ต้นทุนการบริหารจัดการทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				31.83	0.00	31.83	
ต้นทุนรวมทั้งหมดต่อหน่วย (บาท) (3)+(4)				244.70	26.74	271.44	

รายการ	ฝ่ายชนิดที่ 2						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
(1) ต้นทุนการผลิต				231.27	41.96	273.23	100.00
ต้นทุนผันแปร				231.27	0.00	231.27	84.64
1. ปัจจัยการผลิต				184.00	0.00	184.00	67.34
- วัตถุดิบหลัก				184.00	0.00	184.00	67.34
ฝ่ายโทร/ด้วยน้ำหนึ่ง	กิโลกรัม	0.8	230.00	184.00	0.00	184.00	67.34
2. แรงงาน				47.27	0.00	47.27	17.30
ค่าแรงงานในการผลิตรวม				47.27	0.00	47.27	17.30
3. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่				0.00	41.96	41.96	15.36
1. ค่าเสื่อมราคา				0.00	41.96	41.96	15.36
ที่ทอผ้า					6.4433	6.4433	2.36
พิมพ์ และขอบพิมพ์					20.3866	20.3866	7.46
เย็บ					1.1598	1.1598	0.42
กว้าง					0.3093	0.3093	0.11
หลอดพลาสติก PVC					0.5155	0.5155	0.19
หลอดกระดาษ					2.5773	2.5773	0.94
เย็บขอ					0.5155	0.5155	0.19
ราวใส่หลอดพลาสติก PVC					0.2577	0.2577	0.09
กระดาษทอผ้า					2.5773	2.5773	0.94
ไม้ยาว					0.3866	0.3866	0.14
เชือกไนลอน					5.7990	5.7990	2.12
กรรไกร					0.7732	0.7732	0.28
สายวัด					0.2577	0.2577	0.09
2. อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่อื่นๆ				0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนการผลิตทั้งหมดสิ้น (บาท)				231.27	41.96	273.23	100.00
ราคาผลผลิต (บาท/ผืน)	ผืน	1	100.00			100.00	
ผลตอบแทนสุทธิหรือต้นทุนผันแปร (บาท/ผืน)						-131.27	
ผลตอบแทนสุทธิหรือต้นทุนเงินสด (บาท/ผืน)						-131.27	
ผลตอบแทนสุทธิหรือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ผืน)						-173.23	

รายการ	ฝ่ายบัญชีที่ 2						
	หน่วย	ปริมาณ	ราคา	ต้นทุนจากการวิเคราะห์			
				เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน ต่อต้นทุน ทั้งหมด(%)
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนแปรต่อราคาขาย						-131.27	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย						-131.27	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย						-173.23	
(2) ต้นทุนการตลาด				0.00	0.84	0.84	
ค่าผู้เก็บของ				0.00	0.84	0.84	
ต้นทุนการตลาดทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				0.00	0.84	0.84	
(3) ต้นทุนการผลิตและการตลาดต่อหน่วย (บาท) (1)+(2)				231.27	42.80	274.07	
ส่วนต่างของราคาขาย						-174.07	
กับต้นทุนการผลิตและการตลาด							
(4) ต้นทุนการบริหารจัดการ				31.83	0.00	31.83	
ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร				28.35	0.00	28.35	
ค่าใช้จ่ายในการบริหาร				3.48	0.00	3.48	
ต้นทุนการบริหารจัดการทั้งหมดต่อหน่วย (บาท)				31.83	0.00	31.83	
ต้นทุนรวมทั้งหมดต่อหน่วย (บาท) (3)+(4)				263.10	42.80	305.90	

ที่มา : จากการจัดวางและการคำนวณ